7189

1912

91(075)
И-29

2012

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Ա. ԵԱԶԸՃԵԱՆ ԳՐԱՏԱՆ

ԴԱՒԻԹ ԽԱՉԿՈՆՑ

91(075)
Խ. 29

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ու ՔԱՐՏԻՍԱՒՈՐ

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

ԵՐԿԱՄԵԱՅ ՇՐՋԱՆ

ԹԱՆՁՐԱՑԵԱԼԷՆ ՎԵՐԱՑԵԱԼԸ, ԾԱՆՕԹԷՆ ԱՆԾԱՆՕԹԸ
ԴԻՄՑԱՆԴԻՄԱՆԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՈՒՄ

Գ. ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՄՆՈՎԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԱԾ ՈՒ ՃՈԽԱՑԱԾ

1. ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ
2. ԵՐԿԻՐՍ ՈՒ ԱՍՏՂԵՐ
3. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԳԷՍԳԻՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
4. ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ
5. ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՆԳ ՄԱՍԵՐ
6. ԱՄՓՈՓՈՒՄՆԵՐ
7. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ
8. ԽՕՍՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ
9. ՀԱՄՐ ՈՒ ԽՕՍՈՒՆ ՔԱՐՏԷՍՆԵՐ

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագրութիւն Օ. Մատթէոսեան
1912

Ա. ԵԱԶԸՃԵԱՆ
ԳՐԱՎԱՃԱՌ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
Կ. ՊՈԼԻՍ

ASSADOUR D. BEDIKIAN
Panagurishte (Bulgarie)

34991-Ա.Լ.

2004

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎ.

18232-59

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

(Բ. 1909 ՏՊԱԳՐՈՒԹԵՆԷ ԱՐՏԱՏՊՈՒԱԾ)

Հինգ տարի առաջ (1904) գրուած ու տպագրուած է մեր Անդրանիկ դասագիրքը՝ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Աշխարհագրութիւն որ իր մեթոտով ու պարունակութեամբ բոլորովին ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ մըն էր նմանօրինակ հրատարակութեանց մէջ։ Մեր այս մեթոտը թէեւ ի սկզբան խրտչեցուց Պատ. Ուսուցիչները, սակայն գոհութեամբ կը յայտնենք թէ շատեր հետզհետէ ընտելացան ու գնահատեցին մեր Աշխարհագրութեան ուսուցման եղանակը, մանաւանդ որ թէ՛ Արեւելեան Հայոց «Ուսումնական ծրագիր»ն եւ թէ Արեւմտեան Հայոց «Ուսմանց ծրագիր»ն այսօր պաշտօնապէս կը յանձնարարեն մեր հետեւած մեթոտը։ Արեւմտեան Հայոց «Ուսմանց ծրագիր»ը թէեւ հրատարակուած չէ, սակայն Ռուսահայոցը լոյս տեսած է 1909, Թիֆլիս, Պր. Սիրական Տիգրանեանի կողմէ։

Աւելորդ չենք համարեր արտատպել Ռուսահայոց ծրագրին Աշխարհագրութեան մասին ամփոփումը՝ գաղափար մը կազմել տալու համար թէ մեր Աշխարհագրութեան Ա. տպագրութիւնն այդ ծրագրէն անկախ՝ որչափ յաջողած էր ջատագովուած մեթոտին մէջ։

Աշխարհագրութեան դասընթացքի մէջ առաջին եւ կարեւոր տեղը պիտի բռնէ Հայրենիքի եւ Հայրենիքի կից երկիրների աշխարհագրութիւնը։ Քանի աւելի հեռանում ենք Հայրենիքից, այնքան աւելի համառօտ եւ ընդհանուր պիտի լինին տեղեկութիւնները ի հարկէ, միեւնոյն ժամանակ երբեք աչքից բաց չպէտք է թողնել նաեւ երեւոյթների համեմատական կուլտուրական նշանակութիւնը։ Մանաւանդ պէտք է խոյս տալ աւելորդ անունների կուտակումներից, որով միայն ծանրաբեռնւում է աշակերտների յիշողութիւնը։ Դասաւանդութեան ժամանակ ուսուցիչը պէտք է աշխատի զարկ տալ դասարանի ինքնուրոյն մտածողութեանը, այնպէս որ աշակերտները իրենք քարտէսին նայելով՝ կարողանան բացատրել երկրի մակերեւոյթի կազմութիւնը, իմանալ երկրի կլիման եւայլն․․․․․

Դասատուն նախ եւ առաջ Հայրենագիտութեան դասերէն զբօսանքի միջոցներով պիտի ձգտի տալ իր սաներից Թանձրացեալ Աշխարհագրական հասկացողութիւններ եւ յետոյ էլ նրանց հետ կատարել Տեղական ճամբորդութիւններ։․․․

Ծննդավայրի ու Հայրենիքի քարտէսի նկարչութիւնով պիտի բաւականանալ դպրոցական այս աստիճանում, այն էլ չպահանջել ճիշտ գծագրութիւն, այլ միայն մի քանի պայմանադրական գծեր։ Այսպէս Հայաստանի քարտէսին վրայ կարելի է աչքի առաջ ունենալ Մասիսի վրայով հիւսիսէն դէպ ի հարաւ անցնող գիծը, այն հորիզոնական գիծը՝ որի վրայ գտնւում է Ուրմիոյ եւ Վանայ լճերի հարաւային ափը, Եփրատի ծունկը, Ծովք լիճը։․․․

Ծննդավայրը իր մերձաւոր շրջակայքով պիտի ենթարկուի ամենալուրջ դիտողութեան։ Հայրենագիտութեան այս շրջանը բաժնուած է երկու մասի՝ Ծննդավայր եւ Մերձաւոր բնագաւառ։

Ծննդավայրի Աշխարհագրական երեւոյթները անմիջապէս դիտելով, աշակերտները

Ա. Ուսումնասիրում են նրա Մակերեւոյթի կազմութիւնը, Ջրագրական պայմանները, Կլիման, Գետնի յատկութիւնները, Բուսական ու Կենդանական աշխարհը, Մարդկային բնակատեղիները, Պարապմունքները, Արհեստները, Հաղորդակցութեան ճանապարհները։

Բ. Ծննդավայրի ուսումնասիրութիւնը մանաւոր լաւ միջոց է Աշխարհագրական հասկացողութիւնները պարզաբանելու համար։ Արդէն այս դասարանում աշակերտները ծանօթանում են թէ ինչ են Աշխարհի կողմերը, Հարթութիւն, Սարահարթ, Լեռ, Գագաթ, Լանջ, Ստորոտ, Հո-

վիտ, Կիրճ, Գետ, Ակունք, եւն. Ներմուծող ու Արտահանող առեւտուր, Հոգեւոր ու Աշխարհական իշխանութիւն, Կրթական հաստատութիւններ, Գիւղ, Քաղաք, Փողոց, Հրապարակ, Շուկայ եւն.:

Գ. Աշակերտները հետզհետէ կը սովորին քարտէս կարդալ և սիստեմաթիկ վարժութիւններով ուսուցիչը նախապատրաստում է սաներին որ քարտէսի պայմանական նշանների հետ նրանց մտքում կապւին դրական, րէալ մտապատկերներ: Այս վարժութիւնների ժամանակ աշակերտները գծագրում են սենեակի, բակի, փողոցի, թաղի, գիւղի յատակագիծ, գիւղի, ձորի ուղղութիւնը, լերան լանջը, ամէն մի զբօսանքի դիտած վայրերը, յետոյ և ամբողջ շրջակայից քարտէսը ընդհանուր գծերով:

Ծննդավայրէն ետքը աշակերտները ծանօթանում են Մերձաւոր բնագաւառի հետ. պէտք է կանգ առնել Մակերեւոյթի կազմութեան, Կլիմայի, Ջրագրական, Լեռնագրական պայմանների, Բերքի, Արդիւնագործութեան, Բնակիչների ազգութեան և կրօնի, քաղաքների և գլխաւոր գիւղերի, ճանապարհների վրայ և ցոյց տալ թէ բացի եղած պարապմունքներից, այլեւս ինչո՞վ կարելի է պարապիլ այդ գաւառում:»

Մեծայոյս ենք թէ սոյն մեթոտով ու պարունակութեամբ մեր Աշխարհագրութեան Բ. տպագրութիւնը — հիմնովին բարեփոխուած ու ճոխացած — մեծ մղում մը պիտի տայ մասնաւորապէս ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ որ դժբախտաբար չատ վարժարաններու մէջ գոյութիւն անգամ չունի ցարդ և անտեսուած ուսում մըն է:

Կ. Պոլիս, Յունիս, 1909

Դ. ԽԱՉԿՈՆՑ

☞ Այն վարժարաններն ուր Մանկավարժական դրութիւնը հաստատուած է եւ Աշխարհագրութիւնն այդ դասընթացքէն կ՚սկսին՝ աւանդելու են «Տարրական Աշխարհագրութեան» Ծննդավայրն ու Մերձաւոր բնագաւառը եւ յետոյ Տարրական առաջին տարւոյն սկիզբը վերաքաղ մը ընելով՝ շարունակելու են դասընթացքը:

ՀԵՏԱԿՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Гос. Библиотека ՀԱՍՌ-Арм.ССР им. А. Мясникяна

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ASSOUR A. BEDIKIAN Panagurichté (Bulgarie)

Ա. ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. ԾՆՆԴԱՎԱՅՐ

1. ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ի՞նչ է անունն այն յարկին ուր ամէն օր կուգաք կրթուելու:

Ո՞ր փողոցի մէջ կը գտնուի:

ԴԱՍԱՐԱՆ

Ի՞նչ կը կոչուի այն սրահը կամ սենեակն ուր դաս կ՚առնէք:

Ի՞նչ ձեւ ունի:

Ի՞նչ դիրք ունի:

Ի՞նչ կը գտնուի առջեւը. ետեւը. ձախ կողմը. աջը. վերը. վարը:

Ի՞նչ կը կոչուին դասարանին կողմերն եւ ինչէ՞ շինուած են:

Պատին կամ պատերուն մէջ ինչպիսի բացուածքներ կան:

Ի՞նչ կը կոչուի դասարանին այն տեղն որուն վրայ կը քալենք:

Տախտակամածն ինչէ՞ շինուած է:

Ի՞նչ կը կոչուի դասարանին այն մասն որ մեր գլխուն վերեւ կը գտնուի:

Որո՞նք են դասարանին առարկաները:

Ո՞րչափ տարածութիւն ունի դասարանը. երկայնութիւնը քանի՞ քայլ է. լայնութիւնը. բարձրութիւնը քանի՞ մեդր է:

Քանի՞ դասարան կայ վարժարանին մէջ:

Ո՞ւր կը գտնուի մեծը. պզտիկը. մեր դասարանը քանիերրորդ յարկն է. քանի՞ գրասեղան

դրուած է դասարանին մէջ. ամէն նստարանի վրայ քանի՞ աշակերտ կը նստի. — ուրեմն քանի՞ աշակերտ կայ դասարանին մէջ:

Քանի՞ յարկ ունի վարժարանը:

Որո՞նք են վարժարանին միւս մասերը:

Ո՞ւր է դպրոցին ճակատը. Տանի՞քը:

Ո՞վ է մեր վարժարանին հիմնադիրը:

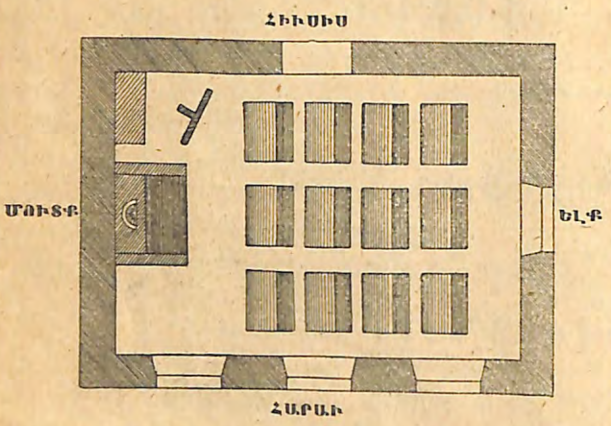

ԴԱՍԱՐԱՆԻ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ

Մեր վարժարանին քովերն ինչե՞ր կան:

Ո՞րն է սահմանը:

Սահմանը պատ կամ ցանկապատ ունի՞:

Պարտէզ ունի՞. ի՞նչ ձեւ է. ի՞նչ դիրք ունի. որչա՞փ է տարածութիւնը:

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Գծեցէ՛ք տախտակամածը, պատը, դուռը, պատուհանները՝ նոյն մակերեւոյթին վրայ գտնուած առարկայներով:

Տանիքն ինչո՞վ ծածկուած է. քանի՞ քիւ կամ զառիթափ ունի:

Տանիքին բարձր մասն ի՞նչ կը կոչուի:

Երբոր անձրեւէ, սա ∧ ձեւ տանիքի ջուրերն ի՞նչպէս կը բաժնուին:

Ո՞ւր կը վազեն ջուրերը. Ջրորդաններէն (= օլուգ) ո՞ւր կը վազեն. Ջրամբարներէն կամ փողոցներէ՞ն:

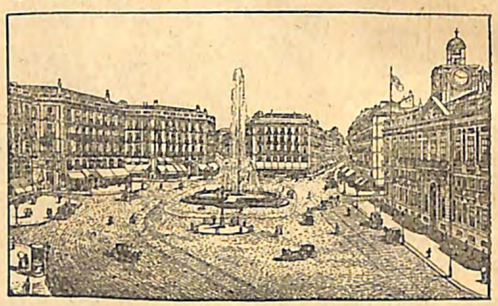

ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Ըսէ՛ք վարժարանէն բարձր շէնք մը. ցածր՞. հաւասար բարձրութեամբ շէ՞նք մը:

2. ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՇՐՋԱԿԱՅՆԵՐ

Պարտէզին անձրեւին ջուրը դէպ ի ո՞ւր կը հոսի. եթէ տափարակ ըլլայ, դէպ ի ո՞ւր, իսկ զառիվար ըլլայ, դէպ ի ո՞ւր:

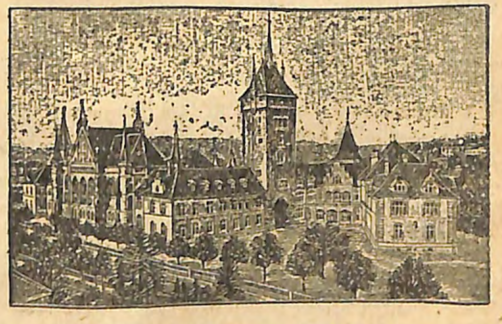

ԱԶԳԱՅԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Վարժարանէն ելլելով երբ տուն դառնաք, ո՞ր փողոցէն կ'երթաք. ո՞ր փողոցին մէջ է ձեր տունը:

Гос. Библиотека ЗССР-Арм. ССР им. А. Мясникяна ... ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

Որո՞նք են գլխաւոր փողոցները. ի՞նչ ուղղութիւն ունին. ո՞րն է կարեւորը. տարածութիւնն որչա՞փ է:

Ո՞ր փողոցէն կ'երթաք եկեղեցի կամ ուրիշ տեղեր:

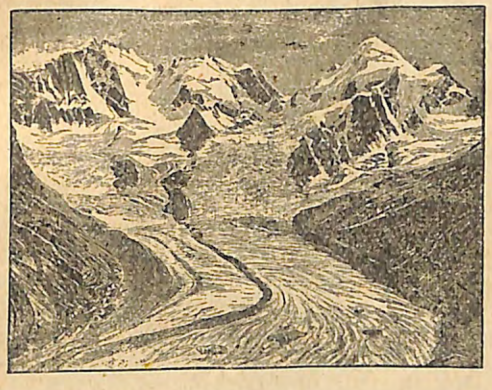

ՄՇՏԱՏԵՒ ՁԻՒՆԱՊԱՏ ԼԵՌՆԵՐ

Ո՞ւր կը տեսնէք յիշատակարաններ. ի՞նչ կը նշանակէ յիշատակարան. ձեր տեղը կա՞ն ատոնք:

Որո՞նք են ձեր տեղին հասարակաց շէնքերը. ի՞նչ կը նշանակէ հասարակաց շէնք:

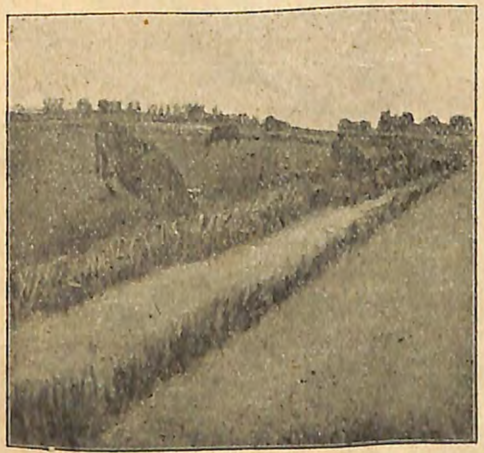

ԱՐՕՏԱՎԱՅՐ

Նկարագրեցէ՛ք եկեղեցին. որո՞նք են գլխաւոր մասերը. ո՞ւր է բեմը. դա՞սը. ժողովրդին տե՞ղը կամ ատեանը. զանգակատո՞ւնը:

Վարժարանին շրջակայ տեղերը դասարանին պատերուն պէս հա՞րթ են:

Կը ճանչնա՞ք բարձր տեղ մը որ լեռ, բլուր կամ լեռնադաշտ ըլլայ:

Կը ճանչնա՞ք մշտատեւ ձիւնապատ լեռներ. կրնա՞ք ատոնց անունները տալ:

Ըսէ՞ք ցած տեղ մը որ դաշտ կամ հովիտ ըլլայ:

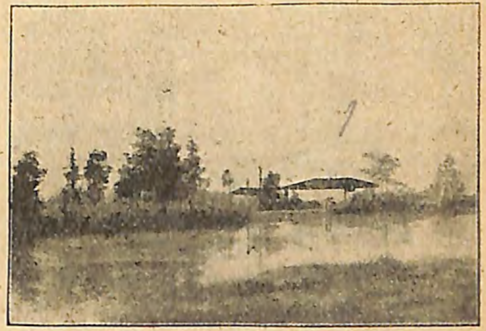

ԵՂՏԻՒՐ ՈՒ ԱԳԱՐԱԿ

Ձեր շրջակայները կամ մօտը տեսա՞ծ էք գետ, գետակ, հեղեղատ: Կրնա՞ք տալ ատոնց անունները:

Կը ճանչնա՞ք ձեր շրջակայները մշակուած դաշտեր, մարգագետիններ, արօտավայր, անտառ, եղտիւր, տղմուտ տեղեր, ագարակներ ու անապա՞տ: Ի՞նչ է Անապատը:

ԱՆԱՊԱՏ

Ձեր բնակած տեղը հրաբուղխ կա՞յ. ի՞նչ է հրաբուղխը. պատկերին վրայ նայելով՝ կրնա՞ք

նկարագրել Բորբոքած Հրաբուղխն ու Մարած Հրաբուղխը:

Հրաբուղխն ի՞նչ վնասներ կը պատճառէ:

Ձեր բնակած տեղին Հաղորդակցութեան գլխաւոր ճամբաներն որո՞նք են:

Սալայատակ կա՞յ. երկաթուղի՞. կառուղի՞:

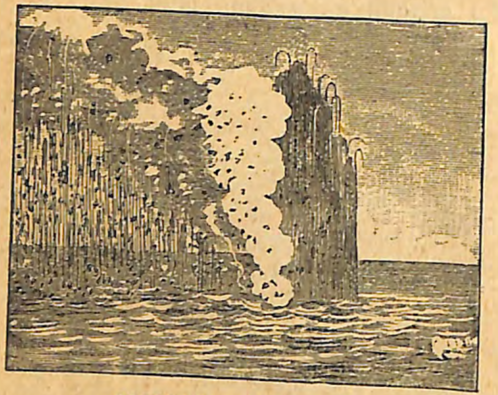

ԲՈՐԲՈՔԱԾ ՀՐԱԲՈՒՂԽ

Եթէ կան, դէպ ի ո՞ր քաղաքը կամ գեղը եւ կամ թաղը կ'երկննան:

Ատոնք ի՞նչ բանի համար շինուած են:

Ճամբորդութեան նպատակն ի՞նչ է:

Եթէ ճամբորդէք, ինչե՞ր կը տեսնէք:

Ի՞նչ կը կոչուի այն նկարը կամ յատակագիծն ուր ներկայացուած են Երկիրն իր զանազան պէսպիսութիւններով՝ ձեւերով:

Արդեօք Աշխարհացոյցը յատակագիծ մը չէ՞ ուր ներկայացուած են Երկրիս մակերեսը:

Գիտէ՞ք թէ Կողմնացոյցը փոքրիկ գործիք մըն է որուն մէջի ասեղին մագնիսացած ծայրը միշտ դէպ ի հիւսիս կը նայի:

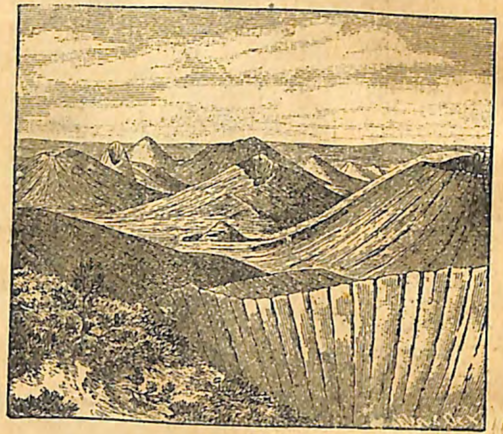

ՄԱՐԱԾ ՀՐԱԲՈՒՂԽ

Գիտէ՞ք թէ ճամբորդները զայն կը գործածեն Երկրիս կողմերը ճանչնալու համար:

Ցորեկն Արեւուն դիրքով ալ կրնա՞ք որոշել Երկրիս կողմերը:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԿԻՍԱԳՈՒՆԴ

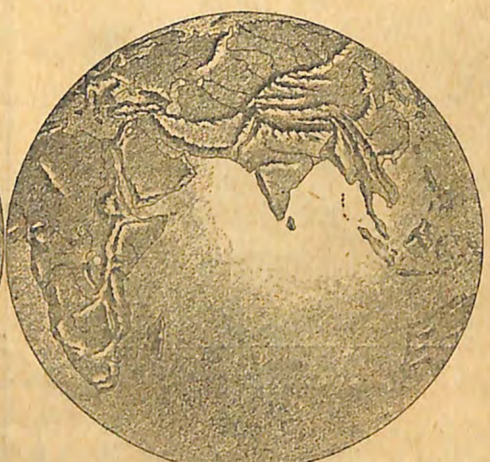

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԿԻՍԱԳՈՒՆԴ

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ԿԻՐՃ

3. ԹԱՂ, ԳԻՒՂ, ՍԱՀՄԱՆ

Առէք ձեր գըրատախտակը կամ տետրակն եւ ձեր մատիտով հինգսանդիմեղրնոց քառակուսի մը գծեցէք. վարժարանը ճիշդ մէջտեղը գծեցէք:

Ամէն առտու Արեւը մեր վարժարանին ո՞ր կողմէն կը ծագի: Ի՞նչպէս կ'երեւայ, երբ ծագի:

Ցորեկին վեր կը բարձրանայ. այս միջոցին միջօրէ կամ կէս օր կը կոչուի, այնպէս չէ՞:

Յետոյ ի՞նչ կ'ըլլայ. — Կ'իջնէ ու կ'երթայ ծածկուիլ ծագած տեղին հակառակ կողմը: Դիտա՞ծ էք ասիկայ:

Եթէ մենք դասարանին մէջտեղը կենանք ու դէմքերնիս դէպ ի արեւելք դարձնենք, աջ կողմերնիս Հարաւ եւ ձախ կողմերնիս Հիւսիս չ'ըլլար. եռեւնի՞ս:

Մեր գծած քառակուսի յատակագծին վրայ այնպէ՞ս է: Վերը՝ Հիւսիս, իսկ Հարա՞ւը. աջ կողմը՝ Արեւելք, իսկ Արեւմո՞ւտքը:

Երբ Արեւը ծագի, արեւելեան կողմն է, իսկ իրիկուան դէ՞մ. կէս օրին՝ հարաւային կողմը, իսկ կէս գիշերի՞ն:

Եթէ գտնուիք դաշտի մէջ, ծառերէն անդին, հեռուն տեսա՞ծ էք մեծ շրջանակ մը ուր երկինք ու երկիր իրար կը կցուին:

Գիտէ՞ք թէ ասիկա Հորիզոն կը կոչուի:

Ձեր բնակած գեղը կամ թաղն ի՞նչ կը կը կոչուի: Բնակիչներն որո՞նք են:

Թաղին կամ գեղին արեւելքն ո՞ր կողմն է. արեւելքն ո՞ր գիւղը կամ թաղը կայ. արեւմո՞ւտքը, հիւսի՞սը. հարաւը:

Նշանակեցէք դպրոցին արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս, հարաւ գտնուած տեղերը: Ամբողջացուցէք ձեր Աշխարհացոյցն եւ նշանակեցէք ձեր թաղին կամ գեղին հիւսիս, հարաւ, արեւելք, արեւմուտք գտնուած թաղը կամ գիւղը:

Պարտէզ մը քովի պարտէզէն կամ պարտէզներէ ի՞նչպէս կը բաժնուի. այս պատը կամ ցանկապատը սահման կը կոչուի. այնպէս չէ՞:

Գեղերեւ կամ թաղերու սահմանը պատերով կամ ցանկապատերով չեն որոշուիր, այլ թուղթերու վրայ կը գծուին: Դուք ալ այնպէս ըրի՞ք, երբ յատակագծին վրայ նշանակեցիք Վարժարանին կամ գեղին սահմանը:

Ձեր բնակած տեղը քանի՞ թաղ ունի. ի՞նչ կը կոչուին. Վարժարանն ո՞ր թաղին մէջ է.

---

4. ՀՈՂ

Ձեր բնակած տեղին հողը դասարանին պատերուն պէս հա՞րթ է. բարձր տեղեր կամ ցած տեղեր կա՞ն. ո՞ր կողմը կը գտնուին բարձրացածները. ցած տեղե՞րը

Ըսէք տեղ մը կամ տուն մը որ դպրոցէն բարձր ըլլայ. տեղ մըն ալ՝ որ ցած ըլլայ:

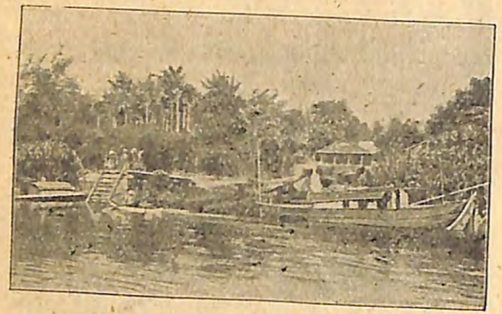

ՎՏԱԿ ՈՒ ՊԱՐՏԷԶ

Ձեր շրջակայներն ամէնէն բարձր տեղն ո՞ւր է. ամէնէն ցած տե՞ղը:

Նշանակեցէք ձեր յատակագծին վրայ այդ տեղերը թէ ո՞ր կողմերն են:

ՋՐՈՂՈՂ ԱՆՏԱՌ

Ձեր բնակած տեղը բնական պէսպիսութիւններ կա՞ն: Լեռն ո՞ր կողմն է. բլո՞ւրը. դա՞շտը. վտա՞կը. լեռնադա՞շտը. անտա՞ռը: Կղզի

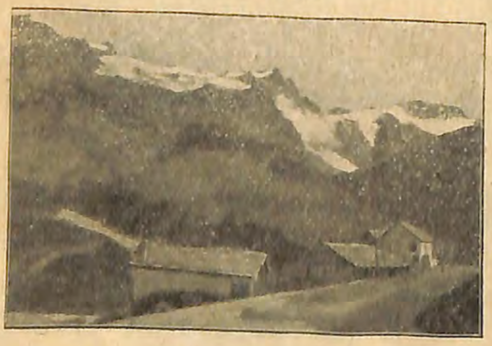

ԼԵՌՆՈՒՂԻ

կա՞յ. քարանձա՞ւ. կիրճ կա՞յ. Ի՞նչ է կիրճը: Լեռնուղի կա՞յ. ո՞ր կողմերը. ասկէ ո՞ր տեղերը կ'երթեւեկէք:

Ի՞նչ են ատոնց անունները: Նշանակեցէք ձեր Աշխարհացոյցին վրայ թէ վարժարանին կամ գեղին եւ կամ թաղին ո՞ր կողմն են:

---

5. ՋՈՒՐ

Եթէ անձրեւ գայ, սա ∧ ձեւով տանիքին ջուրերն ո՞ր կողմ կը հոսին: Ինչո՞ւ: Տանիքին այն մասն ուրկէ ջուրը ջրորդաններուն մէջ

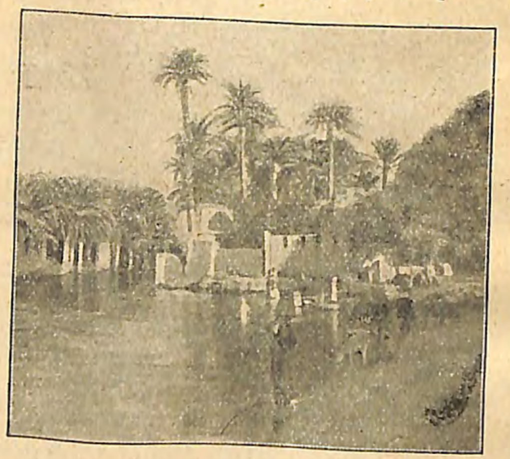

ԳԵՏԵԶԵՐՔ

կը վազէ՝ ի՞նչ կը կոչուի: Վարժարանը քանի՞ ջրորդան ունի:

Տեսա՞ծ էք թէ ինչպէս որ սա ∧ ձեւով

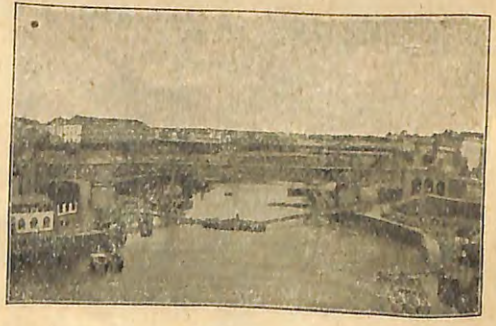

ԿԱՄՈՒՐՋ

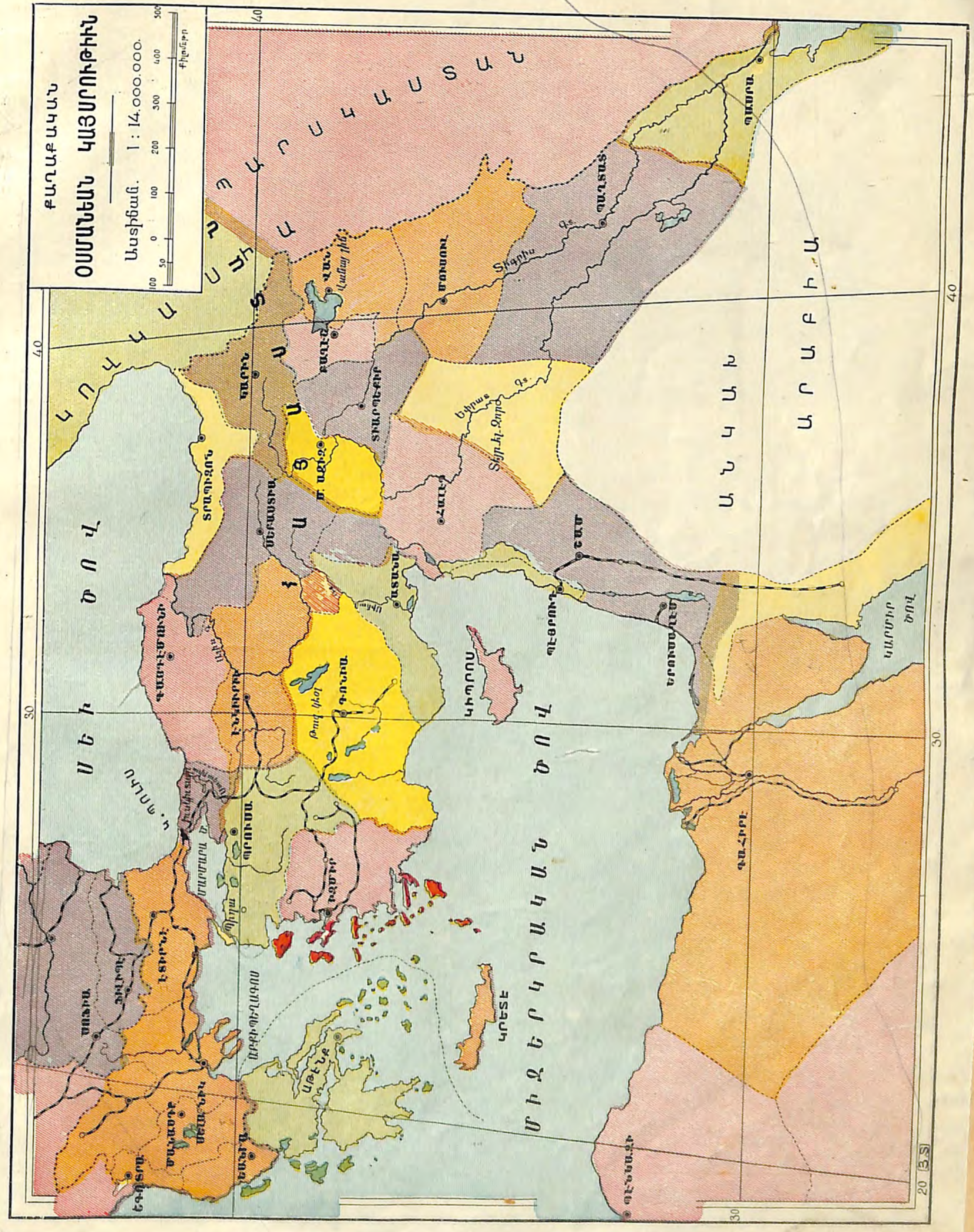

տանիքներու ջուրերն երկու ջրորդանի մէջ կը հոսին, այնպէս ալ լերան կամ դաշտին ջուրերը կը հոսին, կը բաժնուին երկու զառիթափի:

Զառիթափը կրնաք նմանցնել ջրորդանի:

Գիտէք թէ լերան գագաթը «Բաժանման գիծ» կը կոչուի:

ՁԿՆՈՒՏ ԵՂՏԻՒՐ

Լսած էք թէ երկինքէն տեղացած անձրեւին ջուրերն ամենքն ալ չեն հոսին դաշտերու մէջ, այլ հողը կը ծծէ մէկ մասը:

Յետոյ ի՞նչ ձեւով կը բղխի. ատիկա աղբիւր չի՞ կոչուիր. աղբիւրներէն վտակներ կը կազմուին: Տեսած էք:

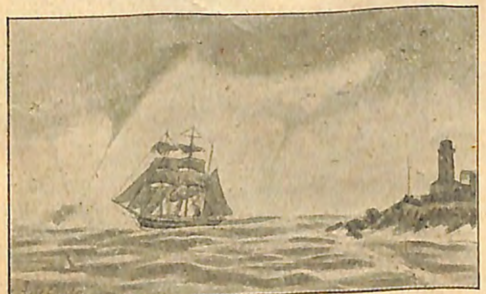

ՆԱՒԱՀԱՆԳԻՍՏ

Վտակ կամ վտակներ կա՞ն ձեր բնակած տեղը: Գիտէք թէ ատոնք ո՞ր կողմէն կը բղխին, ո՞ւր իրար կը խառնուին եւ կամ ո՞ւր կը թափին: Քանի մը վտակ իրար խառնուելով՝ գետակ մը կը կազմեն: Քանի մը գետակներ ի՞նչ կը կազմեն:

Եթէ ջրի մը թափած կողմը դառնանք, աջ կողմերնիդ կը կոչուի աջ ափ, ձա՞խը:

Ո՞ւր է Բաժանման գիծը:

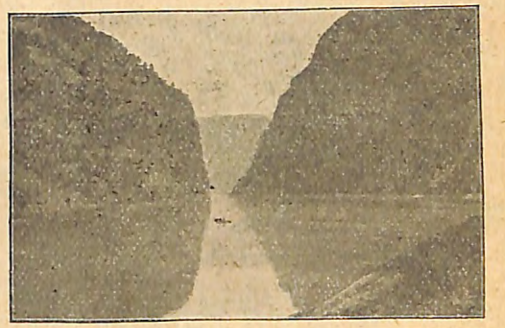

ՔԱՐՈՏ ԳԵՏԵԶԵՐՔ

Ձեր շրջակայները կամուրջ տեսած էք. ո՞ւր ձգուած են. գետակի՞, գետի՞ թէ ծովու վրայ ինչո՞ւ ձգուած են. ինչե՞ր կը միացնեն:

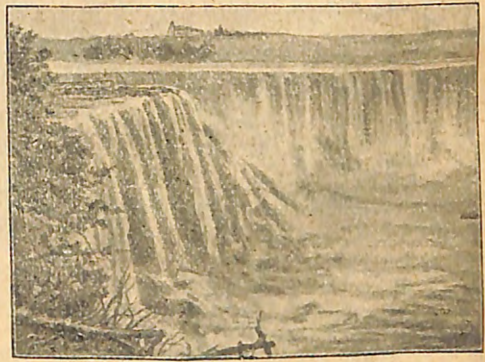

ՋՐՎԷԺ

Ձեր ծանօթ վտակին կամ գետակին աջ կողմն ի՞նչ կայ. ձախ կո՞ղմը. գե՞տին:

Ձեր ծանօթ գետին անունն ի՞նչ է: Գեղին կամ թաղին ո՛ր կողմէն ո՛ր կողմը կը հոսի: Գեղեր, դաշտեր, լեռներ, բլուրներ կա՞ն եզերքը: Ատոնց անուններն ի՞նչ են:

Ձեր կողմը ձկնուտ եղտիւր կայ. ի՞նչ է Ձկնուտ եղտիւրը:

Գետեզերքը միշտ պարտէզներ, դաշտեր կը գտնուի՞ն. քարոտ տեղեր կա՞ն. ո՞ր կողմերն են:

Ձեր բնակած տեղը ջրվէժ կայ: Ի՞նչ է

ջրվէժը։ Ձեզի ծանօթ ո՞ր գետակը կամ գետը ջրվէժ ունի՞։

Ձեր կողմը լիճ կա՞յ. ի՞նչ է անունը. ի՞նչ է Լիճը։

Ծո՞վ տեսած է՞ք. ի՞նչ տարբերութիւն կայ լճին ու ծովուն միջեւ։

Ո՞ւր կը գտնուի նաւահանգիստը. ի՞նչ է նաւահանգիստը. ձեզի ծանօթ ո՞ր քաղաքը նաւահանգիստ է։

---

6. ՏԵՂԱԿԱՆ ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Երբոր դաշտը պտոյտի երթաք, ի՞նչ կը տեսնէք։ Մարդիկ ի՞նչ կ՚ընեն։

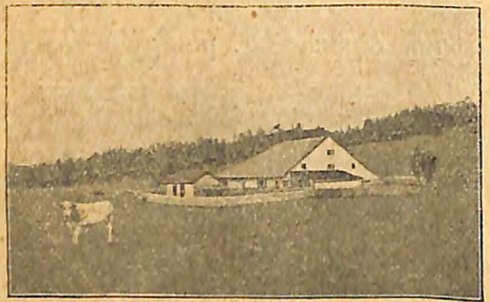

ԱԳԱՐԱԿ

Ի՞նչ կը կոչուի մարդոց այդ աշխատութիւնը։ Ամէն տեղ հողը մշակելի՞ է։ Անմշակ

ԱՆՄՇԱԿ ՀՈՂԵՐ

հողերն ո՞ր կողմը կը գտնուին. մշակելինե՞րը։

Մարդիկ ինչո՞ւ հողը կը գործեն։

Հողագործութիւնն արհեստ մըն է։

Մարդ ապրելու համար ի՞նչ բաներու պէտք ունի։

Որո՞նք են մեր գլխաւոր սնունդը։

Ընտանի անասուններն ի՞նչ բանով կը սնանին։

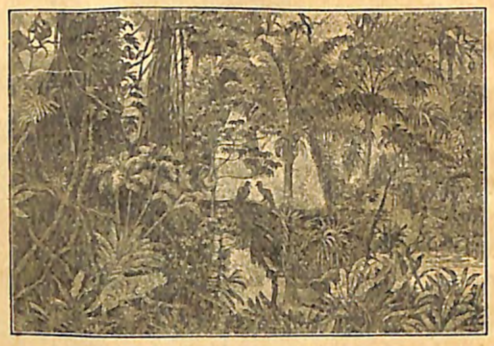

ԱՆՏԱՌ

Մեր հագուստներն ի՞նչ բանով կը պատրաստուին։

Մարդ իր ի՞նչերը հողագործութեամբ կը ստանայ։

ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ

Ինչե՞ր ցանած են դաշտերու մէջ։

Ձեր տեսած տեղերն ամենքն ալ մշակուած կամ մշակելի՞ են։

Ի՞նչ է Այգեկութքը. ե՞րբ տեղի կ՚ունենայ այգեկութքը. այդ միջոցին ձեր կողմերն ի՞նչ սովորութիւն կայ. խաղողէն ինչե՞ր կը պատրաստէք։

Մարգագետին, ճահիճ, տղմուտ տեղեր ու անտառներ կա՞ն։

Որո՞նք են գլխաւոր պտղատու ծառերը։

Որո՞նք են ընտանի անասունները։

Ասոնք ի՞նչ օգուտ ունին մարդոց։

---

7. ՏԵՂԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏ

Լսա՞ծ է՞ք թէ ճarsաrarnւեsը պէtfիG ճեsեւաGfG Է։ Մարդ սնունդի պէտք ունենալով՝ ցորեն ցանել ու հաց պատրաստել սորվեցաւ եւ ցուրտէն պատսպարուելու համար՝ տուն շինեց։ Կրնա՞ք ըսել թէ մարդ ուրիշ ի՞նչ պէտքեր ունեցաւ եւ ի՞նչեր ըրաւ։

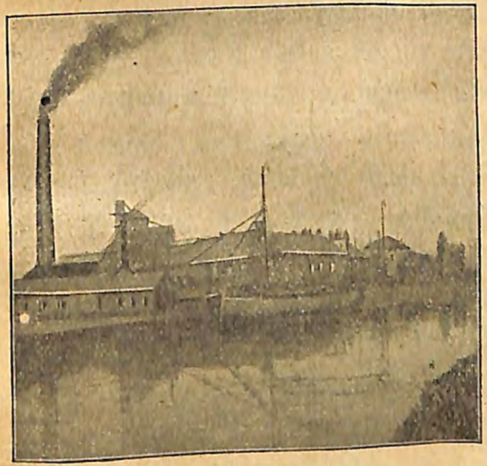

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ

Ձեր բնակած տեղը մարդիկ նոյն զբաղո՞ւմն ունին։

Ձեր ծնողքին զբաղումն ի՞նչ է։

Ձեր բնակած տեղին գլխաւոր զբաղումները, արհեստներն ի՞նչ են։

Ձեր կողմն ի՞նչ գործարաններ կան. ի՞նչ է Գործարանը. հոն ինչե՞ր կը գործեն. այդ գործուածքներէն ինչե՞ր կը շինեն. որո՞նք են այդ գործուածքներու նախնական նիւթերը. որո՞նք կ՚արտադրեն այդ նիւթերը։

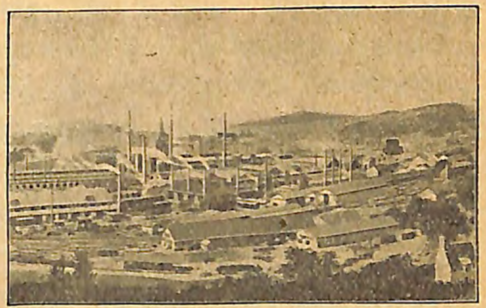

ՈՒՐԻՇ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ

Ո՞վ կը ծախէ նպար, զգեստ, կօշիկ։

Որո՞նք են կարդալ գիտցողները։

---

8. ՏԵՂԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հացագործին հաց եփելը, կօշկակարին կօշիկ պատրաստելը կը բաւե՞ն մեր պէտքերուն։

Մեր բոլոր պէտքերը մենք մեր ձեռքով կրնա՞նք պատրաստել։

Եթէ մէկը չծախէ, ուրիշ մը կրնա՞յ գնել։

Այս ծախել ու գնելն ի՞նչ կը կոչուի։

Ուրեմն ի՞նչ է Վաճառականութիւնը։

ՍՊՈՒՆԳԻ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Մեզի պէտք եղածները բնակած տեղերնիս յառաջ կուգա՞ն։

Մեր բնակած տեղը թէյ, խահուէ ու սպունգ յառաջ կուգա՞ն։

Ատոնք ստանալու համար՝ ամենքնիս հե-

ռու տեղեր կ'երթա՞նք: Ուրե՞մն Թէյ, Խահուէ ու Սպունգ արտադրող տեղեր կան . . . որ այդ . . . մեր . . . կը ղրկեն:

Փոխադրութիւնն ու Հաղորդակցութիւնը դիւրացնելու համար՝ մարդիկ ճամբաներ բացած ու կամուրջներ շինած են. ուրիշ ինչե՞ր:

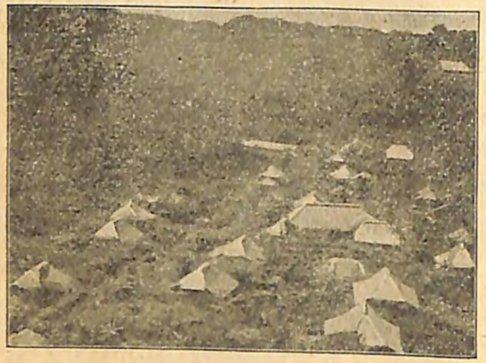

ԽԱՀՈՒԷԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ձեր բնակած տեղը կառք կա՞յ. երկաթուղի՞. Չրա՞նցք. շոգենա՞ւ:

Որո՞նք են ձեր բնակած տեղին բերքերը: Զորո՞նք միւս քաղաքները կը ղրկէք ուրիշներուն համար: Ինչե՞րը կը պահուին ձեզի համար: Դրսէն ինչե՞ր կ'ընդունիք եւ ո՞ր քաղաքներէն:

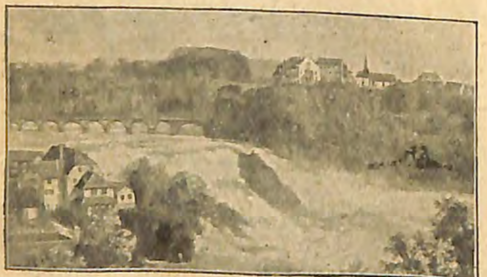

ԿԱՄՈՒՐՋ

Ո՞ր քաղաքներուն հետ Առեւտրական յարաբերութեան մէջ էք:

Որո՞նք են ձեր բնակած տեղին Հաղորդակցութեան միջոցները:

Ձեր հեռաւոր բարեկամներու նամակներն ի՞նչ միջոցաւ կ'ստանաք:

Ձեր բնակած տեղը նամակատուն կա՞յ:

Հեռաւոր տեղեր եղած բաներուն լուրը արագապէս ի՞նչ միջոցաւ կ'ստանաք:

---

9. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Ո՞վ է ձեր տեղին կառավարիչը:

Որո՞ւն պաշտօնն աւելի բարձր է, միւտիրի՞ն, գայմագամի՞ն, միւթէսարըֆի՞ն թէ կուսակալի՞ն:

Ոստիկանութեան պաշտօնն ի՞նչ է:

Եթէ հայրերնիդ մէկէ մը առնելիք ունենայ եւ ան ալ չվճարէ. ո՞ւր կը դիմէ:

Ձեր վարժարանին վարիչն ո՞վ է:

Քանի՞ եկեղեցի կայ ձեր տեղը: Քարոզիչ ունի՞. քահանայ կա՞յ:

Կրօնական գործերու վրայ ո՞վ կը հսկէ:

Ձեր տեղն առաջնորդ ունի՞. ո՞վ է:

Ո՞վ կ'ընտրէ քարոզիչը. առաջնո՞րդը. ո՞վ կը վաւերացնէ քարոզիչն ու առաջնորդը:

Ո՞վ կը ձեռնադրէ քահանան ու վարդապետը: Եպիսկոպո՞սն ուրկէ կ'օծուի:

Բ. ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԲՆԱԳԱՒԱՌ

1. ԳԱՒԱՌ

Ձեր բնակած տեղն ո՞ր քաղաքին մասն է. որո՞նք են քաղաքին միւս մասերը, թաղերը կամ գեղերը:

Եթէ լսած կամ տեսած էք, ըսէք անունները. ատոնք ձեր բնակած տեղին ո՞ր կողմը կը գտնուին:

Ձեր քաղքին հիւսիսային կողմն ո՞ր տեղը կայ. արեւե՞լքը. հարա՞ւը. արեւմո՞ւտքը: Գծեցէք:

Քառակուսի յատակագծի մը կեդրոնն եթէ նշանակէք ձեր քաղաքը, կրնա՞ք ըսել ո՛ր կողմը գծելու է ձեզի ծանօթ քաղաքները. կրնա՞ք նշանակել:

Ձեր թաղը կամ գեղը քաղքին ո՞ր կողմն է. միւսնե՞րը: Կրնա՞ք նշանակել ասոնց դիրքը՝ հիւսիս, արեւելք, արեւմուտք, հարաւ:

Եթէ քաղքէն դուրս ելլէք, ո՞ր գիւղերը պիտի տեսնէք արեւելքը, արեւմուտքը, հիւսիսը, հարաւը:

Ասոնք ամէնքը՝ թաղ, գիւղ քաղաքին հետ չե՞ն կազմեր գաւառ մը:

Որո՞նք կը հսկեն քաղքին պահպանութեան:

---

2. ՆԱՀԱՆԳ

Գծել տալ Նահանգին աշխարհացոյցը:

Ձեր բնակած նահանգն ո՞ր կուսակալութեան մասն է: Որո՞նք են միւսները:

Ձեր բնակած նահանգին սահմաններն որո՞նք են:

Լսա՞ծ էք թէ նահանգին կառավարիչը միւթէսարըֆ կը կոչուի:

Վարչական ժողովին=Իտարէ մէճլիսին մէջ որո՞նք ներկայ կը գտնուին:

Կառավարիչն իր օգնականն ունի՞: Ո՞վ է:

Նահանգին մէջ քանի՞ քաղաք կայ:

Կրնա՞ք նշանակել կամ ցոյց տալ ձեր գըծած Աշխարհացոյցին վրայ:

Կրնա՞ք ըսել թէ ատոնք ո՞ր կողմը կը գտնուին ձեր բնակած տեղին:

Արեւելքն ո՞ր քաղաքը կը գտնուի. արեւմո՞ւտքը, հիւսի՞սը, հարա՞ւը:

Ձեր նահանգին կլիման ի՞նչ փոփոխութիւններ կը կրէ: Ո՞ր լեռները, դաշտերը, հովիտները, եւայլն բնական պէսպիսութիւններ կան: Ջրագրական ի՞նչ պէսպիսութիւններ կան. գիտէ՞ք անոնց անունները. կրնա՞ք գծել ու նշանակել ձեր աշխարհացոյցին վրայ: Ի՞նչ արհեստներ կան. որո՞նք են բերքերը. ինչո՞վ կ'զբաղին:

---

3. ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Գծել տալ Կուսակալութեան աշխարհացոյցը:

Ո՞ր կուսակալութեան մէջ կը բնակիք: Կրնա՞ք աշխարհացոյցին վրայ ըսել ու նշանակել սահմանը:

Որո՞նք են այս կուսակալութեան նահանգները:

Ի՞նչ կը կոչուի կուսակալութեան վարիչը:

Ի՞նչ տեսակ դատարան կայ:

Զօրաբաժին կա՞յ: Ի՞նչ կը կոչուի ատոնց բնակարանը: Ո՞ր զօրաբանակին մասն է:

Ո՞վ է ձեր Առաջնորդը: Եթէ Առաջնորդ չկայ, ի՞նչ կայ անոր տեղը:

Ի՞նչ բերքեր, արհեստներ կան ձեր գաւառին, նահանգին ու կուսակալութեան մէջ:

Գետ, ծով, լիճ, լեռ, դաշտ, բլուր կա՞ն:

Եթէ կան, ո՞ր կողմն են: Նշանակեցէք ձեր Աշխարհացոյցին վրայ:

Հաղորդակցութեան միջոցներ կա՞ն: Ո՞ր կողմն են: Նշանակեցէք:

Ո՞րչափ բնակիչ ունի ձեր կուսակալութիւնը: Ո՞ր ազգութեանց կը պատկանին բնակիչները. քանի՞ քաղաք, քանի՞ գիւղ կայ:

Որո՞նք են գլխաւոր քաղաքները:

Ասոնց մասին ի՞նչ գիտէք:

Ո՞րը գետի ափն ու ծովու եզերքը, լերան ստորոտը, դաշտի մէջ շինուած է: Նշանակեցէք իրենց դիրքին համեմատ:

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ Гос. Библиотека ՀՍՍՌ-Арм.ССР им. А. Мясникяна Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
18232-59

Կ. ՊՈԼԻՍ

Ա. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ա. Բնական աշխարհագրութիւն. — Ձեր տեղն ի՞նչ դիրք ունի. — Որո՞նք են սահմանները. — Որչա՞փ է տարածութիւնը.—Որո՞նք են լեռները, բլուրները.—Ծով կը տե՞սնէ. — Եթէ կայ, որո՞նք են ձեր տեղին ծովերը.— Ձեզի ծանօթ ծովուն բազուկներն որո՞նք են. — Որո՞նք են ձեզի ծանօթ վտակները, գետակները, գետերը. — Ձեր տեղին կլիմայն ի՞նչպէս է. — Գարո՞ւնը. — Ամա՞ռը.—Աշո՞ւնը.— Ձմե՞ռը.—Ո՞ր եղանակներուն կ՚անձրեւէ. —Ո՞ր եղանակին կը ձիւնէ. — Ո՞րչափ ատեն կը մնայ, մինչեւ ո՞ր ամիս։

Բ. Պատմական աշխարհագրութիւն.—Ձեր գեղը կամ քաղաքն որչա՞փ հնութիւն ունի. — Ձեր գեղին կամ քաղքին մասին ի՞նչ պատմութիւն գիտէք. — Հին, պատմական շէնքեր կա՞ն. — Որո՞նք են. — Ասոնց մասին ինչե՞ր աւանդեն։

Գ. Տնտեսական աշխարհագրութիւն. — Ձեր կողմն երկաթուղի՞ կայ. — Ո՞ր տեղերու հետ կը հաղորդակցիք երկաթուղիով. —Կամո՞ւրջ կա՞յ. — Ո՞ր գետին, գետակին, ծոցին վրայ ձգուած է. — Փապուղի՞ կայ.—Ուրկէ ո՞ւր. — Թրամուէյ կա՞յ. — Ո՞ւրկէ ուր. — Կառուղի՞. — Ուրկէ՞ ուր.—Որո՞նք են ձեր բնակած տեղին բնական արտադրութիւնները. — Արհեստնե՞րը. — Արուեստնե՞ր կան. — Ձեր բնակած տեղն ինչե՞ր կը ներմուծէ. — Ինչեր կ՚արտահանէ։

Դ. Վարչական Աշխարհագրութիւն.—Ո՞ր կուսակալութեան մէջ կը բնակիք.—Ո՞րն է սահմանը. —Քանի՞ սանճագ ունի. — Որո՞նք են.—Քանի՞ գազա. որո՞նք են. — Ձեր բնակած տեղն ո՞ր սանճագին եւ ո՞ր գազային մէջ է, Ո՞րչափ բնակիչ ունի. —Ո՞ր ազգերը կը կազմեն բնակչութիւնը. — Քանի՞ առաջնորդութիւն կայ ձեր կուսակալութեան մէջ։

ԵՐԿԻՐ ՈՒ ԱՍՏՂԵՐ

1. ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

1. Երկիրը գնդակի նման կլոր է։
2. Երկիրը բանի մը վրայ հաստատուած չէ։

ԵՐԿԻՐՆ ԱՆՋՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ

3. Երկիրս անշարժ չէ, այլ կը դառնայ երկնքին մէջ։
4. Երկիրը կը դառնայ ինք իրեն վրայ մէկ օրուան, այսինքն՝ 24 ժամուան մէջ։
5. Ցորեկ ու Գիշեր այս թաւալման հետեւանքն են։
6. Երկիրն ուրիշ շարժում մըն ալ ունի, այն է՝ կը դառնայ արեւուն բոլորտիքը մէկ տարուան, այսինքն՝ 365 օրուան մէջ։

Թելադրութիւններ. — Երկիրս ի՞նչ ձեւ է. — Ինչի՞ վրայ հաստատուած է. — Երկիրս անշա՞րժ է. — Երկիրս ի՞նչպէս կը շարժի. — Երկրիս շարժման հետեւանքն ի՞նչ է. — Երկիրս ուրիշ ի՞նչ շարժում ունի։

Ա. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Առէք գնդակ մը՝ ներկայացնելու համար Երկիրն և մոմ մը՝ պատկերացնելու Արեւը։

Մոմը գնդակին դիմացը բռնեցէք և գըն-

դակը դարձուցէք։ Փոխն ի փոխ ի՞նչ երեւոյթ պիտի տեսնէք։

1. Երկիրս իր լոյսը կ'առնայ.... որուն չուրջը կը դառնայ.... տարուան, այսինքն.... օրուան մէջ։

2. Երկիրս կը թաւալի.... վրայ.... օրուան, այսինքն.... ժամուան մէջ։

---

2. ԵՐԿՐԻ ՄԱԿԵՐԵՍ

7. Երկիրը կը ներկայացնեն Երկրագնդով ու Աշխարհացոյցով։

8. Երկրիս մակերեսը կը բաղկանայ հողէ ու ջրէ։

9. Երկրիս մակերեսին 3 մասը ջուր է, 1 մասն ալ՝ հող։

10. Հողին ընդարձակ տարածութիւնը կը կոչուի Ցամաք։

11. Աղի ջրի ընդարձակ տարածութիւնն ալ կը կոչուի Ծով կամ Ովկիանոս։

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

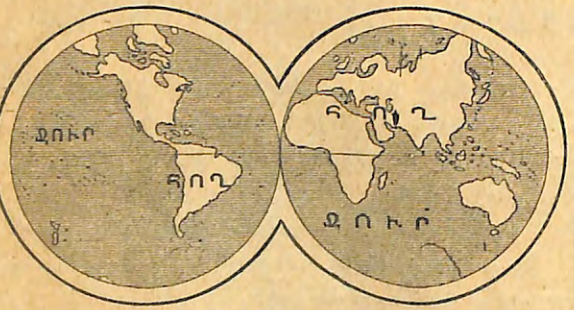

ՋՈՒՐԸ ՀՈՂԻՆ ԵՐԵՔՊԱՏԻԿ ՄԵԾ

Թելադրութիւններ. — Երկիրս ի՞նչպէս կը ներկայացնեն. — Երկրիս մակերեսն ի՞նչէ կը բաղկանայ. — Որչա՞փը հող, որչա՞փը ջուր է. — Ո՞ր մասը ցամաք կը կոչուի. — Ո՞րը ծով կամ ովկիանոս կը կոչուի։

Բ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. .... գրաւած է Երկրիս մակերեսին... մասը։

2. Աղի ջրի ընդարձակ տարածութիւն են ...., կամ.... որ կը չրջապատեն....։

3. Երկիրը կը ներկայացնենք... ու ...։

---

3. ԵՐԿՐԻ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿՈՂՄԵՐ

12. Արեւելքն երկնքի այն ծայրն է ուրկէ կը ծագի Արեւը։

13. Արեւմուտքն երկնքի այն ծայրն է ուր Արեւը մարը կը մտնէ։

14. Հիւսիսն այն կէտն է զոր կ'ունենանք մեր առջեւ, երբ Արեւելքը մեր աջ կողմը կ'ըլլայ։

15. Հարաւը Հիւսիսի հակառակ կողմն է։

16. Աշխարհացոյցներու վրայ Արեւելքն աջ կողմն է, Արեւմուտքը՝ ձախ կողմը, Հիւսիսը՝ վերը, Հարաւը՝ վարը։

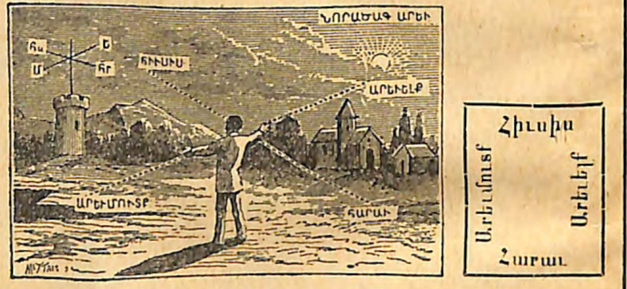

ԵՐԿՐԻՍ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿՈՂՄԵՐԸ

Թելադրութիւններ. — Արեւելքն երկնքի ո՞ր ծայրն է. — Արեւմո՞ւտքը. — Հիւսի՞սը. — Հարա՞ւը. — Այս չորս կողմերն Աշխարհացոյցներու վրայ ո՞ւր կը նշանակուին։

Գ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. Երկրիս կողմերը հասկնալու համար բաւ է միայն ճանչնալ...., այնուհետեւ կը գտնուին սա ուրիշ կողմերը....

2. Աշխարհացոյցներու վրայ այս կողմերը կը նշանակուին սապէս. Արեւելքը..., Արեւմուտքը..., Հիւսիսը..., Հարաւը...։

---

4. ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐ. ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԱՍԵՐ

17. Հինգ ովկիանոս կայ.
Խաղաղական ովկիանոս
Ատլանտեան ովկիանոս
Հնդկաց ովկիանոս
Հիւսիսային սառուցեալ ովկիանոս
Հարաւային սառուցեալ ովկիանոս

18. Աշխարհի հինգ մասերն են.
Եւրոպա, Ասիա, Ափրիկէ որ կը կազմեն Հին ցամաքը.
Ամերիկա որ Նոր ցամաք կը կոչուի.
Ովկիանիա որ կը պարունակէ Աւստրալիա եւ Խաղաղական ովկիանոսին մէջ ցրուած բազմաթիւ կղզիները։

Թելադրութիւններ. — Քանի՞ ովկիանոս կայ. — Որո՞նք են աշխարհի հինգ մասերը. — Խաղաղական ովկիանոսն ո՞ր ցամաքներուն միջեւ կը տարածուի. — Ատլանտեա՞նը. — Հնդկա՞ցը. — Ո՞ւր կը գտնուի Հիւս. Սառուցեալ ովկիանոսը. — Հար. Սառուցեա՞լը։

Դ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Աշխարհի հինգ մասերն են...։ Կայ հինգ ովկիանոս եւ անոնք են...։ Աշխարհի վրայ կայ մարդկային չորս ցեղ. անոնք են...։

---

5. ՀԱՄԱՏԱՐԱԾ ԵՐԿԻՐ

Թելադրութիւններ. — Համատարածի վրայ նայելով ըսէք թէ Եւրոպայի մէջ ի՞նչ կենդանիներ կան. — Ասիոյ մէ՞ջ. — Ափրիկէի մէ՞ջ. — Ամերիկայի մէ՞ջ. — Ովկիանիոյ մէ՞ջ. — Այս կենդանիներէն որո՞նք ծեզի ծանօթ են։

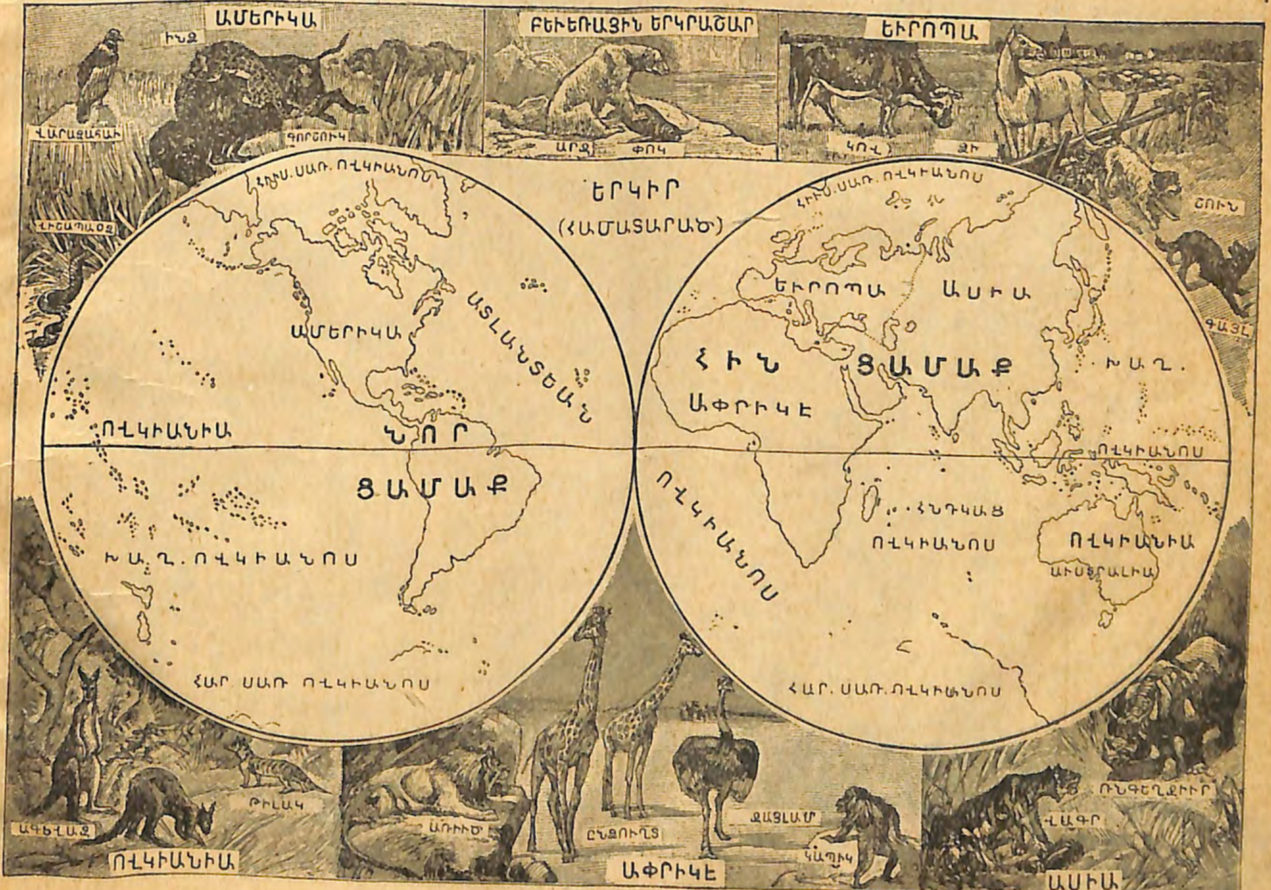

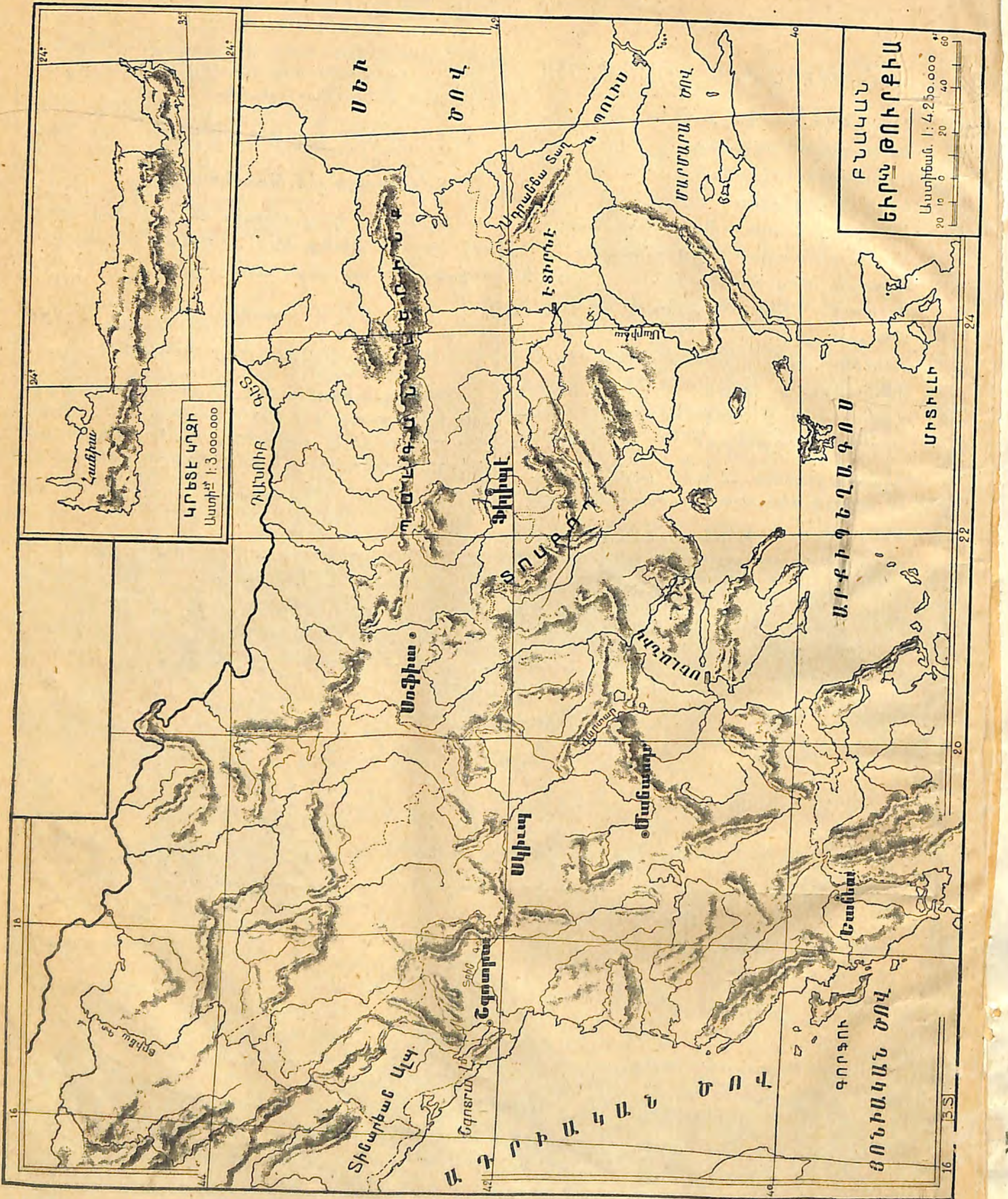
ՍԵՒ ԾՈՎ
ԱԴՐԻԱԿԱՆ ԾՈՎ
ՅՈՆԻԱԿԱՆ ԾՈՎ

ԾՈՎ
ԱՆԻԱՐԴԱՑՈՒՑԻՆ ՎՐԱՅ
ԾՈՎ
Լիճ
Կղզի

6. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

19. Կղզին (Աշխարհացոյցին 15 թիւը) ջրով շրջապատուած երկիր մըն է։
20. Թերակղզին (16) երկիր մըն է որ շրջապատուած է ջրով, բացի մէկ կողմէն որ կցուած է երկրի մը։
21. Լիճը (8) ջրի տարածութիւն մըն է երկրով շրջապատուած։
22. Հրուանդանը (9) երկրի սրածայր կէտն է որ դէպ ի ծով կը յառաջանայ։
23. Ծոցը (17) ծովու բազուկ մըն է որ կը սեղմուի ցամաքին մէջ։
24. Նեղուցը (18) ծովու բազուկ մըն է որ կը սեղմուի երկու երկրի միջեւ։
25. Պարանոցը (13) երկրի նեղ երիզ մըն է որ կը սեղմուի երկու ծովու միջև։
26. Լեռը (1) երկրին ամէնէն մեծ բարձրութիւնն է։
27. Հրաբուղխը (11) լեռ մըն է որ իր հրաբերան բացուածքէն կը պոռթկացնէ բոց, կիզիչ նիւթեր և լաւա կոչուած տեսակ մը ժայռեր։

Թելադրութիւններ.— Ի՞նչ է կղզին.— Թերակղզի՞ն. — Լի՞ճը. — Հրուանդա՞նը. — Ծո՞ցը. — Նեղո՞ւցը. — Պարանո՞ցը. — Լեռը՞ — Հրաբո՞ւղխը։

---

7. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐ (Շար.)

28. Դաշտագետինը (14) հարթ ընդարձակ գետին մըն է.
29. Անապատն (11) անբեր ու աւազի ընդարձակ երկիր մըն է որ կը գտնուի շատ տաք երկրամասերու մէջ։
30. Հիվիտը (5) երկու լեռներու միջև սեղմուած երկրի մը տարածութիւնն է։
31. Գետը (10) վազուն ջուր մըն է որ կը թափի ծովը։
32. Գետակը (10) վազուն ջուր մըն է որ կը միանայ գետի մը։
33. Աղբիւրը (2) այն տեղն է ուրկէ կը բղխի վազուն ջուրը։
34. Գետաբերան (12) այն տեղն է ուր գետը կը թափի ծովը։

Թելադրութիւններ. — Ի՞նչ է Դաշտագետինը. — Անապա՞տը. — Հովի՞տը. — Գե՞տը. — Գետա՞կը. — Աղբի՞ւրը. — Գետաբերա՞նը։

Ե. ԱՄՓՈՓԱՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք հետեւեալները.

Թիւ 9ը հողին մասն է, հապա՞ 17ը... 11ը... 16ը... 15ը... 8ը... 1ը... 13ը ելն.։

---

8. ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ

35. Հայրենիք այն երկիրն է ուր մենք ծնած ենք։
36. Օսմ. Կայսրութիւնն է մեր հայրենիքը։
37. Իւրաքանչիւր Օսմանցի պարտաւոր է սիրել ու պաշտպանել իր հայրենիքը :
38. Օսմ. կայսրութիւնը բաժնուած է 22 վարչական մասերու որ կը կոչուին Կուսակալութիւն=Վիլայէթ :
39. Այս կուսակալութիւնները բաժնուած են Նահանգներու=Սանճագներու, Գաւառներու=Գազաներու և Գաւառակներու=Նահիյէներու :
40. Մէն մի կուսակալութեան գլուխ կը գտնուի Վալի=կուսակալ, իւրաքանչիւր սանճագի մէջ՝ Միւթեսարրըֆ = Նահանգապետ, գաւառներու մէջ՝ Գայմագամ=Գաւառապետ և գաւառակներու մէջ՝ Միւտիր=Գաւառապետ :

Թելադրութիւններ.— Ի՞նչ է Հայրենիքը. — Ո՞րն է մեր Հայրենիքը. — Ո՞րն է Օսմանցւոց պարտաւորութիւնը. — Օսմ. կայսրութիւնն ի՞նչերու բաժնուած է. — Ի՞նչպէս կը կառավարուի։

Զ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. Հայոց հայրենիքն է...։ Իմ ծննդավայրս է... գիւղը, քաղաքը կամ թաղը։
2. Մեր Հայրենիքի երգն է...
3. Ամբողջ Օսմ. Հայրենիքի երգն է...

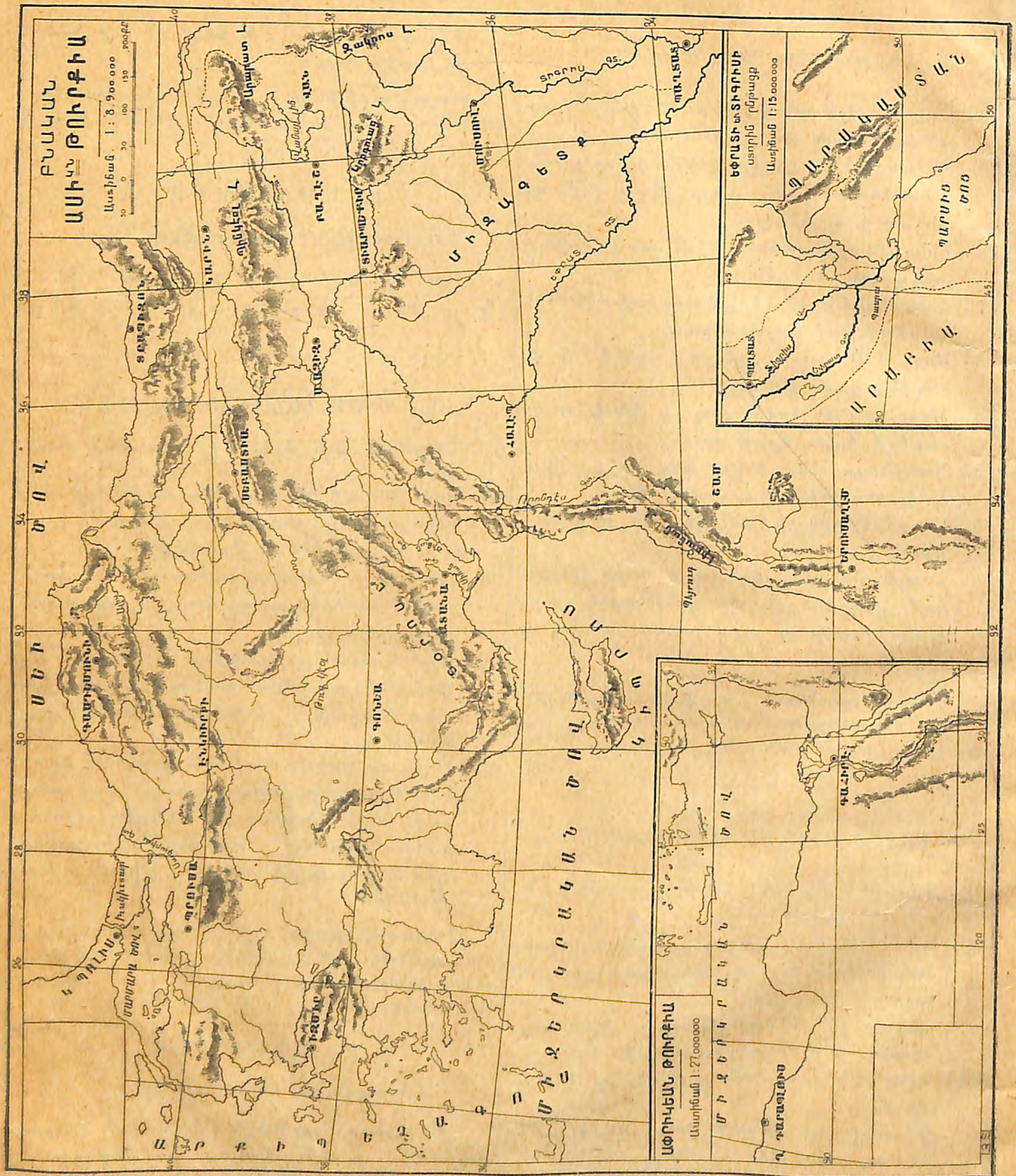

9. ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ

ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

41. Օսմ. կայսրութեան չուրջը կան սա ծովերը — Մարմարա, Արշիպեղագոս, Միջերկրական ծով, Ադրիական ծով և Պարսից ծոց:
42. Օսմանեան կայսրութիւնը սահմանակից է սա երկիրներու — Ռուսաստան, Պարսկաստան, Պուլկարիա, Սերպիա, Աւստրիա և Հունգարիա, Գարատաղ և Յունաստան:
43. Օսմանեան կայսրութիւնը 3 բաժանում ունի — Եւրոպական Թուրքիա, Ասիական Թուրքիա ու Աֆրիկեան Թուրքիա:
44. Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ կան Պալքան, Տոսբոդ, Ստրանճա ու Տինարեան լեռները:
45. Ասիական Թուրքիոյ մէջ կան Տորոս, Պոնտական Տորոս, Հայկական Տորոս, Պինկէօլ, Ջակրոս, Արարատ=Մասիս, Կորդուաց ու Լիբանան լեռները:
46. Եւրոպական Թուրքիոյ գետերն են Մարիցա, Վարտար ու Տրին:
47. Ասիական Թուրքիոյ գետերն են Ալիս, Սագարիա, Սիհան, Ճիհան, Օրոնդէս, Եփրատ ու Տիգրիս:
48. Եւրոպական Թուրքիոյ մեծ լիճն է Շգոտրայի:
49. Ասիական Թուրքիոյ լիճերն են Վանայ և Թուզկէօլ:

Թելադրութիւններ. — *Ո՞ր ծովերը կը շրջապատեն Օսմ. կայսրութիւնը. — Ո՞ր երկիրները մեզի սահմանակից են. — Օսմ. կայսրութիւնը քանի՞ բաժանում ունի. — Որո՞նք են Եւր. Թուրքիոյ լեռները. — Գետե՞րը. — Լի՞ճը. — Ո՞րոնք են Ասիական Թուրքիոյ լեռները. — Գետե՞րը. — Լիճե՞րը:*

Է. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Սեւ ծովը կը թրջէ Օսմ. կայսրութիւնը... կողմէն, Մարմարան..., Միջերկրականը..., Ադրիականը..., Պարսից ծոցը...

Պալքան կը գտնուի... գաւառին մէջ..., Տօսբօդը..., Ստրանճան..., Տինարեանը...

Տօրոսը կը գտնուի..., Պոնտականը..., Հայկական Տօրոսը..., Ջակրոսը..., Կորդուացը..., Լիբանանը...

Դանուբ կը թափի..., Մարիցա..., Վարտար..., Տրին..., Ալիս..., Սագարիա..., Սիհան..., Ճիհան..., Օրոնդէս..., Եփրատ... Տիգրիս...,

Հայաստանի մէջ կը գտնուին... գետերը,

Հայաստանի մէջ կը գտնուին... լեռները,

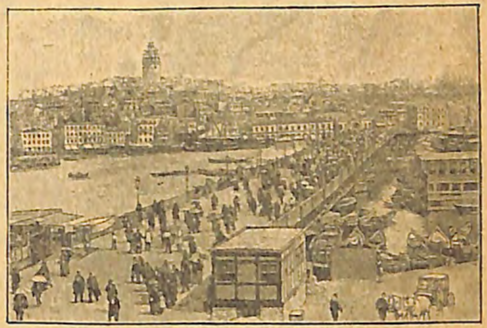

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Հայաստանի մէջ կը գտնուի... լիճը:

Վոսփորի աշխարհացոյցին վրայ նայելով՝ ըսէք թէ ո՞ր գեղերը կան Ասիական եզերքը, որո՞նք Եւրոպական եզերքը:

---

10. ՕՍՄ. ԿԱՅՍՐՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

50. Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքն է Կ. Պոլիս:
51. Եւրոպական Թուրքիոյ կուսակալանիստ քաղաքներն են.
Էտիրնէ, Սելանիկ, Մանաստր, Եանեա, Սկիւպ, Շգոտրա:
52. Ասիական Թուրքիոյ կուսակալանիստ քաղաքներն են.
Պրուսա, Իզմիր, Գոնիա, Ատանա, Էնկիւրի, Սեբաստիա, Գաստեմունի, Տրապիզոն, Կարին, Մամուրէթ-իւլ-Ազիզ, Տիարպեքիր, Հալէպ, Բաղէշ, Վան, Մուսուլ, Պաղտատ, Պասրա, Վան, Պէյրութ, Մեքքէ, Սանաա:
Աֆրիկէի մէջ՝ Ղարպ-Տարապլուզ:

Թելադրութիւններ. — *Ո՞րն է Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը. — Որո՞նք են Եւրոպական Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքները. — Ասիական Թուրքիո՞յ.*

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԻՍԼԱՆՏԱ
ԼԱԲՈՆԻԱ
ՍԿԱՆՏԻՆԱՒԵԱՆ
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԴԱՇՏ
ԱՍԻԱ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿՂԶԻՔ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾՈՎ
ԲԱԼԴԻԿ ԾՈՎ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՂՊԵԱՆ ԼԵ
ՊԻՐԵՆԵԱՆ ԼԵ
ՍՊԱՆԻԱ
ԿԱՐՊԱԹԵԱՆ ԼԵ
ՍԵՒ ԾՈՎ
ԿՈՎԿԱՍ ԼԵ
ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎ
ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ԵՒՐՈՊԱ
ԲՆԱԿԱՆ
Չափաբերութիւն 1:30.000.000
1 Միլիմեթր = 30.000 Մեթր

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԻՍԼԱՆՏԱ
ՌՈՒՍԻԱ
ԱՍԻԱ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԿՂԶԻՔ
ԲԱԼԴԻԿ ԾՈՎ
ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՒՍՏՐԻԱ-ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ
ՌՈՒՄԱՆԻԱ
ՍԵՒ ԾՈՎ
ԿԱՍՊԻՑ ԾՈՎ
ՍՊԱՆԻԱ
ԲՈՐԹՈՒԳԱԼ
ԻՏԱԼԻԱ
ԹՈՒՐՔԻԱ
ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ
ՍԻԿԻԼԻԱ
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
ԿՐԵՏԷ
ԿԻՊՐՈՍ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ԵՒՐՈՊԱ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
Չափաբերութիւն 1:30.000.000.
1 Միլիմեթր = 30.000 Մեթր

Ը. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. Էտիրնէ կը գտնուի... եզերքը, Կ. Պոլիս..., Սելանիկ..., Շգոտրա, Իզմիր..., Ատանա..., Սեբաստիա..., Տրապիզոն..., Տիարպեքիր..., Վան..., Մուսուլ..., Պաղտատ..., Պասրա..., Պէյրութ...:

2. Հայաստանի քաղաքներն են...:

3. Վոսփորը կը միացնէ... ծովերը: Տարտանելը...:

53. Լրացուցիչ ծանօթութիւն.—Եգիպտոս, Կրետէ, Կիպրոս, Սամոս ալ կը կազմեն Օսմանեան կայսրութեան մասը:
Եգիպտոսի մայրաքաղաքն է Գահիրէ.
Կրետէի գլխաւոր քաղաքն է Հանիա.
Կիպրոսի գլխաւոր քաղաքն է Նիկոսիա.
Սամոսի գլխաւոր քաղաքն է Վաթի:

---

11. ԲՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

54. Եւրոպա 4 անգամ աւելի փոքր է Ասիայէն և 3 անգամ աւելի է Ափրիկէն:

55. Եւրոպիոյ չուրջը կը գտնուին սա ծովերը. Սառուցեալ ովկիանոս՝ հիւսիսային կողմը, Ատլանտեան ովկիանոս՝ արեւմտեան կողմը, Միջերկրական ծով՝ հարաւային կողմը.

56. Եւրոպիոյ մեծ լեռնագօտիներն են Ալպեան, Պիրենեան, Կարպաթեան, Կովկաս և Ուրալ:

57. Եւրոպիոյ մեծ գետերն են Տուինա, Տունա, Վիստուլա, Էլպա, Հռենոս, Սեն, Լուար, Դակոյ, Դանուբ, Տնիբեր, Տոն և Վոլկա:

Թելադրութիւններ. — Եւրոպա որչա՞փ անգամ փոքր է Ասիայէն. — Ափրիկէէն. — Որո՞նք են Եւրոպիոյ ծովերը. — Լեռնե՞րը. — Գետե՞րը:

Թ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. Եւրոպայի հարաւային կողը կ'երկարին երեք մեծ թերակղզի. ասոնք են..., թերակղզի,... թերակղզի,... թերակղզի, հիւսիսային կողմը կը գտնուի... թերակղզին:

2. Ճիպրալթար նեղուցը կը միացնէ... ովկիանոսը... ծովուն.

3. Սև ծովու և Կասպից ծովուն միջև կ'երկննայ...:

4. Էլպա և Հռենոս կը թափին... ծովը,

5. Վիստուլա և Տունա...

6. Տուինա...

7. Սէն ու Լուար...

8. Դակոյ...

9. Դանուբ և Տնիբեր...

10. Տոն

11. Վոլկա...

---

12. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

58. Եւրոպա կը պարունակէ 21 երկիր.

1. Ռուսաստան, մայրքղք.		Ս. Պետերսպուրկ
2. Բրիտանական կղզիներ, մայրքղք.		Լոնտոն
3. Տանիմարքա	Մայրաքաղաք	Գոբենհակ
4. Շուէտ	»	Ստոքհոլմ
5. Նորուեկիա	»	Քրիստիանիա
6. Ֆրանսա	»	Բարիս
7. Պելճիքա	»	Պրուսէլ
8. Հոլանտա	»	Լահէյ
9. Գերմանիա	»	Պերլին
10. Աւստրիա և Հունգարիա	»	Վիեննա ու Պուտաբեշտ
11. Զուիցերիա	»	Պեռն
12. Սպանիա	»	Մատրիտ
13. Բորդուկալ	»	Լիզպոն
14. Իտալիա	»	Հռոմ
15. Յունաստան	»	Աթէնք
16. Օսմ. կայսրութիւն	»	Կ. Պոլիս
17. Ռումանիա	»	Պուքրէշդ
18. Սերպիա	»	Պելկրատ
19. Գարատաղ	»	Ջեթինէ
20. Պուլկարիա	»	Սոֆիա
21. Լուքսեմպուրկ	»	Լուքսեմպուրկ

Թելադրութիւններ. — Որո՞ւն մայրաքաղաքն է Ս. Պետերսպուրկ. — Լոնտո՞ն. — Գոբենհա՞կ. — Ստոքհո՞լմ. — Քրիստիանիա՞. — Բարի՞ս. — Պրուսէ՞լ. — Լահէ՞յ. — Պերլի՞ն. — Վիեննա՞. — Պուտաբե՞շդ. — Պե՞ռն. — Մատրի՞տ. — Լիզպո՞ն. — Հռո՞մ. — Աթէ՞նք. — Կ. Պոլի՞ս. — Պուքրէ՞շդ. — Պելկրատ. — Ջեթինէ՞. — Սոֆիա՞. — Լուքսեմպո՞ւրկ. —

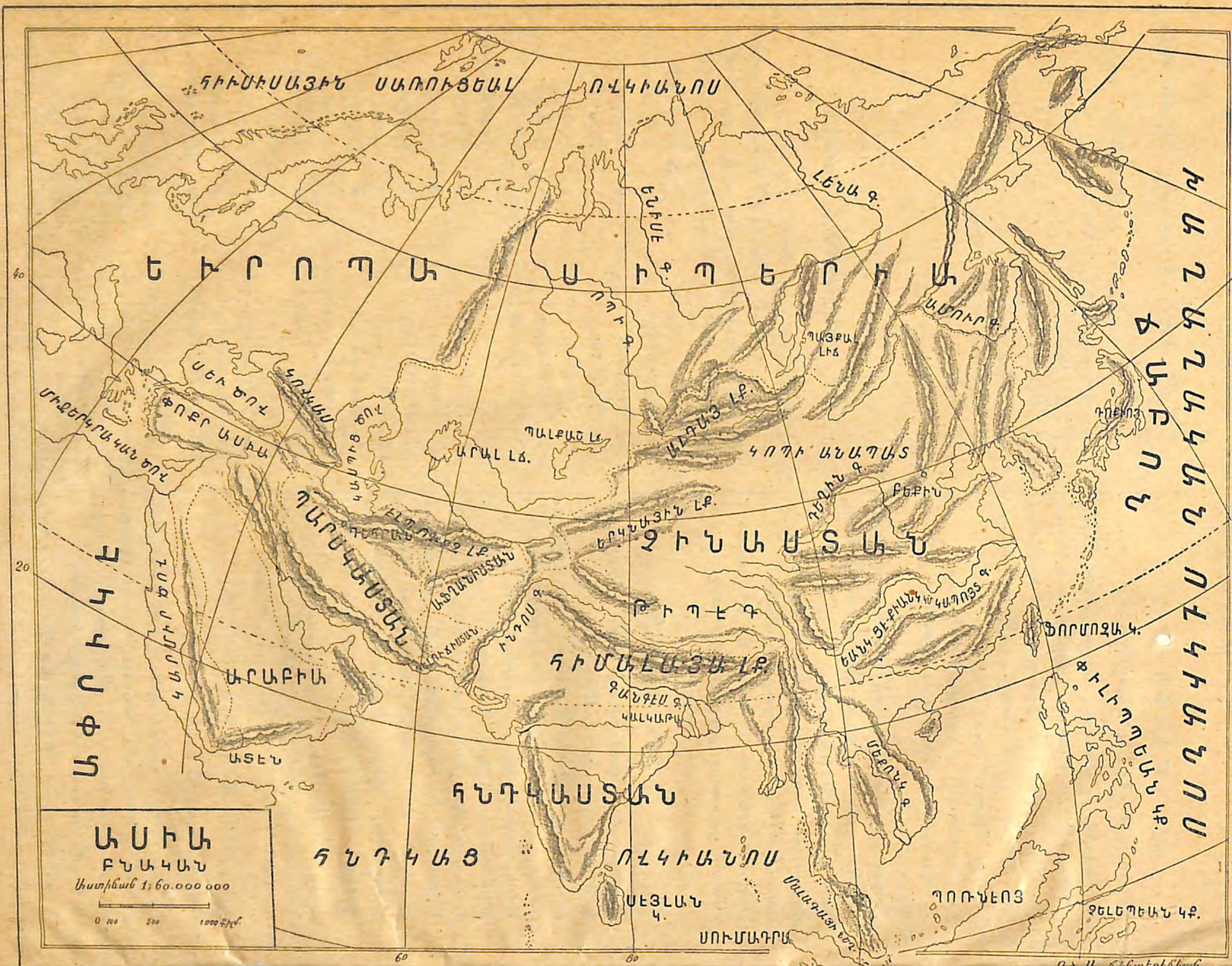
ԱՍԻԱ
ԲՆԱԿԱՆ
Մասշտաբ 1:60.000.000
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԵՒՐՈՊԱ
ՍԻԲԵՐԻԱ
ՉԻՆԱՍՏԱՆ
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ
ԱՐԱԲԻԱ
ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ
ՀՆԴԿԱՑ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԱՖՐԻԿԷ
ԹԻԲԵԴ
ՀԻՄԱԼԱՅԱ ԼՌ.
ԿՈԲԻ ԱՆԱՊԱՏ
ՍԵՒ ԾՈՎ
ՓՈՔՐ ԱՍԻԱ
ԱՐԱԼ ԼՃ.
ՊԱԼՔԱՇ ԼՃ.
ԲԱՅՔԱԼ ԼՃ.
ԼԵՆԱ Գ.
ԵՆԻՍԷ Գ.
ԱՄՈՒՐ Գ.
ԲԵՔԻՆ
ՖՈՐՄՈԶԱ Կ.
ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂ.
ՍԵՅԼԱՆ Կ.
ՍՈՒՄԱՏՐԱ
ԲՈՌՆԵՈՅ
ՑԵԼԵԲԵՍԵԱՆ ԿՂ.
ԱԴԵՆ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ՃԱՊՈՆ

ԱՍԻԱ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
Մասշտաբ 1:60.000.000
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՌՈՒՑԵԱԼ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԵՒՐՈՊԱ
ՍԻԲԵՐԻԱ
ԹՈՒՐՔԱՍՏԱՆ
ՉԻՆԱՍՏԱՆ
ԹԻԲԵԴ
ԿՈԲԻ ԱՆԱՊԱՏ
ՀԻՄԱԼԱՅԱ ԼՌ.
ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ
ԱՐԱԲԻԱ
ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ
ՀՆԴԿԱՑ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԱՖՐԻԿԷ
ՍԵՒ ԾՈՎ
ԱՍԻԱ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎ
ԱԴԵՆ
ԲԵՔԻՆ
ՔՈՐԷԱ
ՖՈՐՄՈԶԱ Կ.
ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿՂ.
ՍԵՅԼԱՆ Կ.
ՍՈՒՄԱՏՐԱ
ԲՈՌՆԵՈՅ
ՑԵԼԵԲԵՍԵԱՆ ԿՂ.
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ՃԱՊՈՆ

ԱՖՐԻԿԷ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
Աստիճան 1: 60.000.000
ԱՍԻԱ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ՄԱՐՈՔ
ԱԼՃԵՐԻ
ԴՐԱԲԼՈՒՍ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ՍԱՀԱՐԱ
ՍՈՒԴԱՆ
ԿՈՆԿՕ
ԱՆԿՈԼԱ
ՄՈԶԱՄԲԻԿ
ՄԱՏԱԿԱՍԳԱՐ
ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎ
ՆԵՂՈՍ Գ.
ՀԱԲԵՇՍՏԱՆ
ՍԵՆԵԿԱԼ
Ս. ԼԵՈՆԷ
ԼԻԲԵՐԻԱ
ՀՆԴԿԱՑ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
Զանզիբար կ.
Մորիս կ.
Ռէիւնիոն կ.
Սոգոտրա կ.
Գանարեան կղ.
ԳԱՓ

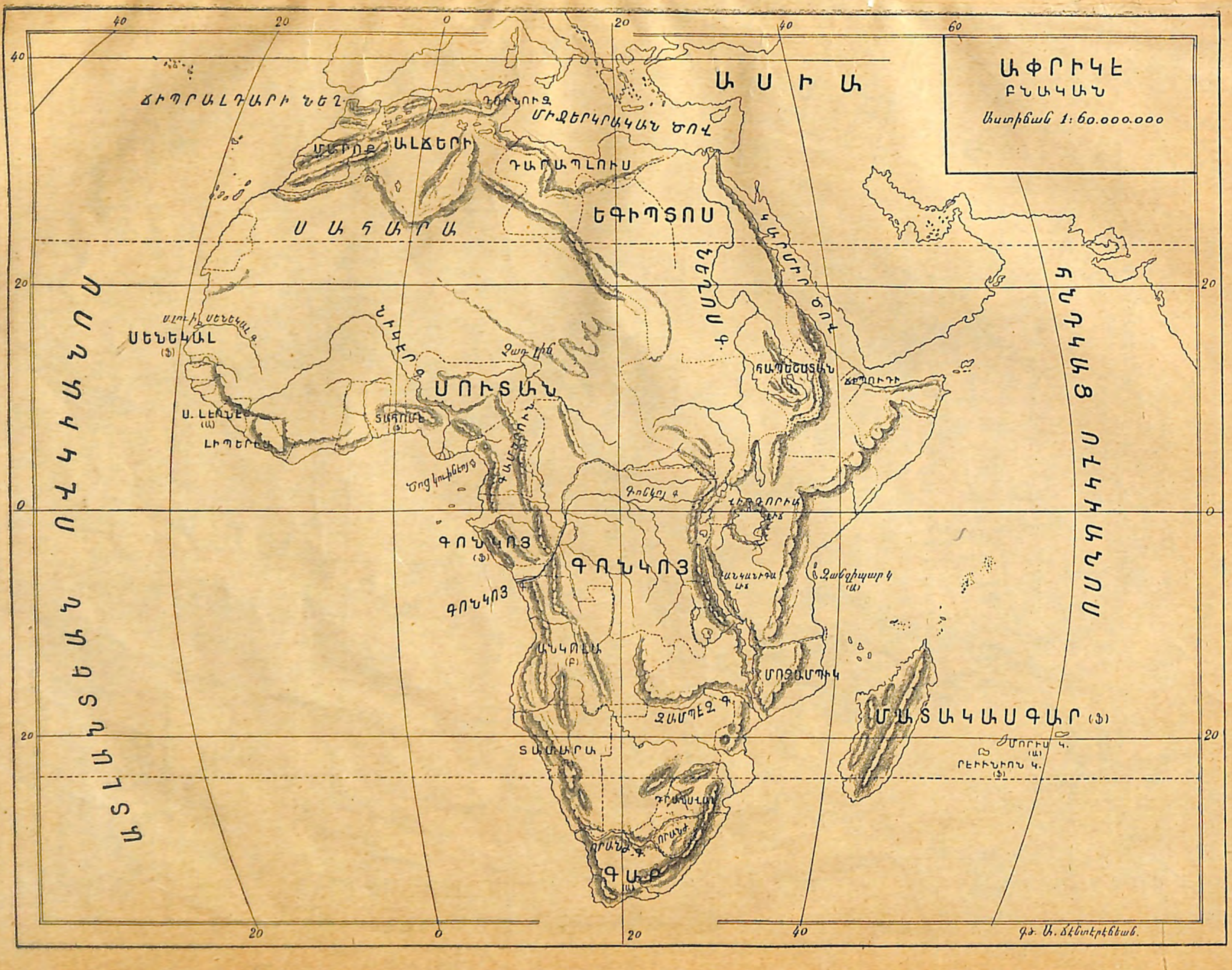
ԱՖՐԻԿԷ
ԲՆԱԿԱՆ
Աստիճան 1:60.000.000
ԱՍԻԱ
ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆ ԾՈՎ
ՄԱՐՈՔ
ԱԼՃԵՐԻ
ԴՐԻՊՈԼԻՍ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ՍԱՀԱՐԱ
ԿԱՐՄԻՐ ԾՈՎ
ՆԵՂՈՍ Գ.
ՍԵՆԵԿԱԼ
ՆԻԿԵՐ Գ.
ՍՈՒՏԱՆ
ՀԱԲԵՇՍՏԱՆ
ԳՈՆԿՈՅ
ԱՆԿՈԼԱ
ՄՈԶԱՄՊԻԿ
ԶԱՄՊԵԶ Գ.
ՏԱՄԱՐԱ
ԳԱՊ
ՄԱՏԱԿԱՍԳԱՐ
ՌԵՒՆԻՈՆ Կ.
ՀՆԴԿԱՑ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

ԱՄԵՐԻԿԱ
ԲՆԱԿԱՆ
Աստիճան. 1:85.000.000
0 500 1.000 2000 քիլմ
ԱՍԻԱ
ԳՐՈԵՆԼԱՆՏԻԱ
ԻՍԼԱՆՏԱ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԱՂԱՍԽԱ
ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ
ԳԱՆԱՏԱ
ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ
ԼԵՐԻՆՔ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՔ
ՄԵՔՍԻԿԱ
ԱՆՏԻԼԵԱՆՔ
ՄԻՋԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ
ԳՈՒՅԱՆԱ
ԳՈԼՈՄԲԻԱ
ԱՄԱԶՈՆ Գ.
ԱՆՏԵԱՆ
ԲԵՐՈՒ
ՊՐԱԶԻԼԻԱ
ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ
ԼԵՐԻՆՔ
ՔԻԼԻ
ԱՐՃԵՆԹԻՆ

ՀԻՒՍ. ՄԻՋԻՆ ԵՒ ՀԱՐԱՒ.
ԱՄԵՐԻԿԱ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
Աստիճան. 1:85.000.000.
0 500 1.000 2000 քիլմ
ԱՍԻԱ
ԳՐՈԵՆԼԱՆՏԻԱ
ԻՍԼԱՆՏԱ
ԱԼԱՍԽԱ
ԳԱՆԱՏԱ
ԼԱՊՐԱՏՈՐ
ՆՈՐ ԵՐԿԻՐ
ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՔ
ՍԱՆ ՖՐԱՆՉԻՍԿՈՅ
ՆԻՒ-ԵՈՐՔ
ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ
ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԻ ԾՈՎԱԾՈՑ
Մեքսիկայի Ծոց
ՄԵԾ ԱՆՏԻԼԵԱՆՔ
ՄԵՔՍԻԿԱ
Փոքր Անտիլեանք
ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱ
ԿՈՒՅԱՆԱ
ԳՈԼՈՄԲԻԱ
ԷՔՈՒԱՏՈՐ
ԱՄԱԶՈՆ Գ.
ԲԵՐՈՒ
ՊՐԱԶԻԼԻԱ
ՌԻՈ ՏԸ ԺԱՆԷՐՈ
ՔԻԼԻ
ԱՐՃԵՆԹԻՆ
ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ
ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ
ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՎԿԻԱՆՈՍ

Ժ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Պալթիկ ծովը կը գտնուի... երկիրներուն միջեւ, Հիւսիսային ծովը..., Մանշի ծովը...։ Իրլանտա կը կազմէ... երկրին մասը, Սկովտիա ...։ Գորսիքա կը գտնուի... ծովուն մէջ եւ կը պատկանի ..., Սարտենիա ..., Պալեարեան կղզիները..., Սիկիլիա..., Կրետէ...։

---

13. ԱՍԻԱ

59. Ասիա *չորսպատիկ մեծ է Եւրոպայէն։*
60. *Ասիոյ հիւսիսային կողմը կը գտնուի* Սառուցեալ *ովկիանոս, արեւելեան կողմը՝* Խաղաղական *ովկիանոս. հարաւային կողմը՝* Հնդկաց *ովկիանոս, արեւմտեան կողմը՝* Միջերկրական *ծով։*
61. *Ասիոյ ամէնէն բարձր լեռնագօտին է* Հիմալայա։
62. *Ասիոյ գլխաւոր գետերն են.*
Օպի, Լենա, Հոանկ-Հօյ, Եանկ-ձէ-քիանկ, Մեքոնկ, Գանգէս, Ինդոս, Եփրատ, Տիգրիս։
63. *Ասիոյ մեծ բաժանումներն են.*
Սիպերիա *որ կը պատկանի Ռուսիոյ*

Չինաստան,	*մայրաքաղաք*	Բեքին
Ճափոն,	»	Դոքիոյ
Անգլ. Հնդկաստան	»	Տելհի
Պարսկաստան	»	Թեհրան

Թուրքաստան *որ կը պատկանի Ռուսիոյ*
Հնդկաչին *ու* Արաբիա.

Թելադրութիւններ. — *Ասիա քանի՞ պատիկ մեծ է Եւրոպայէն. — Որո՞նք են Ասիոյ ծովերը. — Որո՞նք են ամէնէն բարձր լեռները. — Ըսէ՛ք Ասիոյ քանի մը գետերը. — Որո՞նք են Ասիոյ գլխաւոր բաժանումները. — Կ. Պոլսէն Հնդկաստան երթալու համար ո՞ր ծովերէն անցնելու է։*

ԺԱ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Օպի ու Լենա կ'անցնին... երկրէն։ Հոանկ-Հօյ ու Եանկ-ձէ-քիանկ...։ Գանգէս ու Ինդոս ...։ Եփրատ ու Տիգրիս..., Աշխարհի ամէնէն բարձ լեռնագօտին է...։

---

14. ԱՓՐԻԿԷ

64. *Ափրիկէ* 3 *պատիկ մեծ է Եւրոպայէն.*
65. *Ափրիկէի մեծ գետերն են.*
Նեղոս, *Սենեկալ,* Նիկեր, Գոնկօ, Զամպեզ։
66. *Ափրիկէի մեծ երկիրներն են.*
Եգիպտոս, Ճեզայիր, *Սահարա անապատ,* *Սենեկալ,* Սուտան, *Հապէշստան,* Գոնկօ, Բարեյուսոյ *գլուխ։*

Թելադրութիւններ. — *Ափրիկէ քանի՞ պատիկ մեծ է Եւրոպայէն. — Որո՞նք են մեծ գետերը. — Մեծ երկիրները։*

ԺԲ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Միջերկրականը կը թափի... գետը. Ատլանտեանը... գետերը. Հնդկաց ովկիանոսը... գետը։ Օսմ. կայսրութեան կը պատկանին..., Ֆրանսայի..., Անգլիոյ..., Գերմանիոյ..., Բորդուկալի...։

... Պարանոցը՝ հիմա բացուած՝ իրարու կը միացնէ... ծովերը։

---

15. ԱՄԵՐԻԿԱ

67. *Ամերիկա 4 պատիկ մեծ է Եւրոպայէն։*
68. Քրիստափոր Գոլոմպոս *գտաւ Ամերիկան* 1492*ին.*
69. Ապառաժ *լեռնագօտին կ'երկննայ Հիւս. Ամերիկայի արեւմտեան կողմը,*
70. Անտեան *լեռնագօտին կ'երկննայ Հար. Ամերիկայի արեւմտեան ծովեզերքը։*
71. *Հիւսիսային Ամերիկայի ամէնէն մեծ գետն է* Միսիսիբի։
72. *Հարաւային Ամերիկայի ամէնէն մեծ գետն է* Ամազոն։
73. *Ամերիկայի գլխաւոր տէրութիւններն են.*
Գանատա *որ կը պատկանի Անգլիոյ։*

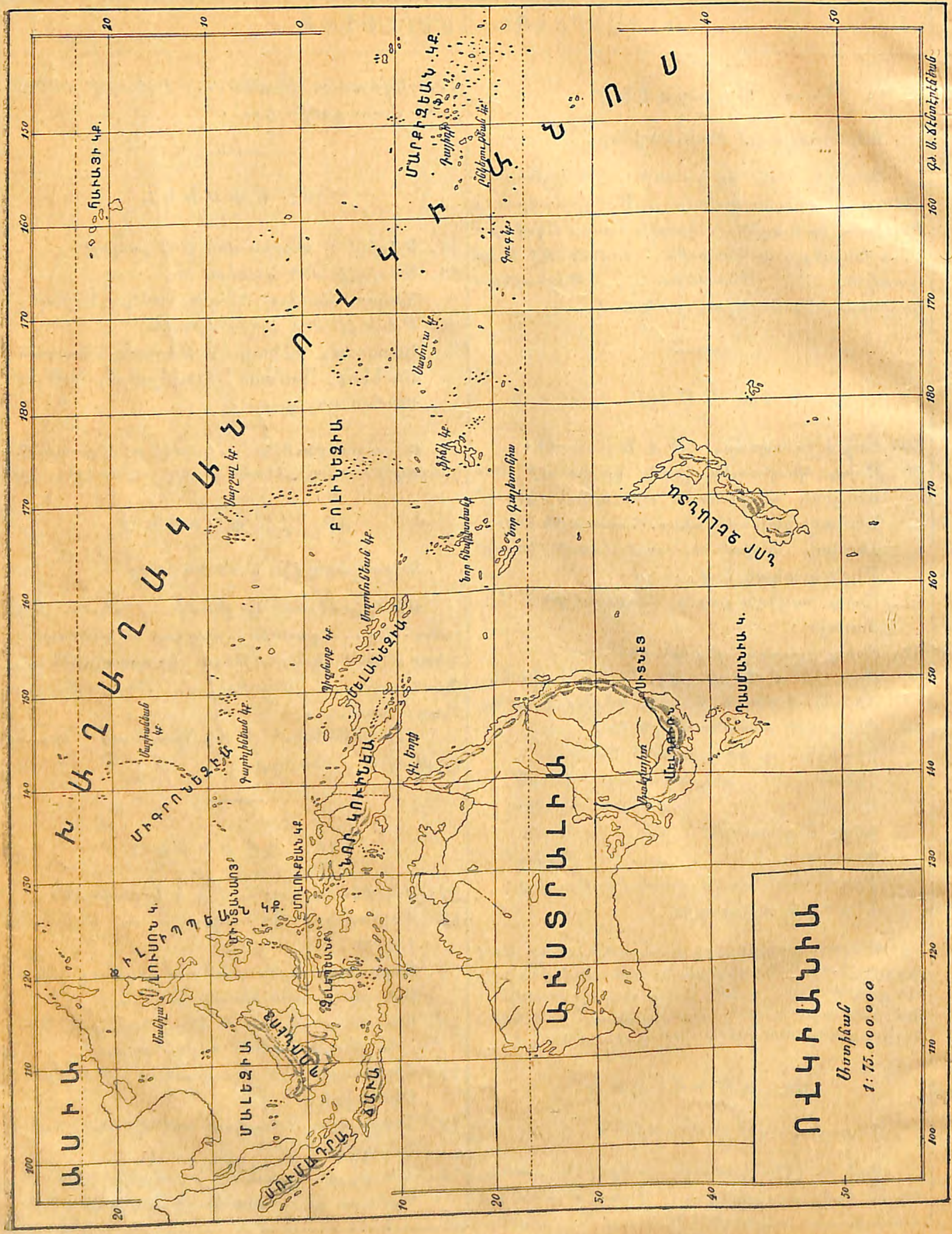

Միացեալ-Նահանգներ
Մեքսիկա
Պրեզիլ
Արժանդին
Չիլի
Բերու

Թելադրութիւններ.—Ամերիկա քանի՞ անգամ մեծ է Եւրոպայէն. — Ո՞վ գտաւ Ամերիկա. — Ո՞ւր կը գտնուի Ապառաժ լեռնագօտին. —Անտեա՞նը. —Միսիսիպի գե՞տը. — Ամազո՞ն. — Որո՞նք են Ամերիկայի գլխաւոր տէրութիւնները։

ԺԳ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

1. Ամերիկայի ու Եւրոպայի միջեւ կը գտնուի ... ովկիանոսը, Ասիոյ ու Ամերիկայի միջեւ ...։
2. Ամերիկայի մեծ քաղաքներն են ...։
3. Երկու Ամերիկայի միջեւ կը գտնուի ... Արքիպեղագոսը։
4. Ուաշինկթըն մայրաքաղաքն է ..., Ռիոյ-Ժանէրոյ ..., Պուէնոս-Այրէս ..., Միացեալ Նահանգներու մեծ քաղաքներն են ...։

---

16. ՈՎԿԻԱՆԻԱ

74. Ովկիանիոյ ամէնէն մեծ կղզին է Աւստրալիա որ կը պատկանի Անգլիոյ։ Գլխաւոր քաղաքներն են Սիտնէ ու Մելպուռն ։

75. Միւս կարեւոր կղզիներն են Սումադրա (Հոլ.), Ճաւա (Հոլ.), Պոռնէօ (Հոլ. և Անգլ.), Փիլիպպեան (Մ. Ն.), Նոր-Կուինէա (Հոլ. Գերմ. Անգլ.), Նոր-Զելանտա (Անգլ.), Նոր-Գալետոնիա (Ֆրս.)։

Թելադրութիւններ. — Ո՞րն է Ովկիանիոյ ամէնէն մեծ կղզին. —Որո՞նք են գլխաւոր քաղաքները. —Միւս կղզիներն որո՞նք են։

ԺԴ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Սումադրա կը պատկանի ..., Ճաւա ..., Պոռնէօ ..., Փիլիպպեանք ..., Նոր-Կուինէա ..., Նոր-Զելանտա ..., Նոր-Գալետոնիա ...:

---

17. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՑԵՂԵՐ

76. Երկրագունդիս Մարդկային ցեղերն են.
Ա. Սպիտակ ցեղ
Բ. Դեղին ցեղ
Գ. Խափշիկ ցեղ
Դ. Մալեզեան ցեղ
Ե. Պղնձագոյն ցեղ

77. Սպիտակ ցեղը ցրուած է Եւրոպա, Ամերիկա, Ովկիանիա, Ափրիկէ ու Ասիոյ Արեւմտեան կողմը։

78. Դեղին ցեղը ցրուած է Ասիոյ Կեդրոնական մասն ու Արեւելեան կողմը։
Խափշիկ ցեղը ցրուած է Ափրիկէի մէջ:
Մալեզեան ցեղը ցրուած է Ովկիանիոյ մէջ:
Ամերիկայի բնիկները կը կազմեն Պղնձագոյն ցեղը։

Բ. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

1. ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

Երկիրն ի՞նչ ձեւ ունի. —Ինչի՞ վրայ հաստատուած է. — Քանի՞ շարժում ունի. — Ի՞նչ է Թաւալման հետեւանքը. — Ի՞նչ է Տարին. — Երկիրն ինչպէ՞ս կը ներկայացնենք. — Երկիրը քանի՞ մասէ կը բաղկանայ. —Որչա՞փը հող, որչա՞փը ջուր է. — Որո՞նք են Աշխարհի կողմերը. — Ո՞ր կողմն է Արեւելքը. — Արեւմո՞ւտքը. — Հիւսի՞սը. — Հարա՞ւը. — Այս չորս կողմերն Աշխարհացոյցին վրայ ո՞ւր կը նշանակուին. — Քանի՞ Ովկիանոս կայ. —Որո՞նք են Աշխարհի Հինգ մասերը. — Ո՞րն է ամէնէն ընդարձակը. — Փո՞քրը. — Ասիոյ մէջ ո՞ր կենդանիները կան. — Ափրիկէի մէ՞ջ. — Ամերիկայի մէ՞ջ. — Եւրոպայի մէ՞ջ. — Ովկիանիոյ մէ՞ջ. — Ո՞րն է մեծ ցամաքը. — Մեծ ո՞վկիանոսը. — Բարձր լե՞ռը. — Երկար գե՞տը. — Լայն գե՞տը. — Մեծ լի՞ճը. — Մեծ քաղա՞քը. —Մեծ կղզի՞ն. — Մեծ թերակղզի՞ն. —Մեծ ծո՞վը։

2. ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ

Ո՞ր երկիրն է մեր Հայրենիքը. — Օսմ. կայսրութիւնն ի՞նչերու բաժնուած է. — Ինչպէ՞ս կը կառավարուի. — Օսմ. կայսրութիւնը քանի՞ բաժանում ունի. — Ո՞ր ծովերը կը շրջապատեն Օսմ. կայսրութիւնը. — Ո՞ր երկիրները սահմանակից են մեզի. — Որո՞նք են Օսմ. կայսրութեան լեռները. — Ասոնք ո՞ւր կը գտնուին. — Գետերն ո՞ւր կը

գտնուին. — Լիճե՞րը. — Ծոցերն ո՞ւր կը գտնուին, — Ո՞րն է Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը. – Որո՞նք են Եւրոպական Թուրքիոյ կուսակալութիւնները. — Քաղաքնե՞րը. Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ կուսակալութիւնները. – Քաղաքնե՞րը — Ո՞ր կուսակալութիւնները ծովեզերք են.— Որո՞նք սահմանագլուխ են. — Որո՞նք ծով չեն տեսներ։

3. ԵՒՐՈՊԱ

Որո՞նք են Եւրոպայի ծովերը.—Լեռնե՞րը.—Գետե՞րը. — Եւրոպա քանի՞ երկիր կը պարունակէ. — Ո՞րն է Բրիտանիոյ մայրաքաղաքը. — Տանիմարքայի՞. — Շուէտի՞.— Նորվեկիո՞յ. — Ֆրանսայի՞.—Պելճիքայի՞. — Հոլանտայի՞.— Գերմանիո՞յ. — Աւստրիա-Հունգարիո՞յ. — Զուիցերիո՞յ. — Սպանիո՞յ. —Բորդուկալի՞. —Իտալիո՞յ.—Յունաստանի՞. — Օսմ. կայսրութեա՞ն. — Ռումանիո՞յ. — Սերվիո՞յ. — Գարատաղի՞. — Պուլկարիո՞յ. — Լուքսեմպուրկի՞. —Ասոնցմէ որո՞նք գետեզերք եւ որո՞նք ծովու մօտ են. — Որո՞նք գետ կամ ծով չեն տեսներ. — Ո՞ր երկիրները ծովեզերք են. — Որո՞նք ծով չեն տեսներ։

4. ԱՍԻԱ

Որո՞նք են Ասիոյ ծովերը. — Լեռնե՞րը. — Ո՞րն է աշխարհի ամէնէն բարձր լեռնագօտին. — Գետե՞րը. — Որո՞նք են Ասիոյ գլխաւոր երկիրները. —Սիպերիա որո՞ւ կը պատկանի. — Հնդկաստա՞ն. — Ո՞րն է Անգլ. Հնդկաստանի մայրաքաղաքը. — Ճափոնի՞. — Պարսկաստանի՞։

5. ԱՓՐԻԿԷ

Որո՞նք են Ափրիկէի մեծ գետերը.—Լեռնե՞րը. — Երկիրնե՞րը. —Ո՞ր երկիրներն Օսմ. կայսրութեան կը պատկանին. — Ֆրանսայի՞. — Անգլիո՞յ. — Գերմանիո՞յ. — Բորդուկալի՝։

6. ԱՄԵՐԻԿԱ

Որո՞նք են Ամերիկայի լեռները. —Գետե՞րը. — Որո՞նք են երկիրները. — Ուաշինկդն որո՞ւ մայրաքաղաքն է. — Ռիոյ-Եանէրո՞յ. — Պուէնոս-Այրէ՞ս. — Որո՞նք են Միացեալ Նահանգներու մեծ քաղաքները։

7. ՈՎԿԻԱՆԻԱ

Որո՞նք են Ովկիանիոյ կղզիները. — Ո՞ր կղզիները կը պատկանին Անգլիոյ. — Հոլանտայի՞. — Ֆրանսայի՞. — Միացեալ Նահանգներո՞ւ։

8. ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Կրկնել տալ Մանկապարտէզի բաժին 1. «Ծննդավայր». 2. «Մերձաւոր բնագաւառ» գլուխներու բոլոր թելադրութիւններն ու Առաջին վերատեսութիւնը։

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ա. ԵՐԿԻՐ ՈՒ ԱՍՏՂԵՐ

1. ԱՐԵՒԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երկրին գնդաձեւութիւնը. — Երկիրը ձուաձեւ գունդ մըն է։ Ամէնէն բարձր լեռներն իր ձեւը չեն փոխեր։ Եթէ երկիրը բաղդատենք նարնջին հետ, լեռները նարնջին կեղեւին խորդուբորդին պէս պիտի երեւան։

Երկրագնդին թաւալումը.— Թէեւ մեզի այնպէս կ'երեւնայ որ Արեւն արեւելքէն կ'ելլէ եւ իրիկունը կ'երթայ դէպի արեւմուտք, սակայն իրականապէս երկիրս է որ ինք իրեն վրայ կը թաւալի հոլի մը պէս մեր տեսածին հակառակ ուղղութեամբ, այսինքն՝ արեւմուտքէն արեւելք. Ասիկայ կը կոչուի Օրական շարժում որ 24 ժամուան մէջ կը կատարուի։

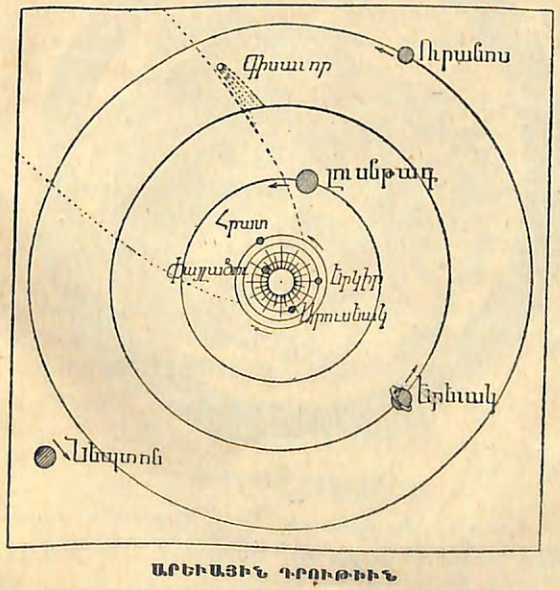

ԱՐԵՒԱՅԻՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ցորեկ ու Գիշեր. — Երկիրս ինք իրեն վրայ թաւալելով՝ յաջորդաբար իր զանազան մասերը կա՛մ արեւուն դիմացը կու գան եւ կամ կը հեռանան։

Ցորեկ կ'ըլլայ, երբ արեւուն դիմացն ենք, Գիշեր՝ երբ արեւուն դիմացն չենք։

Երկիրս Արեւուն բոլորտիքը կը դառնայ. — Ինչպէս որ հոլ մը ինք իրեն վրայ թաւալելով՝ հողին վրայ բոլորակ մը կը գծէ, այնպէս ալ Երկիրս ինք իրեն վրայ թաւալելով հանդերձ՝ Արեւուն բոլորտիքն ալ բոլորակ շրջան մը կ'ընէ մէկ տարուան մէջ, այսինքն՝ 365 օրուան մէջ։

Եղանակներ. — Ինչպէս որ Երկիրս ինք իրեն վրայ թաւալելով՝ գիշեր ու ցորեկ կ'ըլլայ, այնպէս ալ Արեւուն բոլորտիքը դառնալով՝ չորս եղանակներ կը յաջորդեն իրարու. — Գարուն, Ամառ, Աշուն, Ձմեռ: Իւրաքանչիւրին տեւողութիւնն երեք ամիս է։

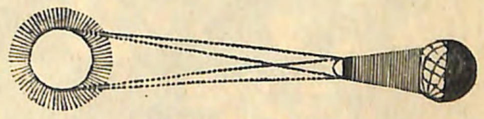

ԵՐԿՐԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄ

Հորիզոն. — Հորիզոն կը կոչուի այն շրջանակն ուր կարծես Երկինք Երկրիս կը կցուի։

Երկրիս գլխաւոր կողմերը. — Հորիզոնին այն ծայրն ուրկէ Արեւը կը ծագի՝ կը կոչուի Արեւելք (Ելք.), հակառակ ծայրն ուր արեւը մարը կը մտնէ՝ կը կոչուի Արեւմուտք (Մուտք.). այն ծայրն ուր Արեւը կը գտնուի կէս օրին՝ կ'ան-

ուանուի Հիւսիս (Հս.), ասոր հակառակ ծայրն ալ՝ Հարաւ (Հր.)։

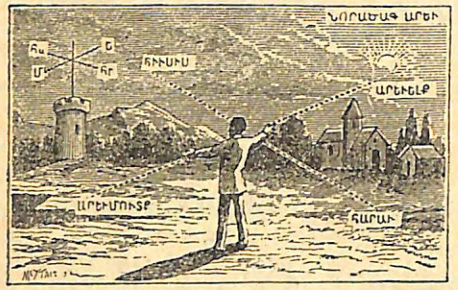

ԵՐԿՐԻՍ ԳԼԽԱՒՈՐ ԿՈՂՄԵՐԸ

Հորիզոնին այս դէմ դիմաց ուղղանկիւն չորս ծայրերը կը կոչուին Երկրիս գլխաւոր կողմերը։

Արեւ ու Աստղեր. — *Ինք իրմէ լոյս ունեցող երկնային մարմին մըն է Արեւը*։

ԼՈՅՍԻՆ ԽԱՒԱՐՈՒՄ

Ինք իրմէն լոյս ունեցող երկնային մարմիններն Աստղ կը կոչուին։

ԼՈՒՍՆԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Ամէնէն փոքր աստղն է Արեւը։ Միւսները մեզմէ շատ հեռու գտնուելնուն՝ Արեւէն փոքր կ'երեւան։ Արեւն ու աստղերն Երկրէս շատ մեծ են։

ԼՈՒՍՆԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Երկիր-մոլորակ. — *Երկիրս իր լոյսն ու ջերմութիւնն Արեւէն կ'առնայ և ասոր համար կը կոչուի Մոլորակ*։

ԼՈՒՍՆԻ ԵՐԵՒՈՅԹ

Լուսին. Արբանեակ. — *Մոլորակին բոլորտիքը դարձող մարմինը կը կոչուի Արբանեակ*։

Լուսինն արբանեակ մըն է։ Լուսինն Երկրէն շատ փոքր է և իր լոյսը կ'առնայ Արեւէն։

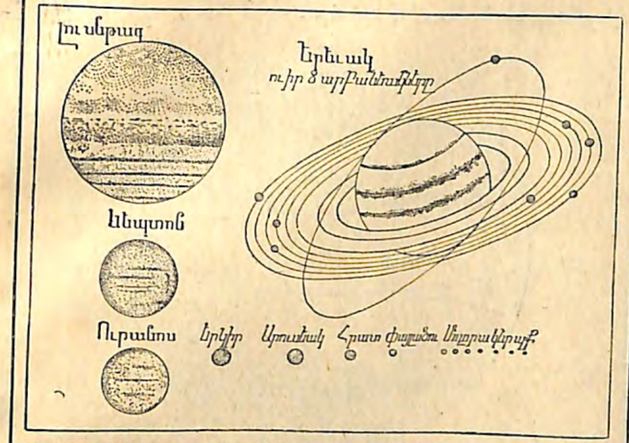

ՄՈԼՈՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆՆ ԻՐԱՐՈՒ ԲԱՂԴԱՏՈՒԱԾ

Թելադրութիւններ. — *Ինչպէ՞ս է Երկրին ձեւը.— Երկիրն ինչի՞ հետ կրնար բաղդատել։ — Արեւու շարժումը մեզի ի՞նչ ուղղութեամբ կ'երեւայ. — Երկիրն ի՞նչպէս կը թաւալի. — Ո՞րն է Օրական շարժումը. — Քանի՞ ժամ կը տեւէ. — Ի՞նչ է օրը. — Ցորեկ ու Գիշեր ինչի՞ հետեւանք են. — Ե՞րբ ցորեկ է. — Գիշե՞ր. — Երկիրն Արեւին բոլորտիքը ի՞նչ կ'ընէ. — Քանի՞ օր կը տեւէ. — Այդ շարժումն ի՞նչ կը կոչուի. —Ինչի՞ հետեւանք են եղանակները. — Քանի՞ եղանակ կայ. — «Երկրի խաւարում» պատկերին վրայ նայելով՝ բացատրեցէ՛ք թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Լուսինը կը խաւարի. — Լուսինը քանի՞ երեւոյթ ունի. — Ի՞նչ կը կոչուին։—Ո՞րն է Ա. քառորդը. Վերջի՞նը. Լրումն Լուսնի՞ն. — «Լուսնի երեւոյթ»ը պատկերին մէջ ինչե՞ր կը տեսնէք. — Անոնք ի՞նչեր են. — «Մոլորակներ» պատկերին վրայ նայելով՝ ըսէ՛ք թէ Երկրէս զատ քանի՞ մոլորակներ կան. — Ո՞րն է Արեւուն ամէնէն մօտը. ամէնէն հեռո՞ւն. —Ո՞ր մոլորակներն են որ Երկրիս պէս արբանեակ ունին.— Ո՞րն է ամէնէն մեծ մոլորակը. ամէնէն փո՞քրը. — Արեւն ի՞նչպիսի երկնային մարմին է. — Ո՞ր մարմինն Աստղ կը կոչուի. — Ո՞րն է ամէնէն փոքր աստղը. — Ինչո՞ւ մեծ կ'երեւայ. — Որո՞ւ կ'ըսուի Մոլորակ. — Արբանեա՞կ. — Երկիրն ի՞նչ է. — Լուսի՞նը. — Ո՞րն է մեծը, լուսինը, արե՞ւը թէ երկիրը. — Ո՞րն է փոքրը. — Միջի՞նը. — Ո՞ր շրջանակն է Հորիզոնը.—Հորիզոնին ո՞ր ծայրն է Արեւելքը. — Արեւմո՞ւտքը. — Հարա՞ւը. — Հիւսի՞սը. — Այս չորս ծայրերն ի՞նչպէս կ'երեւան եւ ի՞նչ կը կոչուին։*

Ա. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Լուսինը փոքր է....։ — Մոլորակ կը կոչուի... որ... կը դառնայ և անկէ կը առնայ իր... ու ....։ — Արեւն է ամէնէն փոքր....։ — Լուսինն ... որովհետև ... կը դառնայ։ — Երկիրը ձուաձև ....։ — Արեւը կ'ելլէ... և կ'երթայ....։ — Երկիրս... կը թաւալի և այս կը կոչուի... որ կը կատարուի....։ — Ցորեկ է....։ — Հորիզոնն է....։ — Արեւելքն է....։ — Արեւմուտքն է....։ — Հիւսիսն է....։ — Հարաւը....։ — Գիշեր է....։ Աստղն... մարմին մը՞ն է։ Արեւը մեծ է....։ —Աստղերը մեծ են....։

---

2. ԻՆՉՊԷՍ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼ ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԸ

Երկրագունդ. — *Երկրին գնդաձեւութիւնը ներկայացնելու միակ միջոցն է պատրաստել գունդ մը և անոր վրայ գծել Երկրիս զանազան մասերը։ Ասով կ'ունենանք փոքր* Երկրագունդ *մը։ Սովորաբար պատուանդանի մը վրայ կը դրուի Երկրագունդը*։

ԵՐԿԻՐՆ ԱՆԴՐԱՆԵՏԻՆ ՄԷՋ

Երկրիս երկու բեւեռները. — *Այս Երկրագունդն որ Երկիրը կը ձեւացնէ՝ լիսեռի մը չուրջն ինքն իրեն վրայ կը դառնայ։ Այդ լիսեռն կը ներկայացնէ* Երկրին առանցքն *որ Երկրին վրայ երկու հակառակ կէտերէ կ'անցնի*։

Առանցքին այդ երկու կէտերը կը կոչուին **Բեւեռ**: *Մէկը՝* Հիւսիսային բեւեռ, *միւսը* Հարաւային բեւեռ *կը կոչուի*։

Հասարակած. — *Եթէ Երկրագնդիս բոլորտիքը* Բեւեռներէն *հաւասար հեռաւորութեամբ գիծ մը քաշենք, Երկրագունդն երկու հաւասար*

մասի կը բաժնուի որ Կիսագունդ կը կոչուի: Այդ գիծը կը կոչուի Հասարակած:

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴ

Երկրագնդին այն մասն որ դէպ ի Հիւսիսային Բեւեռ կը գտնուի՝ կը կոչուի Հիւսիսային Կիսագունդ եւ դէպ ի Հարաւային Բեւեռ գտնուողն ալ՝ Հարաւային Կիսագունդ:

Շրջանակ. — Տեղւոյ մը դիրքն որոշելու համար՝ Երկրիս մակերեսը բաժնուած է շրջանակներու: Ասոնք են Զուգահեռական ու Միջօրէական շրջանակ կոչուածները:

Զուգահեռական են Արեւադարձներն ու Բեւեռային Շրջանակները: Արեւադարձները Հասարակածին հաւասար հեռաւորութեամբ ձգուած են. Հիւսիսայինը կը կոչուի Խեցգետնի Արեւադարձ, իսկ Հարաւայինը՝ Այծեղջեր Արեւադարձ:

Բեւեռային շրջանակներն ալ Բեւեռներէն ու Հասարակածէն հաւասար հեռաւորութեամբ ձգուած են. Հիւսիսայինը կը կոչուի Արջային Շրջանակ, Հարաւայինն ալ՝ Հակարջային Շրջանակ:

Միջօրէականները շրջանակներն են որ Բեւեռէ Բեւեռ կը ձգուին Երկրիս վրայ եւ Երկիրս կը բաժնեն երկու կիսագունդի — Արեւելեան Կիսագունդ ու Արեւմտեան Կիսագունդ: (Տես էջ 10):

Գօտի. — Արեւադարձներն ու Բեւեռային շրջանակներն Երկրիս մակերեսը Հինգ գօտւոյ կը բաժնեն:

Երկու Արեւադարձներու մէջտեղինն Այրեցեալ գօտին է որ շատ տաք է:

Խեցգետնի Արեւադարձին ու Արջային Շրջանակի մէջտեղինը կը կոչուի Հիւսիսային Բարեխառն գօտի, իսկ Հակարջային Շրջանակին ու Այծեղջեր Արեւադարձին մէջտեղինը՝ Հարաւային Բարեխառն գօտի:

Այս երկու գօտիներուն մէջ ո՛չ սաստիկ տաք և ոչ սաստիկ ցուրտ է:

Բեւեռներուն և Արջային Շրջանակներուն մէջտեղինը կը կոչուի Սառուցեալ գօտի. հիւսիսայինը՝ Հիւսիսային Սառուցեալ գօտի, իսկ հարաւայինը՝ Հարաւային Սառուցեալ գօտի: Այս երկու գօտիներուն մէջ սաստիկ ցուրտ է:

Աստիճաններ. — Տեղի մը դիրքն որոշելու համար՝ նաեւ քաշուած են Երկայնութեան ու Լայնութեան Աստիճաններ:

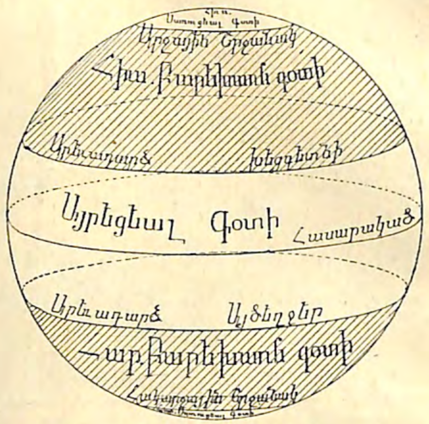

ՀԻՆԳ ԳՕՏԻՆԵՐ

Երկայնութեան աստիճանները հիւսիսէն հարաւ կը ձգուին եւ Հասարակածը 360 հաւասար մասի կը բաժնեն: Երկայնութեան աստիճանները Միջօրէական կը կոչուին. անոնց մէկը կ'ըլլայ Գլխաւոր միջօրէական եւ 0 աստիճան(⁰) կը նշանակուի:

Այդ զերոյ աստիճանէն դէպ ի արեւելք եղածներն Արեւելեան Երկայնութեան, իսկ դէպ ի

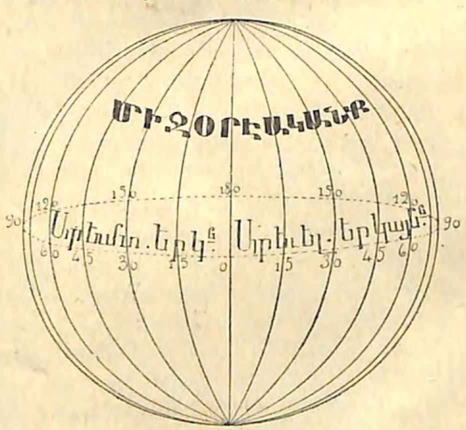

ՄԻՋՕՐԷԱԿԱՆՆԵՐ

արեւմուտքի եղածները՝ Արեւմտեան Երկայնութեան աստիճան կը կոչուին:

Լայնութեան աստիճաններն արեւելքէն արեւմուտք կը ձգուին Հասարակածին հաւասար հեռաւորութեամբ: Հիւսիսային կողմինը՝ Հիւսիսային Լայնութեան ու հարաւային կողմինը՝

Հարաւային Լայնութեան աստիճաններ կը կոչուին: Հասարակածը 0⁰, իսկ Բեւեռը 90⁰ կը նշանակուի:

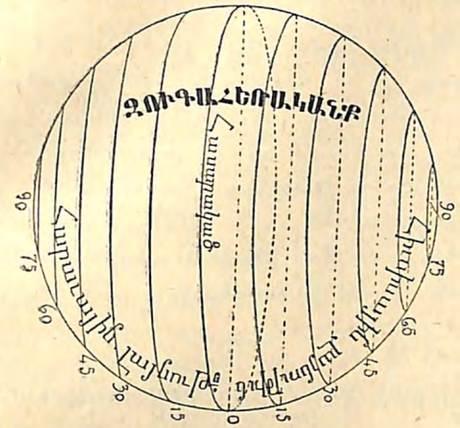

ԶՈՒԳԱՀԵՌԱԿԱՆՆԵՐ

Աշխարհացոյցին կողմերը. — Աշխարհացոյցին վերի կողմը՝ հիւսիս, վարի կո՞ղմը: Աջ կողմը՝ արեւելք, ձախ կո՞ղմը...:

Թելադրութիւններ. — Ի՞նչպէս կ'ունենանք Երկրագունդ մը. — Երկիրս ի՞նչպէս կը թաւալի. — Ի՞նչ է Առանցքը. — Ո՞ր երկու կէտերը Բեւեռ կը կոչուին. — Քանի՞ Բեւեռ կայ. — Ի՞նչ է Հասարակածը. — Քանի՞ մասի կը բաժնէ Երկրագունդը. — Ո՞րն է Հիւսիսայինը. — Հարաւայի՞նը. — Որո՞նք են շրջանակները. — Քանի՞ Արեւադարձ կայ. — Որո՞նք են Բեւեռային շրջանակները. — — Քանի՞ Բեւեռային շրջանակ կայ. — Որո՞նք են Միջօրէական շրջանակները. — Երկրիս մակերեսն ի՞նչպէս գօտիներու կը բաժնուի. — Քանի՞ գօտի կայ. — Ո՞րն է Այրեցեալը. — Հիւս. Բարեխառն գօտի՞ն. — Հարաւայի՞նը. — Հիւսիսային Սառուցեալ գօտի՞ն. — Հարաւայի՞նը. — Ի՞նչ են Աստիճանները. — Որո՞նք են Երկայնութեանը. — Լայնութեա՞նը. — Ո՞րը Միջօրէական կը կոչուի. — Ի՞նչ կը նշանակուի. — Ի՞նչ կը նշանակուի Հասարակածը. — Բեւե՞ռը.

Բ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Առանցք կը կոչուի...: — Հասարակած կը կոչուի...: — Հիւսիսային Կիսագունդ կը կոչուի...: — Խեցգետնի Արեւադարձ կը կոչուի...: — Այծեղջեր Արեւադարձ կը կոչուի...: — Արջային Շրջանակն է այն շրջանակն որ...: — Հակարջայինն է...: — Այրեցեալ գօտին կը գտնուի...: — Հիւսիսային Բարեխառն գօտին կը գտնուի...: — Հարաւային Բարեխառն գօտին կը գտնուի... — Մենք կը բնակինք... գօտւոյն մէջ: — Միջօրէական կը կոչուին...: — Գլխաւոր Միջօրէականները կը նշանակուին:

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ՊԷՍՊԷՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աշխարհագրական անուններ. — Մենք սորվեցանք թէ Երկրիս մակերեսը միակերպ չէ, այլ կ'ընծայէ բազմաթիւ պէսպիսութիւններ:

Գունաւոր նկարն աշխարհացոյց մըն է ուր այս Աշխարհագրական պէսպիսութիւններն երկուքի բաժնուած են՝ Ցամաքային, Ջրային:

3. ՑԱՄԱՔԻ ՊԷՍՊԷՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ցամաք. — Մեծազանգուած երկիր մըն է Ցամաքը: Երկու ցամաք կայ՝ Արեւելեան ցամաք, Արեւմտեան ցամաք:

Կղզի. — Ցամաք երկրէն փոքր է Կղզին եւ ամէն կողմէ ջրով պատած է, ինչպէս՝ Կիպրոս կղզին. ո՞ւր:

Քանի մը կղզիներ իրարու մօտ ըլլան, կ'ըս-

ուի Արշիպեղագոս: Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ արշիպեղագոսը:

Թերակղզի. — Երկիր մըն է Թերակղզին որ բաց ի մէկ կողմէն ջրով շրջապատուած է, ինչպէս՝ Անատոլու=Փոքր Ասիա թերակղզին. ու՞ր:

Պարանոց. — Թերակղզին ցամաքին կապուած է հողի լեզուակով մը որ Պարանոց կը կոչուի:

Պարանոց մը կը ճանչնա՞ք:

Հրուանդան. — Հողին այն ծայրն որ դէպի ծով կ'երկննայ՝ կը կոչուի Հրուանդան, ինչպէս՝ Ինճէ պուրուն. ու՞ր:

Լեռ. — Հողի մեծ զանգուած մըն է լեռն որ իր շրջակայքներէն շատ վեր կը բարձրանայ, ինչպէս՝ Բէշիկ լեռը. ու՞ր:

Երբեմն բազմաթիւ լեռներ իրարու կցուելով՝ Լեռնագօտի մը կը կազմեն, ինչպէս՝ Տօրոսեան. ու՞ր:

Լերան բարձրութիւնը կը հաշուի ծովուն մակերեսէն:

Բլուր. — Փոքր լեռ մըն է Բլուրը:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ բլուրները:

Դաշտ. — Տափարակ հողերը Դաշտ կը կոչուին:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ դաշտերը:

Բարձր դաշտերը Լեռնադաշտ կը կոչուին, ինչպէս՝ Անատոլու. ու՞ր:

Հովիտ. — Նեղ դաշտ մըն է Հովիտն ուրկէ կը հոսի ջրի ընթացք մը:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ հովիտները:

Աւազան. — Երկիրներու ամբողջութիւն մըն է Աւազանն որուն ջուրերը մէկ ուղղութեամբ կը հոսին կա՛մ միեւնոյն ծովու եւ կամ մէկ գետի մէջ:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ աւազանը:

Լեռներն աւազանը կը բաժնեն Ջրբաժաններու:

Թելադրութիւններ. — Քանի՞ Աշխարհագրական պէսպիսութիւն կայ. — Ի՞նչ է Ցամաքը. — Քանի՞ ցամաք կայ. — Ի՞նչ է Կղզին. — Արշիպեղագո՞սը. — Թերակղզի՞ն. — Ի՞նչ է Պարանոցը. — Ի՞նչ է Հրուանդանը. — Ի՞նչ է Լեռը. — Լեռնագօտի՞ն. — Բլո՞ւրը. — Դա՞շտը. — Լեռնադա՞շտը. — Հովի՞տը. — Որո՞ւ կ'ըսուի Աւազան. — Ինչե՞րն աւազանն իրարմէ՞ կը բաժնեն:

Գ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք հետեւեալները.

Ամերիկա Նոր... կը կոչուի: — Երկու ցամաք կայ...: — Կրետէ... որ կը գտնուի... մէջ: — Իտալիա ... որ կ'երկննայ դէպի ...: — Մասիս... որ կը բարձրանայ... մէջ: — Կ. Պոլիս ու Խարբերդ շինուած են... վրայ: — Հայաստան մեծ...: — Մենք տեսած ենք... հովիտները: — Մեր բնակած տեղին ջուրերը կը հոսին...: — Ես կը ճանչնամ... զառիթափները:

---

4. ՑԱՄԱՔԻ ՋՈՒՐԵՐՈՒ ՁԵՒԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Լիճ. — Ամէն կողմէ հողով պատուած կայուն ջրի տարածութիւն մըն է Լիճը, ինչպէս՝ Վանայ լիճ. ու՞ր:

Գետ. — Հոսող ջուրը կը կոչուի Ջրի ընթացք:

Գետը ջրի մեծ ընթացք մըն է որ ծովը կը թափի, ինչպէս՝ Եփրատ գետ. ու՞ր: Թափած տեղը կը կոչուի Գետաբերան:

Ո՞ւր է Եփրատի Գետաբերանը:

Գետին բղխած տեղը կը կոչուի Ակ:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ ակ մը:

Այն ջրի ընթացքն որ գետ մը կը թափի՝ կը կոչուի Գետակից:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ գետակից մը:

Գետին ու գետակցին միացած տեղը կը կոչուի Գետախառնուրդ:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ գետախառնուրդ մը:

Գետի մը վերի կողմը Վերին ընթացք, վարինը Ստորին ընթացք կը կոչուի: Եթէ դէպի գետաբերանը նաւարկենք, գետին աջ կողմը Աջ ափ կը կոչուի. ձախ կո՞ղմը:

---

5. ԾՈՎՈՒ ՁԵՒԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ովկիանոս. — Երկրագունդին երեք մասը ջուր եւ մէկ մասն ալ ցամաք է: Երկրագունդին աղի ջուրերուն մեծ տարածութիւնը կը կոչուի Ովկիանոս:

Ծով. — Ովկիանոսներէն կազմուած ու անոնցմէ փոքր ջրի տարածութիւնը կը կոչուի Ծով, ինչպէս՝ Մարմարա ծով. ու՞ր:

Ծոց. — Ծովու բազուկ մըն է Ծոցն որ դէպի երկիր կը յառաջանայ, ինչպէս՝ Սելանիկի ծոցը. ու՞ր: Եթէ փոքր ըլլայ, կը կոչուի Խորշ:

Ըսէ՛ք ձեզի ծանօթ խորշերը:

Նեղուց. — Ծովերուն այն բազուկն որ երկու ծով իրարու կը միացնէ՝ կը կոչուի Նեղուց, ինչպէս՝ Վոսփորի նեղուց. ու՞ր եւ ի՞նչ կ'ընէ:

Թելադրութիւններ. — Ի՞նչ է Լիճը. — Ի՞նչ է Ջրի ընթացքը. — Ի՞նչ է Գետը. — Գետաբերա՞նը. — Ա՞կը. — Գետակի՞ցը. — Գետախառնո՞ւնքը. — Գետին ո՞ր կողմն է Վերին ընթացքը. — Ստորի՞նը. — Ի՞նչ է Ովկիանոսը. — Ծո՞վը. — Ծո՞ցը. — Խո՞րշը. — Նեղո՞ւցը:

Դ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք հետեւեալները.

Վան կը գտնուի ... եզերքը: — Ատանա կը գտնուի... ափը: — Պասրա կը գտնուի ... գետաբերանը: — Ես տեսած եմ... գետախառնուրդը: — Եփրատի աջ կողմը կը գտնուի ... քաղաքը: — Տիարպեքիր կը գտնուի... գետին ... ափը: — Երկրիս վրայ կան... ովկիանոսները: — Սեւ ծովը կը գտնուի...:

Ա. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ձեր ծննդավայրին մէջ ո՞ր աստղերը կը ճանչնաք ու Երկրաչափական ո՞ր անկիւնները կը կազմեն. — Աստղերն ամառ գիշերն ինչպէ՞ս կը պսպղան. — Կայծերն ի՞նչ կ'ըլլան. — Արեւը ձեր տեղն ո՞ր կողմէն կը ծագի եւ ո՞ւր մարը կը մտնէ. — Արեւն ի՞նչ փոփոխութիւն կը կրէ, ե՞րբ. — Լուսինը քանի՞ փոփոխութիւն կը կրէ. — Արեւն ե՞րբ կը խաւարի. — Ինչո՞ւ. — Լուսի՞նը. — Ե՞րբ — Այդ մասին ձեր կողմերն ինչե՞ր կ'աւանդեն. — Ի՞նչ սովորութիւն կայ. — Ինչէ՞ն գիտէք թէ Երկիրս Արեւուն բոլորտիքը կը դառնայ. — Կրնա՞ք օրինակներ տալ. — Ի՞նչպէ՞ս կրնաք սահմանել Շաբաթը. — Ամի՞սը. — Տարի՞ն. — Ձեր կողմերն ե՞րբ կ'սկսի Գարունը. — Ամա՞ռը. — Աշո՞ւնը. — Ձմե՞ռը. — Երկիրս իւրաքանչիւր եղանակին ի՞նչ փոփոխութիւն կը կրէ. — Երկրագունդն ի՞նչ շրջանակներով կը ներկայացնեն. — Դուք ո՞ր Կիսագնդին մէջ կը բնակիք. — Ո՞ր գօտւոյն մէջ ու Լայնութեան քանի՞երրորդ աստիճանին տակ էք. — Երկայնութեա՞ն. — Այդ աստիճաններն ինչո՞ւ գծուած են. — Մենք Հասարակածին ո՞ր կողմն ենք. — Գլխաւոր միջօրէականի՞ն. — Ե՞րբ կէս օր կ'ըլլայ. — Ամէնէն ուշ կէս օրը ժամը քանի՞ն է. — Կանո՞ւխը. — Միջօրէական գիծերով ինչե՞ր կրնանք որոշել. — Որո՞նք են Աշխարհիս չորս կողմերը. — Ի՞նչ է Հորիզոնը. — Որո՞նք են ձեր Ծննդավայրի ծանօթ լեռները. — Հովիտնե՞րը. — Կիրճե՞րը. — Գետե՞րը. — Ակե՞րը. — Վտակնե՞րը. — Լիճե՞րը. — Ծովե՞րը. — Ծոցե՞րը. — Կղզինե՞րը — Նեղո՞ւցը. — Ովկիանո՞սը. — Ձեր կողմերը կլիմայն ի՞նչ փոփոխութիւններ կը կրէ. — Հորիզոնին արեւելեան կողմերն ի՞նչ տեղեր ծանօթ են. — Արեւմո՞ւտքը. — Հիւսի՞սը. — Հորիզոնին ո՞ր կէտը ձեզի կէս օր կ'ըլլայ:

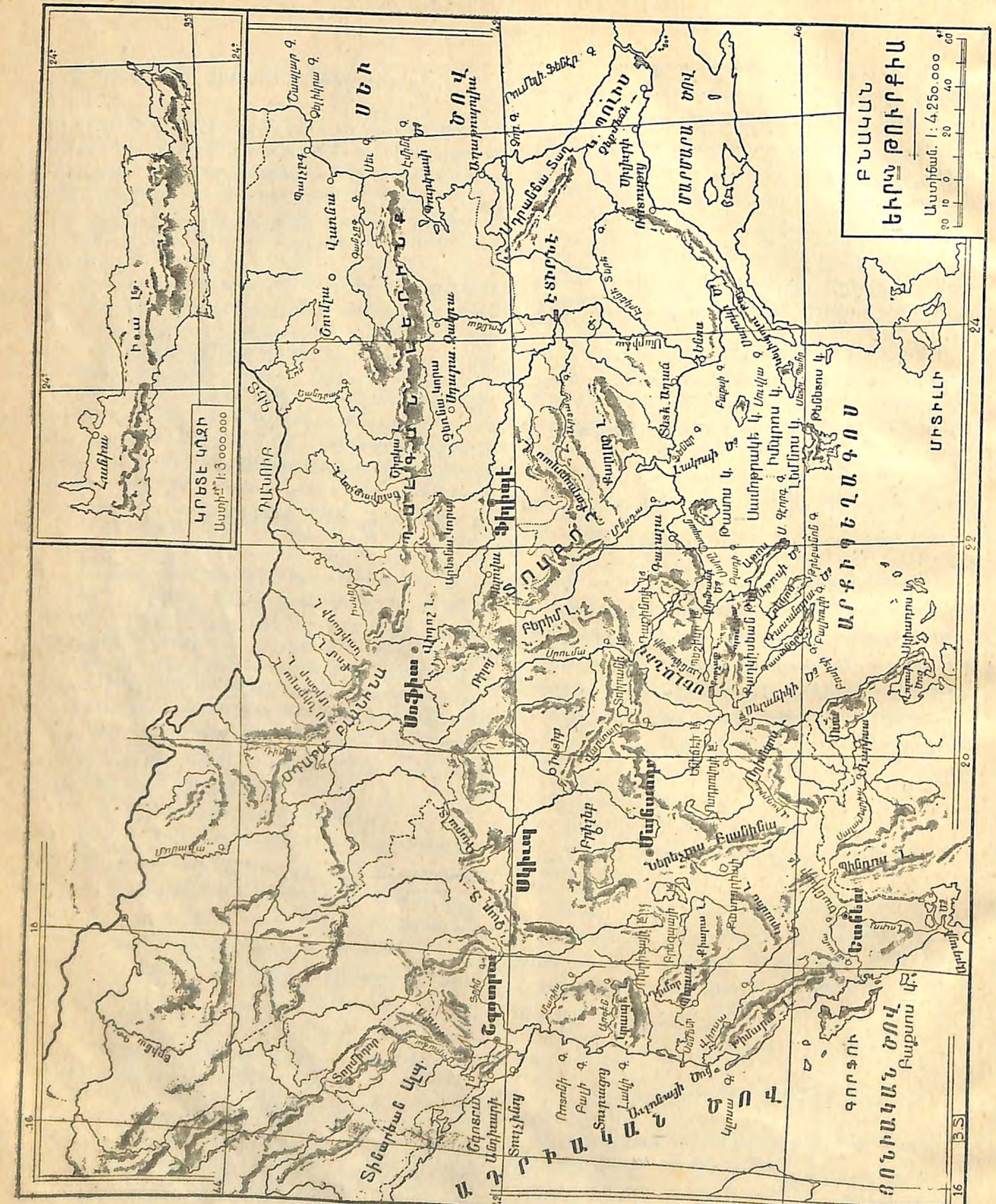

Գ. ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԲՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մենք մեր գեղէն կամ թաղէն սկսեալ՝ տեսանք մեր բնակած գաւառը, շրջակայ գաւառները, նահանգն ու նահանգները, մէկ խօսքով՝ ամբողջ Կուսակալութիւնը: Մեր բնակած կուսակալութիւնը միայն մէկ մասն է այն ընդարձակ երկրին որ կը կոչուի ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ:

Օսմանեան կայսրութիւնն որ չատ գիւղեր, քաղաքներ, նահանգներ ու կուսակալութիւններ կը պարունակէ՝ տարածուած է Եւրոպայի, Ասիայի ու Ափրիկէի մէջ:

Ա. ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

Եւրոպական Թուրքիոյ ձեւը. — Աշխարհացոյցին վրայ նայելով՝ ըսէ՛ք թէ Եւրոպական Թուրքիա ի՞նչ ձեւ ունի:

Սահման. — Եւրոպական Թուրքիոյ սահմանն է. հիւսիսէն՝ Գարատաղ, Աւստրիա-Հունգարիա, Սերվիա ու Պուլկարիա, արեւելքէն՝ Սեւ ծով, հարաւէն՝ Մարմարա ծով, Տարտանէլի նեղուց, Արքիպեղագոս ու Յունաստան, արեւմուտքէն՝ Յոնիական ու Ադրիական ծովերը:

---

1. ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾՈՎԱՓԸ

Ծովեր. — Եւրոպական Թուրքիա շրջապատուած է հետեւեալ ծովերով.

1. Սեւ ծով՝ արեւելեան կողմը:

2. Մարմարա ծով՝ հարաւային արեւելեան կողմն որ Վոսփորի նեղուցով Սեւ ծովուն և Տարտանէլի նեղուցով Արքիպեղագոսին հետ կը հաղորդակցի:

Ուրեմն ի՞նչ է նեղուցը:

3. Արքիպեղագոս՝ հարաւային կողմը:

4. Յոնիական ու Ադրիական՝ արեւմտեան կողմը: Ասոնք իրարու կը հաղորդակցին Ոտրանդի ջրանցքով:

Ուրեմն ի՞նչ է ջրանցքը:

Սեւ ծովու Օսմանեան եզերքը բարձր ու սեպացած է և կ'ընծայէ բազմաթիւ հրուանդաններ:

Մարմարայի եզերքը լեռնային ու սեպացած է Կ. Պոլսէն մինչեւ Թեքիրտաղ և անկէ անդին կը սկսի ցածնալ:

Արքիպեղագոսի եզերքը կան ծոցեր որոնց մէջ նշանաւոր է Սելանիկինը. անոր արեւելեան կողմն է Բաղկիսեան թերակղզին: Արքիպեղագոսի ու Մարմարայի միջեւ կ'երկննայ Կեղիպոլու թերակղզին:

Յոնիականի ու Ադրիականի ծովեզերքը տեղ մը խորդուբորդ, տեղ մըն ալ ծանծաղուտ է: Նշանաւոր ծոցն է Արթայի ծոցը:

Կղզիներ. — Աշխարհացոյցին վրայ նայելով՝ ըսէ՛ք թէ Եւրոպական Թուրքիա ի՞նչ կղզիներ ունի:

Թերակղզիներ. — Օսմ. Կայսրութիւնն ինչե՞ր

կը պարունակէ. — Քանի՞ մաս ունի. — Ի՞նչ ձեւ ունի Եւրոպական Թուրքիա. — Ո՞ր երկիրները կան իր սահմանագլուխը. — Ո՞ր ծովերով շրջապատուած է. — Վոսփորն ի՞նչ կ'ընէ. — Տարտանէ՞լը. — Արեւելեան կողմն ո՞ր ծովը կայ. — Մարմարան ո՞ր կողմն է. — Արքիպեղագո՞սը. — Արեւմտեան կո՞ղմը. — Ի՞նչպէս է Սեւ ծովու եզերքը. — Ինչպէ՞ս է Մարմարայի եզերքը. — Արքիպեղագոսի եզերքն ո՞ր ծոցը կայ. — Ո՞ւր կը գտնուի Քաղկիտեան Թերակղզին. — Կելիպոլու՞ն. — Ո՞ւր կը գտնուի Արթայի ծոցը. — Որո՞նք են Եւրոպական Թուրքիոյ կղզիները։

Ա. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Եւր. Թուրքիոյ հիւս. կողմը կան սա՛ երկիրները . . . : — Հարաւային կողմը . . . : — Սեւ ծովը կը գտնուի . . . : — Արքիպեղագոսը . . . : — Մարմարան . . . : — Ադրիականը . . . : — Սելանիկի ծոցը կազմուած է . . . : — Կելիպոլուի թերակղզին կը գտնուի . . . միջեւ . . . : — Սամոթրակէ կղզին կը գտնուի . . . : — Իմպրոս կղզին . . . : — Թասոս կղզին . . . : — Լիմնոս կղզին . . . :

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական Թուրքիոյ հողին բարձրութիւնը. — Եւրոպական Թուրքիա ընդհանրապէս լեռնային երկիր մըն է։ Երկու հաստատակ ունի։

1. Խումբ մը լեռներ ու լեռնադաշտեր որ կը բարձրանան հիւսիսային արեւմտեան կողմերը՝ կը կոչուին Հիւսիսային Արեւմտեան հաստատակ =Տինարեան լեռնագօտի։

2. Ուրիշ խումբ մը լեռներ ու լեռնադաշտեր ալ կը բարձրանան հարաւային արեւելեան կողմերը։ Ասոնք կը կոչուին Հարաւային Արեւելեան հաստատակ = Պալգանեան լեռնագօտի որուն ճիւղերն են Ստրանճա, Տոսբոդ ու Աթոս։

3. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպական Թուրքիոյ ջրաբաժը. — Եւրոպական Թուրքիա ունի երկու ջրաբաժ։

1. Արեւմտեան. ասոր ջուրերը կը թափին Ադրիական ու Յոնիական ծովերը։ Այս ջրաբաժին նշանաւոր գետն է Տրին։

2. Հարաւային արեւելեան. ասոր ջուրերը կը թափին Արքիպեղագոս։ Այս ջրաբաժին նշանաւոր գետերն են Վարտար ու Մարիցա։

Լիճեր. — Եւրոպական Թուրքիա ունի բազմաթիւ լիճեր որոնց մէջ նշանաւոր են Շգոտրային ու Ոխրիտային։ Կ. Պոլսոյ մօտերը կան Տէրքոսի լճակն որուն ջուրը խողովակով Պոլիս բերած են և Չեքմէճէի երկու լճակները։

Բ. ԱՍԻԱԿԱՆ ՈՒ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

Ըսէք՝ Աշխարհացոյցին վրայ նայելով թէ ի՛նչ ձեւ ունին Ասիական Թուրքիա ու Ափրիկեան Թուրքիա։

Սահման. — Ասիական Թուրքիա կը գտնուի Ասիոյ հարաւային արեւմտեան կողմը։

Սահմանն է. հիւսիսէն՝ Սեւ ծով, արեւելքէն՝ Կովկասիա ու Պարսկաստան, հարաւէն՝ Պարսից ծոց ու Արաբիա, և արեւմուտքէն՝ Սուէզի ջրանցք, Կարմիր ծով, Միջերկրական ծով ու Արքիպեղագոս։

Ափրիկեան Թուրքիոյ սահմանն է. հիւսիսէն՝ Միջերկրական ծով, արեւելքէն՝ Կարմիր ծով, հարաւէն՝ Լիբիոյ անապատ ու Սահարա և արեւմուտքէն՝ Թունուզ։

Թելադրութիւններ. — Եւր. Թուրքիա ի՞նչպիսի երկիր է. — Ո՞ւր կը գտնուի Տինարեան լեռնագօտին. — Եւրոպական Թուրքիա քանի՞ ջրաբաժ ունի. — Ո՞ւր կը թափին Արեւմտեանին ջուրերը. — Հար. արեւելեանի՞նը. — Որո՞նք են Եւր. Թուրքիոյ Լիճերը։

Ի՞նչ ձեւ ունի Ասիական Թուրքիա. — Ափրիկէ՞ն. — Ո՞ւր կը գտնուի Ասիական Թուրքիա. — Ո՞ր ծովերը կան շուրջը. — Ո՞ր երկիրները կան սահմանագլուխը. — Ո՞ր ծովերը կան Ափրիկեան Թուրքիոյ շուրջը. — Ո՞ր երկիրները կան սահմանագլուխը։

Բ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Տինարեան լեռնագօտին կ'երկննայ . . . կուսակալութեանց մէջ։ — Պալգանը կը գտնուի . . . : — Տոսբոդը . . . : — Ստրանճա . . . : — Աթոս . . . : — Տրին գետը կ'անցնի . . . : — Մարիցա կը թրջէ . . . : — Վարտարը կ'անցնի . . . : — Շգոտրայի լիճը կը գտնուի . . . : — Ոխրիտայինը . . . : — Կովկաս կը գտնուի . . . կողմը։ — Պարսկաստան . . . : — Թունուզ . . . : — Կարմիր ծովը . . . : — Լիբիոյ անապատը։

1. ԱՍԻԱԿԱՆ ՈՒ ԱՓՐ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԾՈՎԱՓԸ

Ծովեր. — Ասիական Թուրքիա շրջապատուած է հետեւեալ ծովերով.

1. Սեւ ծով՝ հիւսիսային կողմը։
2. Մարմարա՝ հիւսիսային արեւմտեան կողմը։
3. 4. Արքիպեղագոս ու Միջերկրական՝ արեւմտեան կողմը։

Ափրիկեան Թուրքիա ալ շրջապատուած է.

1. Միջերկրական ծովով՝ հիւսիսային կողմը։
2. Կարմիր ծովով՝ արեւելեան կողմը։

Ասիական Թուրքիոյ Սեւ ծովու եզերքը ծամածուռ է և ունի ծոցեր ու հրուանդաններ։ Արեւելքէն դէպի արեւմուտք յառաջանալով՝ կը տեսնուին Սամսոնի ու Սինոպի ծոցերը, և Ինճէ հրուանդանը։

Մարմարայի եզերքն ալ ծամածուռ է. Իզմիտի ու Կեմլիկի ծոցերուն միջեւ կ'երկննայ Բիւթանական=Գաբուտաղ թերակղզին։

Արքիպեղագոսի եզերքը շատ ծամածուռ է և կ'ընծայէ բազմաթիւ ծոցեր, ինչպէս՝ Էտրեմիտի, Իզմիրի ու Գուշատայի = Սկալանովայի ծոցերը, և Չեշմէ թերակղզին։ — Արքիպեղագոսի երկայնքը, հիւսիսէն հարաւ, ցրուած են մեծ ու փոքր կղզիներ։

Աշխարհացոյցին վրայ նայելով՝ ըսէք թէ ո՞րո՛նք են այդ կղզիները։

Միջերկրականի եզերքը քիչ ծամածուռ է. Հռոդոս կղզւոյն դիմացը կը տեսնուի Մագրի ծոցը. Մագրի ծոցին ու Ատալիոյ ծոցին միջեւ կ'երկննայ Պամփիւլիոյ թերակղզին։ Ատալիոյ ծոցին ու Իսքէնտէրունի ծոցին միջեւ կ'երկննայ Կիլիկիոյ թերակղզին որուն դիմացը կը տարածուի Կիպրոս կղզին։

Սուրիոյ ծովեզերքը թէև սեպացած է, բայց չունի նշանաւոր ծոցեր ու հրուանդաններ։

Եգիպտոսի ծովեզերքը ծանծաղուտ լճակներով շրջապատուած է ընդհանրապէս։ Կարմիր ծովուն եզերքը սեպացած է, իսկ աւազուտ է Պարսից ծոցին եզերքն որ Ասիական Թուրքիոյ հարաւային արեւելեան կողմը կը գտնուի։

Թելադրութիւններ. — Սեւ ծովն ո՞ւր կը գտնուի. — Մարմարա՞ն. — Արքիպեղագո՞սը. — Միջերկրակա՞նը. — Կարմիր ծո՞վը. — Ո՞ւր կը գտնուին Սամսոնի ու Սինոպի ծոցերը. — Ինճէպուրո՞ւնը. — Ո՞ւր կը գտնուի Բիւթանական թերակղզին. — Ո՞ւր կը գտնուի Իզմիրի ծոցը. — Էտրեմի՞տի. — Գուշատա՞յի. — Մագրի ծո՞ցը. — Ատալիո՞յ. — Պամփիւլիոյ թերակղզի՞ն. — Կիլիկիոյ թերակղզի՞ն. — Կիպրոս կղզի՞ն. — Ինչպէ՞ս է Սուրիոյ ծովեզերքը. — Պարսից ծոցի՞նը։

Գ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Մարմարայի եզերքը կան . . . նաւահանգիստները։ Սեւ ծովու եզերքը կան . . . նաւահանգիստները։ — Մեր բնակած քաղաքը կը գտնուի . . . ծովուն եզերքը։ — Մեր բնակած քաղաքը կը գտնուի . . . ծոցին եզերքը։ — Մեր բնակած քաղքին դիմացը կը գտնուի սա՛ կղզին։ — Կիպրոս կղզին կը գտնուի . . . ծովուն մէջ և . . . դիմացը։

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԱԻԻՆ

Ասիական Թուրքիոյ հողին բարձրութիւնը. — Ասիական Թուրքիոյ հիւսիսային, արեւմտեան ու արեւելեան կողմերն ընդհանրապէս լեռնային են, իսկ հարաւային կողմը՝ Միջագետք անուն դաշտագետին մըն է։

Ասիական Թուրքիա կը բաժնուի հետեւեալ երկրամասերու։

1. Հիւսիսային արեւելեան երկրամասն որ Հայաստան կը կոչուի՝ լեռնադաշտ մըն է և ունի երկու հաստատակ՝ Արարատեան լեռնագօտին ու Արեւելեան=Հայկական Տորոս լեռնագօտին։ Երկուքն ալ հրաբղխային են։ Արարատ լեռնագօտւոյն բազուկներու մէջ նշանաւոր է Բիւրակնեանը։ Արարատեանի բարձրագոյն գագաթն է Արարատ=Մասիս լեռ (5250 մեդր բարձր)։

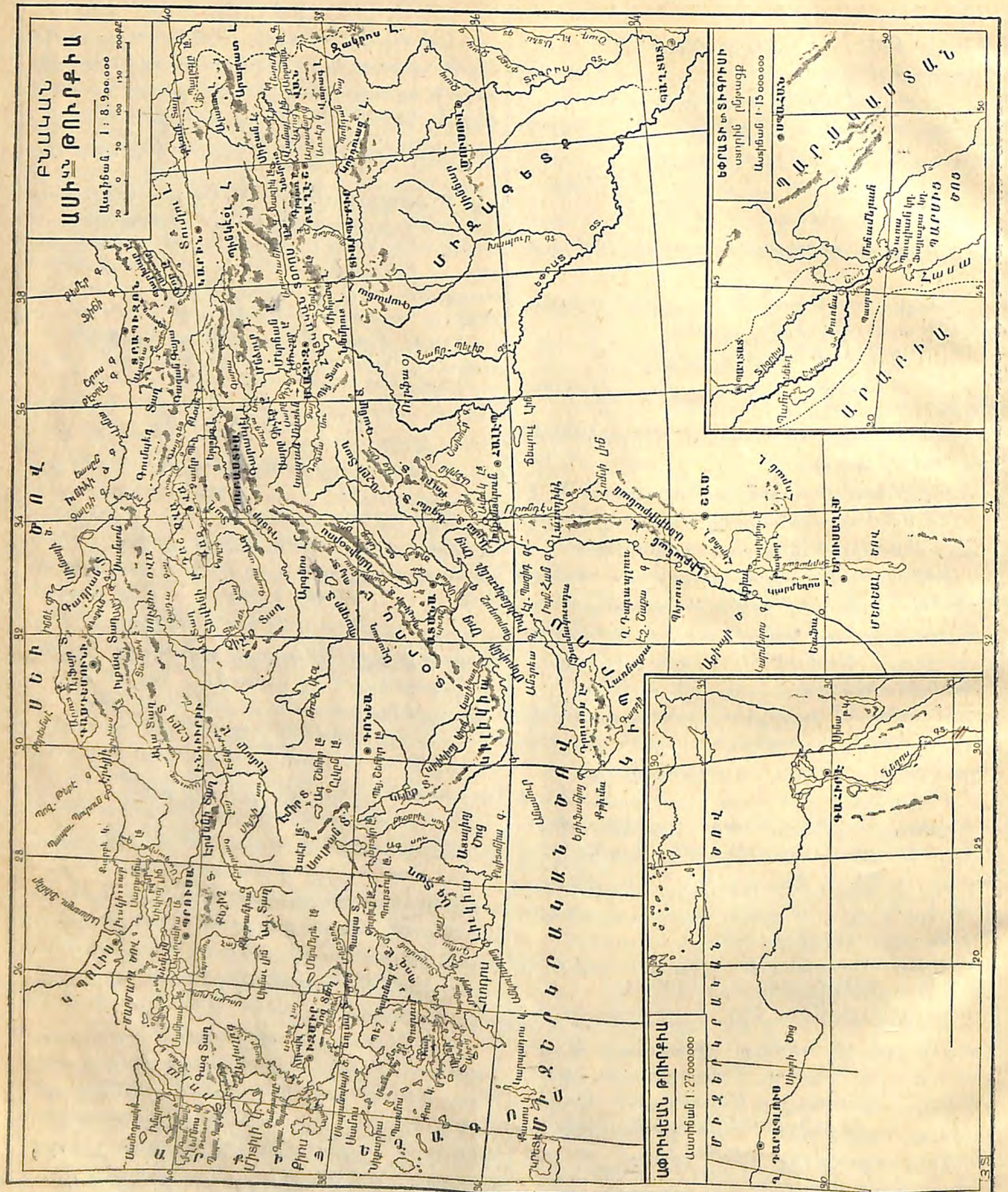

Արեւելեան=Հայկական Տորոսի բազուկներն են Պիթլիս, Տիարպէքիր ու Մամուրէթ-իւլ-Ազիզ կուսակալութեանց լեռները:

2. Փոքր Ասիոյ=Անատոլուի երկրամասն ալ լեռնադաշտ մըն է. հիւսիսային կողմը կան Գոլաթ լեռնագօտին և անջատ հատամեռաններ որոնց մէջ նշանաւոր է Քէշիշ տաղ=Ոլիմպոս: Հարաւային կողմը կայ Տորոս լեռնագօտին և արեւելեան կողմն ալ Անտիտորոս լեռնագօտին: կեդրոնական մասը կան անջատ հատամեռաններ որոնց մէջ նշանաւոր է Երճիաս=Արգէոս լեռը Կեսարիոյ=Գայսերի քաղաքին մօտ:

3. Սուրիա որ նաև լեռնադաշտ մըն է Միջերկրականի եզերքը, հիւսիսէն հարաւ ունի երկու լեռնագօտի, մէկը՝ Լիբանան ու միւսը՝ Անտիլիբանան:

4. Արեւելեան երկրամասին մէջ Պարսից սահմանագլխէն սկսեալ՝ կը տեւնուի Զակրոս=Քրտական լեռնագօտին:

---

3. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ասիական Թուրքիոյ զառիթափներն են. —

1. Հիւսիսային. աստ գետերը կը թափին Սև ծով ու Մարմարա: Սև ծով կը թափին 1. Ճորոխ=Չիւրիւք սու, 2. Իրիս=Եշիլ-Ըրմագ, 3. Ալիս=Գըզըլ Ըրմագ ու 4. Սագարիա:

2. Արեւմտեան. գետերը կը թափին Արքիպեղագոս, ինչպէս 1. Փոքր Մենտերէս ու 2. Մեծ Մենտերէս:

3. Հարաւային արեւմտեան. գետերը կը թափին Միջերկրական ծով, ինչպէս 1. Սիհան, 2. Ճիհան և 3. Որոնդէս=Ասի:

4. Արեւելեան. գետերը կը թափին Պարսից ծոց, ինչպէս 1. Եփրատ որ երկու ճիւղ ունի՝ Քուն Եփրատ=Գարասու և Արածանի=Մուրատ-չայ: Այս երկու ճիւղերը Կապան-Մատէնի առջեւ կը միանան իրարու: 2. Տիգրիս որ նաև երկու ճիւղ ունի՝ Արեւելեան ու Արեւմտեան: Եփրատ ու Տիգրիս միանալով՝ կը կոչուին Շադ-իւլ-Արապ:

Լիճեր. — Ասիական Թուրքիոյ լիճերը չորս խմբի կը բաժնուին.

1. Հայաստանի խումբ. աստ նշանաւոր լիճն է Վանայ ծովը:

2. Փոքր Ասիոյ խումբ. աստ նշանաւոր լիճերն են Թուզկէօլ ու Էյիրտիր:

3. Սուրիոյ ու Պաղեստինի խումբ աստ նշանաւորներն են Մեռեալ ծով ու Ազ տենիզ=Անտիոքայ լիճ:

4. Մարմարայի եզերեայ խումբ. ինչպէս՝ Նիկիոյ=Իզնիքի լիճ, Ապոլոնիա լիճ:

Թելադրութիւններ. —Ասիական Թուրքիոյ ո՞ր մասերը լեռնային են. — Քանի՞ երկրամասի կը բաժնուի. — Հայաստան ո՞ր մասն է. — Հայաստան ի՞նչ դիրք ունի. — Քանի՞ լեռնագօտի ունի. — Ի՞նչպիսի կազմուածք ունին. — Ո՞ւր կը գտնուի Բիւրակնեան. — Որո՞նք են Հայկական Տորոսի բազուկները. — Որո՞նք են Փ. Ասիոյ լեռնագօտիները. — Ո՞ւր կը գտնուի Ոլիմպոս. — Արգէո՞սը. — Որո՞նք են Սուրիոյ լեռնագօտիները. — Ո՞ւր կը գտնուի Զակրոս լեռնագօտին. — Ասիական Թուրքիա քանի՞ զառիթափ ունի. — Որո՞նք են Հիւս. զառիթափի գետերը. — Արեւմտեանի՞նը. — Հար. Արեւմտեանի՞նը. — Արեւելեա՞նը. — Ասիական Թուրքիա քանի՞ լճախումբ ունի. — Ո՞րն է Հայաստանի մեծ լիճը. — Որո՞նք են Փոքր Ասիոյ նշանաւոր լիճերը. — Սուրիո՞յ. — Պաղեստի՞նի. — Մարմարայի՞նը:

Դ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք նետեւեալները.

Արարատեան լեռնագօտին կը գտնուի . . . — Հայկական Տարօսը կ'երկննայ . . . :— Գոլաթ լեռնագօտին . . . : — Տորոս լեռնագօտին կը տարածուի . . . : — Անտիտորոսը . . . : — Լիբանան լեռնագօտին կ'երկարի . . . :—Անտիլիբանանը . . . : — Զակրոս կը գծէ . . . . սահմանագլուխը. — Ճորոխ կ'անցնի սա' երկիրներէն . . . ու քաղաքներու առջեւէն: — Իրիս . . . : — Ալիս . . . : — Սագարիա . . : — Փոքր Մենտերէս . . . : — Մեծ Մենտերէս . . . : — Սիհան . . . : — Ճիհան . . . : — Եփրատ . . . : — Արածանի . . . : — Տիգրիս . . . : — Մեռեալ ծովը կը գտնուի . . . : — Թուզ կէօլ . . . : — Վանայ ծով . . . :

2. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

1. ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԿՐՕՆՔ. — Օսմանեան կայսրութեան ժողովուրդները կրօնապէս երեք խմբի կը բաժնուին. Իսլամ, Քրիստոնեայ, Հրեայ:

Իսլամ են Թուրքերը, Արաբացիները, Քիւրտերը, Աղուանեաններուն մէկ մասը, Չերքէզները:

Քրիստոնեաները կը բաժնուին հետեւեալ եկեղեցիներու.

1. Հայաստանեայց եկեղեցի. ասոր հոգեւոր գլուխն է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը: Հայ. եկեղեցւոյ Առաքելական աթոռն է Էջմիածին: Հայերն ունին նաեւ երկու մասնական կաթողիկոսական աթոռ՝ Կիլիկիոյ ու Աղթամարի և երկու պատրիարքութիւն՝ Երուսաղէմի ու Կ. Պոլսոյ:

2. Յոյն Եկեղեցի. ասոր կը վերաբերին Յոյները, Սերպերը, քրիստոնեայ Աղուանեաններն ու Հայ-Հռոմները:

3. Պուլկարական եկեղեցի. ասոր կը վերաբերին Պուլկարները:

4. Հռոմէական եկեղեցի. ասոր կը պատկանին Հռոմէական Սերպերը, Պուլկարները, Սուրիացիները, Մելքիտները, Հայ-Հռոմէականները, Քաղդէացիները, Ասորիները:

1. Նեստորական եկեղեցի=Քաղդէացի:

6. Յակոբիկեան եկեղեցի=Ասորի:

7. Բողոքական եկեղեցի. ասոր կը վերաբերին Հայ-Բողոքականներն ու Եւրոպացի Բողոքականները:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ. — Իսլամներու գերագոյն պետն է Սուլթանն և կը կոչուի Խալիֆէ որ հոգեւոր իշխանութիւնը յանձնած է Շէյխ-իւլ-Իսլամին: Ասիկա իշխաններու գլուխն է: Իսլամներն այլեւայլ աստիճաններ ունին. Գատը, Իմամ, եւայլն:

Ուրիշ կրօնքներու հետեւողները պաշտամունքի կատարեալ ազատութիւն կը վայելեն Սահմանադրական օրէնքին համաձայն և ունին հոգեւոր գլուխ, ինչպէս մենք: Թուրքիոյ Հայոց հոգեւոր գլուխն է Կ. Պոլսոյ Պատրիարքը:

Հայոց կրօնականները սա՛ աստիճաններն ունին. Դպրութիւն, Սարկաւագութիւն, Քահանայութիւն, Վարդապետութիւն ու Եպիսկոպոսութիւն:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ. — Ուսումը կ'աւանդուի Նախնական ու Երկրորդական վարժարաններու մէջ: Իսլամ Նախնական կրթութիւնն երկու աստիճան ունի՝ Իպթիտայի = Տարրական ու Րիւշտիյէ = Միջին: Ասոնցմէ զատ ունին մետրէսէներ՝ կրօնականներու յատուկ և Բարձրագոյն վարժարաններ՝ ուսման այլեւայլ ճիւղերու յատուկ:

Բոլոր քրիստոնեայ համայնքութիւններն ու հրեաներն ունին իրենց թէ՛ նախնական և թէ երկրորդական վարժարանները: Թուրքիոյ Հայերն ունին երկու վարժարան կրօնականներու յատուկ. մէկը՝ Արմաշու դպրեվանքը, միւսը՝ Երուսաղէմի Ժառանգաւորացը:

Թելադրութիւններ. — Օսմ. Կայսրութիւնը կրօնապէս քանի՞ խմբի կը բաժնուի. — Որո՞նք են իսլամները. Քրիստոնեաները քանի՞ եկեղեցիներու կը բաժնուին. — Հայերը քանի՞ կաթողիկոսութիւն ու Պատրիարքութիւն ունին. — Ո՞ր քաղաքն է Ամենայն Հայոց Հայրապետական աթոռը. — Որո՞նք կը պատկանին Յոյն եկեղեցւոյ. — Պուլկարականի՞ն. — Հռոմէականի՞ն. — Նեստորականի՞ն. — Յակոբիկեանի՞ն. — Բողոքականի՞ն. — Իսլամներու հոգեւոր պետն ո՞վ է. — Ուսումն ի՞նչպիսի վարժարաններու մէջ կ'աւանդուի. — Իսլամ Նախնական կրթութեան աստիճանը քանի՞ է. — Հայերս կղերականներու յատուկ քանի՞ դպրեվանք ունինք. — Ինչպիսի ժողովուրդներ կան ձեր բնակած տեղը. — Որո՞նք են ատոնց հոգեւոր պետերը. — Ձեր վարժարանն ի՞նչ աստիճանի է. — Քանի՞ դասընթացք ունի. — Դուք ո՞ր ընթացքին կը պատկանիք. — Ձեր բնակած տեղն Երկրորդական վարժարան կա՞յ:

Թ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Յոյները կը պատկանին... եկեղեցւոյ: — Հայերը...: — Պուլկարները...: — Սերպիացիները...: — Հայ-Հռոմները...: — Ասորիները...: — Հայ-Բողոքականները...: — Հայ-Հռոմէականները...: — Քաղդէացիները...: — Էջմիածին է աթոռ...: — Սիս է...: — Աղթամար է...: — Շէյխ-իւլ-Իսլամն է հոգեւոր գլուխ...: Կ. Պոլսոյ պատրիարքն է... արքեպիսկոպոս: — Երուսաղէմինը...: — Էջմիածնի հայրապետն է...:

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ. — Ամէն քաղաքի մէջ կը գտնուի դատաւոր մը: Իւրաքանչիւր նահանգի գլխաւոր քաղաքին մէջ կայ Նախադատ ատեան=Պիտայէթ մահքէմէսի: Իւրաքանչիւր կուսակալանիստ քաղաքին մէջ կայ Վերաքննիչ ատեան=Իսթինաֆ մահքէմէսի: Բովանդակ Օսմանեան կայսրութեան մէջ ալ կայ Վճռաբեկ ատեան=Թէմիզ մահքէմէսի մը որ կը գումարուի միայն Պոլսոյ մէջ:

Ձեր բնակած տեղն ի՞նչ տեսակ դատարան կայ:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ. — Օսմանեան կայսրութիւնը Սահմանադրական միապետութիւն եղաւ 1908, Յուլիս 11ին: Վեհապետն որ միանգամայն իսլամներու գերագոյն պետն է՝ կը կոչուի Սուլթան: Կառավարական գործերը յանձնուած են Նախարարաց Խորհրդին որ կը բաղկանայ Մեծ-Եպարքոսէն, Շէյխ-իւլ-Իսլամէն և ուրիշ նախարարներէ: Ասոնք կը նախագահեն վարչութեան այլեւայլ ճիւղերուն և կ'ըլլան անխտիր՝ օսմանցի ամէն ազգէ: Սուլթանը կը վաւերացնէ ասոնց որոշումը:

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ. — Օսմանեան կայսրութեան զօրութիւնն երկու է՝ Ցամաքային ու Ծովային: Ցամաքին զօրութիւնը կը բաժնուի եօթը զօրաբանակի. ասոնց բանակատեղիներն են. 1. Կ. Պոլիս, 2. Էտիրնէ, 3. Մանաստր, 4. Երզնկան, 5. Շամ, 6. Պաղտատ, 7. Եէմէն: Ղարպ-Դարապլուսի մէջ ալ կայ զօրաբաժին մը:

Բոլոր օսմանցիներն — առանց խտրութեան ազգի ու կրօնքի—վիճակարկութեամբ կամ ինքնակամ կը կոչուին Զինուորական ծառայութեան:

Մէն մի զօրաբանակ ունի հրամանատար մը որ կը կոչուի Միւշիր=Մարաջախտ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ. — Օսմանեան կայսրութիւնը Քաղաքական վարչութեան տեսակէտով բաժնուած է 30 կուսակալութեանց որոնք կը կառավարուին Սուլթանին կողմէ վաւերացուած կուսակալներու=վալի ձեռքով: Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ կան 7 կուսակալութիւն, Ասիական Թուրքիոյ մէջ 22, իսկ Ափրիկէի մէջ 1 կուսակալութիւն: Ասոնցմէ զատ կան նաեւ Ներքին գործոց Նախարարութենէն կախում ունեցող ուրոյն մէկ նահանգ Եւրոպական Թուրքիոյ և չորս՝ Ասիական Թուրքիոյ մէջ: Ափրիկէի մէջ ալ կայ մէկ ուրոյն նահանգ:

Թելադրութիւններ. — Ո՞ւր կը գտնուի դատարան. — Նախադատ ատեանը. — Վերաքննիչը. — Վճռաբեկը. — Որու կ'ըսուի Սահմանադրական կառավարութիւն. — Ինչպէ՞ս է Օսմանեանը. — Կառավարութեան գործերն որոնց յանձնուած է. — Ո՞ր նախարարները կը կազմեն Նախարարաց խորհուրդը. — Նախարարներն ո՞ր ազգէն կ'ընտրուին. — Ո՞վ կը վաւերացնէ ասոնց որոշումը. — Օսմ. Կայսրութիւնը քանի՞ զօրութիւն ունի. — Քանի՞ զօրաբանակ. — Մէն մի զօրաբանակ ի՞նչ ունի եւ ի՞նչ կը կոչուի. — Օսմ. կայսրութիւնը քանի՞ կուսակալութեան բաժնուած է. — Քանի՞ կուսակալութիւն կայ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ. — Ասիականին մէջ. — Ափրիկէի մէջ. — Քանի՞ ուրոյն սանճագ կայ եւ ո՞ւր:

Ժ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Մեր քաղաքին դատաւորն է...: — Մեր քաղաքն ունի... դատարանն որուն անդամներն են...: — Օսմ. Կայսրութեան Նախարարներն են...: — Մեր բնակած տեղը կը կազմէ... զօրաբանակին մասը և ունի ... կոչուած զօ-

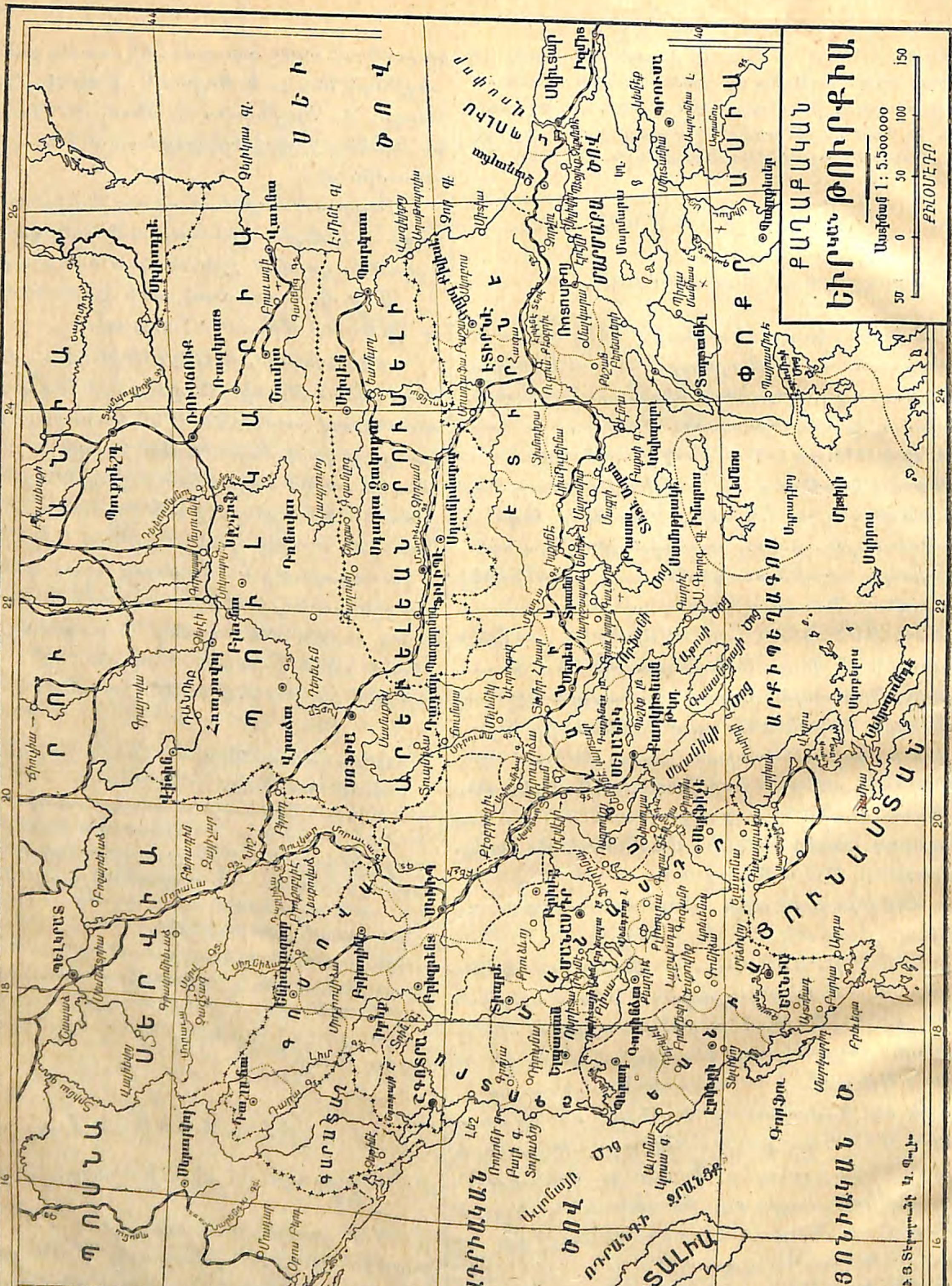

րապետ մը: — Ես պիտի հեռանամ... վարժարանին և պիտի ըլլամ...: — Ամէն օսմանցի պարտաւոր է սիրել իր...: — Ես պիտի ըլլամ լաւ ...: — Եւ երբեք դասալիք չպիտի ըլլամ...: — «Ամէն տեղ մահը մի է, մարդը անգամ մը պիտի մեռնի, բայց երանի՜...:»

ԵՒՐ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Կ. Պոլիս — կուսակալութիւն. — Կ. Պոլիս կուսակալութիւնը կը տարածուի Սև ու Մարմարա ծովերուն միջև և կը պարունակէ Կ. Պոլիս Քաղաքապետութիւնը=Շեհր Էմանեթ:

Կ. Պոլիս կուսակալութեան մասը կը կազմեն 1. Եւրոպական բաժնին մէջ Բիւյիւք-Չեքմեճէ գաւառը: 2. Կ. Պոլսոյ քաղաքապետական շրջանակներն և 3. Ասիական բաժնին մէջ Իշխանաց կղզիներու գաւառը, և նաև Կէյպզէ, Պէյգոզ, Գարթալ ու Շիլէ գաւառները:

Կ. Պոլիս քաղաքը. — Օսմանեան կայսրութեան մայրաքաղաքն է Կ. Պոլիս՝ Վոսփորի ու Մարմարայի եզերքը: Բազմամարդութեամբ աշխարհիս տասնումէկերորդ քաղաքն է: Բուն քաղաքը կը կոչուի Ստամպոլ որ Ոսկեղջիւր ծոցով կը բաժնուի Բերայէն ու Ղալաթիայէն:

Նշանաւոր շէնքերն են կայս. պալատները, կայսերական մզկիթները, զամբարանները, մեծ շուկայն ու հնութիւնները:

2. Էտիրնէ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Էտիրնէ՝ կուսակալանիստ քաղաք, երկաթուղւոյ կայարան. — Թեքիրտաղ՝ Մարմարայի եզերքը. Կ'արտադրէ արմտիք. — Գըրգ-Քիլիսէ կ'արտադրէ գինի. — Կիւմիւլճինա՝ լաւ մշակուած դաշտի վրայ. — Չորլու՝ վաճառաշահ քաղաք:

3. Սելանիկ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ Սելանիկ՝ կուսակալանիստ քաղաք և մեծ նաւահանգիստ համանուն ծոցին եզերքը. — Սէրէզ՝ ճարտարարուեստ քաղաք. ունի ծխախոտ. — Տրամա՝ վաճառաշահ քաղաք. — Գաւալա՝ նաւահանգիստ:

4. Մանաստր — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Մանաստր=Պիթոլիա՝ կուսակալանիստ քաղաք, առևտրական կեդրոն. ունի գործուածքներ. — Տիպրէ՝ ճարտարագործ քաղաք. — Սէրֆիճէ կ'արտադրէ չայեկ=չայագ:

Թելադրութիւններ. — Ո՞ւր կը գտնուի Կ. Պոլիս կուսակալութիւնը. — Ի՞նչ կը պարունակէ. — Որո՞նք կը կազմեն Կ. Պոլիս կուսակալութեան մասերը. — Ո՞րն է Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքը. — Որո՞նք են նշանաւոր շէնքերը. — Որո՞նք են Էտիրնէ կուսակալութեան քաղաքները. — Սելանիկինը. — Մանաստրինը:

ԺԱ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Կ. Պոլիս կը գտնուի ... եզերքը: — Ոսկեղջիւր ծոցով կը բաժնուի...: — Էտիրնէի քաղաքներն են...: — Սելանիկի քաղաքներն են...: — Մանաստրի քաղաքներն են...:

Նաւահանգիստ են սա՛ քաղաքները... և կը գտնուին ... եզերքը: — քաղաքը կ'արտադրէ ծխախոտ: — ... ունի չայագ: — ... բամպակ ու ծխախոտ: — ... բրդեղէն գործուածքներ: — ... ցորեն ու գարի: — ... քաղաքները հայաբնակ են և ունին...:

ԵՒՐ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար.)

5. Գոսովա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Սկիւպ՝ կուսակալանիստ ու վաճառաշահ քաղաք. — Բրիզրէն՝ վաճառաշահ կեդրոն. — Միթրովիցա՝ վերջին կայարան Եւր. Թուրքիոյ երկաթուղւոյն:

6. Շգոտրա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Շգոտրա՝ համանուն լճին եզերքը, կուսակալանիստ ու վաճառաշահ. — Տրաչ=Դուրացցոյ՝ նաւահանգիստ:

7. Եանիա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Եանիա՝ համանուն լճին մօտ, կուսակալանիստ քաղաք. — Բրեւեզա՝ Արթայի ծոցին բերանը նաւահանգիստ. — Պերաթ՝ վաճառաշահ կեդրոն. — Էրկերի:

ԿՐԵՏԷ ԿՂԶԻ

Միջերկրականի մեծագոյն կղզիներէն մէկն է Կրետէ որ նեղ ու երկայն ձև մը ունի։ Լեռնոտ է. նշանաւոր լեռն է Իտա։ Գլխաւոր քաղաքներն են Հանիա որ կ'արտադրէ օճառ, ձէթ, նարինջ. — Գանտիա՝ օճառ. — Ռեթիմոյ՝ նաւահանգիստ

Եւրոպական Թուրքիոյ մասը կը կազմէին նաև հետևեալները.

1. ՀԵՐՍԷՔ-ՊՈՍՆԱ

Լեռնային ու անտառոտ երկիր մըն է։ Գլխաւոր քաղաքներն են Սարայեւոյ=Պոսնա սերայ, Մոստար։ Հիմայ կը պատկանի Աւստրիա և Հունգարիոյ։

2. ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Թագաւորութիւն մըն է։ Մայրաքաղաք՝ Սոֆիա, կ'արտադրէ բրդեղէն, մետաքսեղէն. — Ռուսճուգ՝ Դանուբի եզերքը նաւահանգիստ. — Վառնա՝ Սև ծովու եզերքը նաւահանգիստ. — Շումլա՝ ունի մետաքսի մանարան։

3. ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՌՈՒՄԵԼԻ

Գլխաւոր քաղաքներ. Ֆիլիպէ՝ չայեկ, մետաքսեղէն ու բրդեղէն. — Էսկի-Զաղրա՝ կաշի. — Գզանլըգ՝ վարդի իւղ։ — Պուրկազ՝ Սև ծովու եզերքը նաւահանգիստ։

Արեւելեան Ռումելի Պուլկարիոյ մասը կը կազմէ հիմայ։

Թելադրութիւններ. — Որոնք են Գոսովա կուսակալութեան քաղաքները. — Շգոտրայինի. — Եանիայինի. — Կրետէ կղզւոյն. — Հերսէք Պոսնայի. — Պուլկարիոյ. — Արեւելեան Ռումելիի։

ԺԲ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Տրաչ կը գտնուի... եզերքը։ — Բրեւեզա կը գտնուի... եզերքը։ — Արթայի ծոցը կազմուած է...։ — Հանիա, Գանտիա, Ռեթիմոյ ... կը գտնուին... եզերքը։ — ... կը գտնուին Սև ծովուն եզերքը։ — ... կ'արտադրեն օճառ։ — ... ձէթ։ — ... ունի մետաքսի մանարան։ — ... վարդի իւղ։ — ... չայագ։ — Վառնայ Տրաչ երթալու համար կ'անցնինք սա՝ ... ծովեր ու սա՝ ... նեղուցներէն, կը տեսնենք սա կղզիները... և հետեւեալ նաւահանգիստները...։ — Կ. Պոլսէն Սոֆիա ցամաքի ճամբով կ'երթանք ... և կը տեսնենք սա՝ ... կուսակալութիւնները ու ... քաղաքները։

ԱՍ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1. Խիւտավենտիկեար — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Պրուսա՝ Քեշիշ լերան ստորոտը, կուսակալանիստ. ունի մանարաններ, մետաքս ու խողակ. — Աֆիոն-Գարահիսար՝ ափիոն, բուրդ, արմտիք. — Պաղըքեսէր՝ վաճառաշահ ու ճարտարարուեստ քաղաք. — Պանտրմա՝ նաւահանգիստ. — Էսկիշեհիր՝ ծովափրփուր. — Քեօթահիա՝ հնւաւածեղէն. — Պիլէճիք՝ Շերամաբուծութեան կեդրոն։

2. Այտըն — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Իզմիր=Զմիւռնիա՝ համանուն ծոցին եզերքը, Ասիական Թուրքիոյ ամէնէն մեծ վաճառաշահ քաղաքն ու նաւահանգիստը։ Հայերը հոս ունին Ս. Ստեփանոս փառաւոր եկեղեցին ու Հիւանդանոց. — Այտըն=Կիւզէլ հիսար՝ մորթ, բամբակեղէն, արմտիք. — Մանիսա՝ բարեբեր դաշտի մէջ. — Գասապա՝ ցորեն, բամբակ։

3. Ճեզայիրի-պահրի-սէֆիտ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Հռոդոս՝ կուսակալանիստ ու նաւահանգիստ. — Քիոս՝ նաւահանգիստ. — Միտիլլի՝ նաւահանգիստ։

4. Գոնիա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Գոնիա=Իկոնիոն՝ կուսակալանիստ, կ'արտադրէ գորգ, բամպակեղէն, ցորեն. — Սպարթա՝ վաճառաշահ կեդրոն. — Նիյտէ՝ արմտիք, ոչխար, բուրդ. — Ատալիա՝ նաւահանգիստ։

5. Ատանա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Ատանա՝ կուսակալանիստ, բամբակի մշակութեան կեդրոն. — Մերսին՝ նաւահանգիստ. — Տարսոն՝ բամբակ, չուչմայ. — Հաճըն՝ երկաթ. — Սիս՝ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան աթոռանիստ քաղաքը։

Թելադրութիւններ. — Որոնք են Խիւտավենտիկեար կուսակալութեան քաղաքները. — Այտընի. — Ճեզայիր-Պահր-Սէֆիտի. — Գոնիայի. — Ատանայի

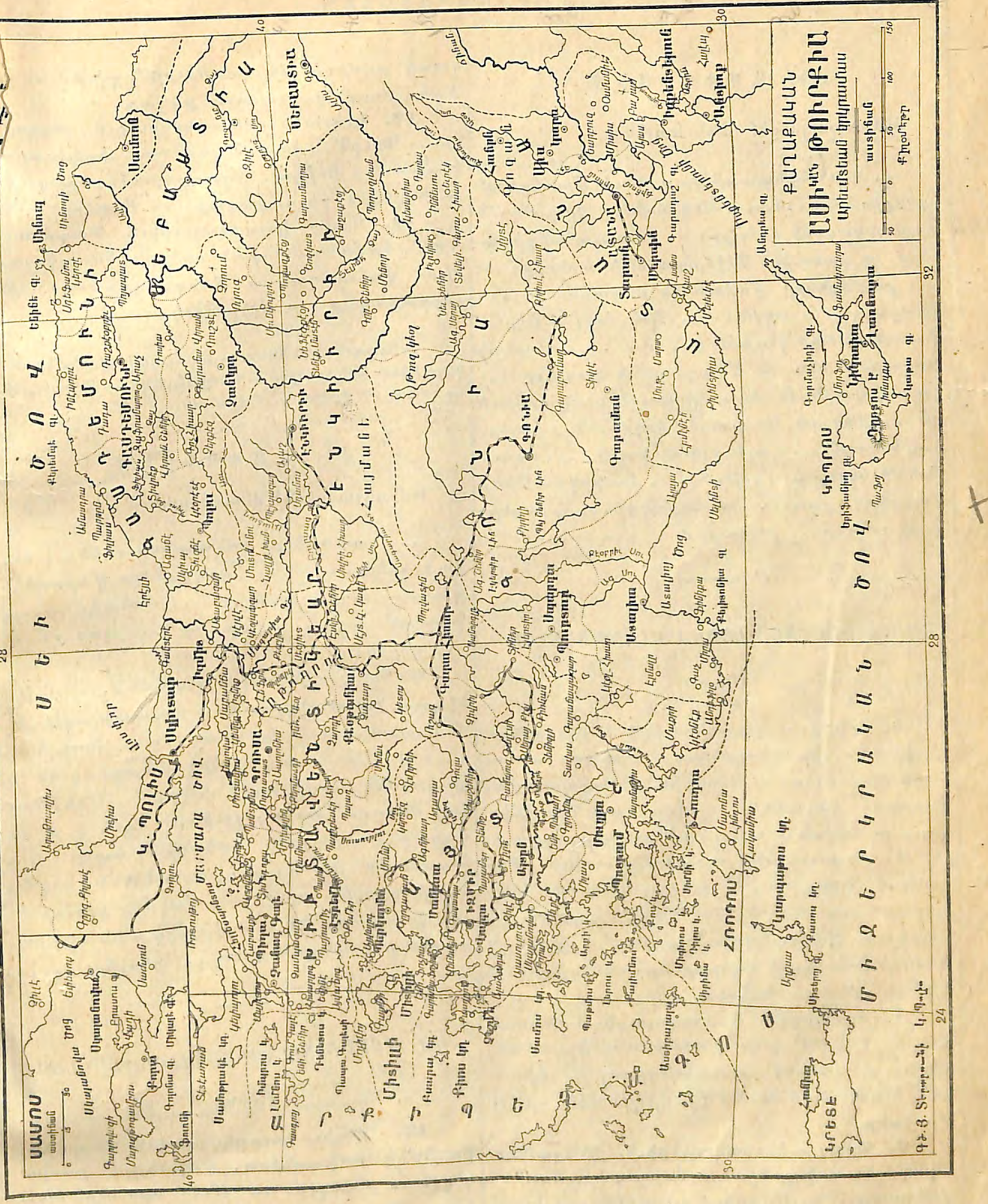

ԺԹ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

..նաւահանգիստը կը գտնուի Մարմարայի եզերքը: — ...նաւահանգիստները կը գտնուին Արքիպեղագոսի եզերքը: — ..նաւահանգիստները կը գտնուին Միջերկրականի եզերքը: — ... քաղաքները կ'արտածեն մետաքս: — ... բամպակ: —...ցորեն: —...շուշմայ: — Շերամաբուծութեան կեդրոնն է...: — ...Հայաբնակ քաղաքներ են: — Մեր բնակած քաղաքը ... կուսակալութեան մասը կը կազմէ և կը գտնուի սա... քաղքին հիւսիսային կողմը, ... հարաւային կողմը,... արեւելեան կողմը, ... արեւմտեան կողմը և կ'երթանք... ճամբով: —Մենք կ'առնանք սա... քաղաքներէն... բերքերը և կը ղրկենք... բերքերը:

—

ԱՍ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար.)

6. Էնկիւրի-կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Էնկիւրի՝ կուսակալանիստ, վաճառաշահ ու ճարտարարուեստ. — Կեսարիա՝ Անատոլուի վաճառաշահ կեդրոններէն մէկը. — Գըրշէհիր՝ գորգ ու արջառ. — Եոզկատ՝ արմտիք, պտուղ:

7. Գաստեմունի — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Գաստեմունի՝ կուսակալանիստ, ճարտարարուեստ կեդրոն. — Պոլու՝ քրքում, ատաղձ. — Զաֆրանպոլու՝ քրքում, պրօն. — Սինոպ՝ Սեւ ծովու եզերքը նաւահանգիստ. — Ինէպոլու՝ նաւահանգիստ:

8. Տրապիզոն — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Տրապիզոն՝ կուսակալանիստ ու նաւահանգիստ. — Սամսոն՝ նաւահանգիստ. — Կիրասոն՝ նաւահանգիստ. — Կիւմիւշխանէ՝ արծաթի հանք:

9. Սվազ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Սվազ՝ կուսակալանիստ, ճարտարարուեստ ու վաճառաշահ. — Ամասիա՝ պտուղներ. — Եւդոկիա՝ ճարտարարուեստ ու վաճառաշահ. — Մարզուան՝ բամբակեղէն. — Կիւրին՝ ցփսի. — Շ. Գարահիսար՝ վաճառաշահ քաղաք:

10. Էրզրում — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Կարին՝ կուսակալանիստ, վաճառաշահ կեդրոն. — Երզա՝ ճարտարարուեստ քաղաք. — Պայազիտ՝ բերդաքաղաք. — Բաբերդ:

11. Վան — կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Վան՝ համանուն ծովուն եզերքը կուսակալանիստ վաճառաշահ ու ճարտարարուեստ, հին բերդաքաղաք. — Ծուղամերկ:

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Էնկիւրիի կուսակալութեան քաղաքները. — Գաստեմունիի՞. — Տրապիզոնի. — Սվասի. — Էրզրումի. — Վանայ:

ԺԹ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

... քաղաքները նաւահանգիստ են... ծովուն եզերքը: — ... քաղաքները կ'արտածեն պրօն: — ... քրքում: — ... ատաղձ: — ... կաղնրտ: — ... բուրդ: — ... պտուղ: — ... ցորեն:

Կ. Պոլսէն Էնկիւրիւ կ'երթանք... — Ինէպոլու նաւահանգիստ է... կուսակալութեան: — Սամսոն...: — Կիրասոն...: — Տրապիզոն ...: — Սա... քաղաքները Հայաբնակ են և կը կազմեն Հայաստանի մասը: — Մեր բնակած մասը... կուսակալութեան մասն է և կը գտնուի ... քաղքին արեւելեան կողմը, ... հարաւային կողմը, ... արեւմտեան կողմը, ...հիւսիսային կողմը: — Սա ... քաղաքներէն կը ներմուծենք ... բերքերը և սա ... քաղաքները կ'արտածենք սա ... բերքերը ...:

—

ԱՍ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար.)

12. Պիթլիս—կուսակալութիւն. Քաղաքներ. Բաղէշ՝ կուսակալանիստ, կ'արտադրէ բամբակեղէն ու բրդեղէն. — Մուշ՝ արմտիք, ծխախոտ, մեղր. — Սասուն. — Սղերդ. — Մանազկերտ:

13. **Տիարպեքիր — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Տիարպեքիր՝ *կուսակալանիստ, կ'արտադրէ կաշի, մետաքսեղէն. — Արղանա՝ պղնձի հանք. — Բալու՝ անտառ. — Սեւերեկ՝ արմտիք:*

14. **Մամուրէթ-իւլ-Ազիզ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** — Մ.-իւլ-Ազիզ՝ *կուսակալանիստ. — Խարբերդ՝ առեւտրական կեդրոն. — Մալաթիա՝ վաճառաշահ քաղաք. — Արաբկիր՝ մանուսա. — Ակն. — Կապան-մադենի՝ պղինձ ու արծաթախառն կապար որ չեն շահագործուիր:*

15. **Հալէպ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Հալէպ՝ *կուսակալանիստ, կ'արտադրէ գխտոր, գորգ, բուրդ, բամբակ, մետաքսեղէն. — Եդեսիա՝ արմտիք. — Իսքենտերուն՝ Հալէպի նաւահանգիստը. — Այնթապ՝ մանած, բամբակ, ձէթ, օղի. — Մարաշ՝ ճարտարարուեստ քաղաք. — Անտիոք՝ խաղող ու մետաքսեղէն. — Զէյթուն՝ երկաթի հանք ու անտառ:*

16. **Սուրիա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Շամ՝ *կուսակալանիստ. մետաքսեղէն, բամբակեղէն. — Համա՝ մետաքսեղէն. — Հոմս՝ ճարտարարուեստ քաղաք:*

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Պիթլիս կուսակալութեան քաղաքները. — Մ.-իւլ-Ազիզի. — Հալէպի. — Սուրիոյ:

ԺԵ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

... Հալէպի նաւահանգիստն է եւ կը գտնուի ... եզերքը: — ... Հայաբնակ քաղաքներ են եւ Հայաստանի մասը կը կազմեն: — Մեր բնակած քաղաքը կը գտնուի ... կուսակալութեան մէջ: — ... կ'արտադրեն արմտիք: — ... բամբակ: — ... մետաքս: — ... մանած: — ... ձէթ: — Մենք ... քաղաքներէն կը ներածենք ... արտադրութիւնները եւ կ'արտածենք ... բերքերը սա ... քաղաքները: — Սա ... քաղաքներն երկաթուղիով կը ճամբորդենք: — Սա ... քաղաքները կառքով ու ... ջորիով:

ԱՍ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Շար.)

17. **Պէյրութ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** — Պէյրութ՝ *Միջերկրականի եզերքը մեծ նաւահանգիստ ու կուսակալանիստ քաղաք: Միւս նաւահանգիստներն են Լաւոդիկէ՝ արմտիք. — Սիդոն ու Տիւրոս՝ խաղող:*

18. **Մուսուլ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** — Մուսուլ՝ *կուսակալանիստ. կ'արտադրէ մարմաշ=մուսլին, կաշի, արմտիք. — Քէրքուք = Քէօյ-Սանճագ՝ նաւթի հոր. — Սիւլէյմանիէ՝ ճարտարարուեստ քաղաք:*

19. **Պաղտատ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Պաղտատ՝ *կուսակալանիստ, վաճառաշահ ու ճարտարարուեստ. — Հիլէ ու Քերպէլա՝ ուխտատեղի են Պարսիկներու:*

20. **Պասրա — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Պասրա՝ *Պարսից ծոցին եզերքը, կուսակալանիստ ու նաւահանգիստ. — Խուռնա՝ Եփրատ ու Տիգրիս գետերուն խառնուած տեղը. — Ամարա՝ հողագործ ու ճարտարարուեստ քաղաք:*

21. **Հիճազ — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Մէքքէ՝ *Իսլամներու Մարգարէին ծննդավայրը, ուխտատեղի. — Մետինէ՝ Իսլամներու Մարգարէին գերեզմանը, ուխտատեղի. — Ճիտտէ՝ նաւահանգիստ:*

22. **Եմէն — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Սանա'ա՝ *կուսակալանիստ. կ'արտադրէ խահուէ, արմաւ, խնկեղէն. — Հոտէյտա՝ նաւահանգիստ:*

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Պէյրութ կուսակալութեան քաղաքները. — Մուսուլի. — Պաղտատի. — Պասրայի. — Հիճազի. — Եմէնի:

ԺԶ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

... քաղաքները նաւահանգիստ են Միջերկրականի եզերքը: — ... Պարսից ծոցին եզերքը: — ... Կարմիր ծովուն եզերքը: — ... կ'արտադրէ արմտիք: — ... Իսլամներու մարգարէին ծննդավայրն է: — ... գերեզմանն է: — ... կ'արտադրէ խահուէ, խնկեղէն: — ... կուսակալութիւնները կը կազմեն Միջագետք: — ... Արաբիա: — ... քաղաքն Եփրատի ու Տիգրիսի գետախառնուրդն է:

ՈՒՐՈՅՆ ՍԱՆՃԱՔՆԵՐ

1. **Գոճա-Էլի. Քաղաքներ.** — Իզմիթ՝ *համանուն ծոցին եզերքը, ճարտարարուեստ քաղաք: — Ատաբազար՝ արմտիք, կտաւատ, խաղող. — Պաղչէճիք՝ խաղող, ծխախոտ, գինի. — Արմաշ՝ նշանաւոր իր Զարխաբան Ս. Աստուածածնի վանքով եւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքութեան դպրեվանքով:*

2. **Պիղա. Քաղաքներ.** Չանագ-Գալէ՝ *համանուն ծոցին բերանը, բրուտեղէն. — Պիղա՝ տօնավաճառ:*

3. **Գուտս շէրիֆ. Քաղաքներ.** Երուսաղէմ՝ *ուխտատեղի: Հոս ունինք վանքեր, Պատրիարքարան, ժառանգաւորաց վարժարան ու տպարան. — Եաֆա՝ նաւահանգիստ որ երկաթուղիով կապուած է Երուսաղէմի:*

4. **Զոր. Գլ. քաղաք.** Տէյր-էլ-Զոր՝ *Եփրատի եզերքը:*

ԱՐՏՕՆԱՑԵԱԼ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

1. **Լիբանան. Գլ. քաղաք** Տէյր-էլ-Գամէր:
2. **Սամոս. Գլ. քաղաք** Վաթի:

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԹՈՒՐՔԻԱ

1. **Դարպ-Թարապլուս. — կուսակալութիւն. Քաղաքներ.** Դարպ-Թարապլուս՝ *նաւահանգիստ:*

2. **Պենկազի — Սանճագ.** Պենկազի՝ *նաւահանգիստ: — Մուրզուք՝ փղատամ ու ջայլամի փետուր:*

3. **Եգիպտոս — փոխարքայութիւն.** — *Օսմանեան կայսրութեան տակ փոխարքայութիւն մըն է ԵԳԻՊՏՈՍ: Քաղաքներ. Գահիրէ՝ Նեղոսի աջ եզերքը Մ. քաղաք: — Աղեքսանդրիա՝ նաւահանգիստ. — Ռոզէթ՝ նաւահանգիստ. — Տամիէդ՝ նաւահանգիստ:*

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Գոճա-Էլի սանճագին քաղաքները. — Պիղայի. — Գուտս շէրիֆի. — Զորի. — Լիբանանու. — Սամոսի. — Դարպ-Թարապլուսի. — Եգիպտոսի:

ԺԷ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք հետեւեալները.

... նաւահանգիստ են եւ կը գտնուին ... ծովուն եզերքը: — Երուսաղէմ ...: — Արմաշ ...: — ... կ'արտադրէ նարինջ: — ... բրուտեղէն: — ... քաղաքները Հայաբնակ են:

Օսմանեան կայսրութեան Եւր. Թուրքիոյ կուսակալութիւններն են ...: — Ասիական Թուրքիոյ ...: — Սեւ ծովու եզերքը ... նաւահանգիստ են: — Մարմարայի եզերքը ... նաւահանգիստ են: — Միջերկրականի եզերքը ...: — Արքիպեղագոսի եզերքը ...: — ... քաղաքներն երկաթուղւոյ կայարաններ են: — ... արմտիք կ'արտադրեն: — ... մետաքս: — ... բամպակեղէն: — ... քաղաքները ճարտարարուեստ են: — ... քաղաքները Հայաբնակ են: — ... քաղաքները կառքով կ'երթանք:

Բ. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Օսմ. Կայսրութիւնը քանի մաս կը պարունակէ. — Որո՞նք են Եւր. Թուրքիոյ ծովերն ու անոնց բազուկները. — Ասիական Թուրքիոյ. — Որո՞նք են Եւր. Թուրքիոյ լեռները. — Ասիական Թուրքիա քանի երկրամաս ունի. — Որո՞նք են Հայաստանի լեռները. — Անատոլուի. — Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ գետերը. — Անոնցմէ իւրաքանչիւրն ո՞ր կուսակալութիւններէն կ'անցնի եւ ո՞ւր կը թափի. — Եւր. Թուրքիոյ գետերը. — Ո՞ր կուսակալութիւններէն կ'անցնի իւրաքանչիւրն եւ ո՞ւր կը թափի. — Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ լիճերը. — Եւր. Թուրքիոյ. — Հայաստանի. — Ո՞րը ձեր ծննդավայրին մէջ է. — Օսմանցիները կրօնապէս քանի խմբի կը բաժնուին. — Որո՞նք են Քրիստոնեայ եկեղեցիները. — Որո՞նք Յունադաւան են. — Հռոմէական. — Նեստորական. — Յակոբիկեան. — Բողոքական. — Ձեր բնակած տեղն անոնցմէ որո՞նք կան. — Ձեր բնակած տեղն ի՞նչ տեսակ դատարան կայ. — Ի՞նչ դատեր կը տեսնեն. — Որո՞նք են ձեր բնակած տեղին կառավարական պաշտօնեաները. — Անոնցմէ իւրաքանչիւրն ի՞նչ պաշտօն ունի. — Օսմ. Կայսրութիւնը քանի զօրաբանակ ունի. — Ձեր բնակած տեղն որո՞ւն մասն է. — Որո՞նք են Եւր. Թուրքիոյ նաւահանգիստները. — Ո՞ւր կը գտնուին. — Եւր. Թուրքիոյ ո՞ր քաղաքներն երկաթուղիով կապուած են. — Որո՞նք են ներքին քաղաքները. — Որո՞նք են Ասիական Թուրքիոյ նաւահանգիստները. — Ո՞ւր կը գտնուին. — Որո՞նք են ներքին քաղաքները. — Որո՞նք երկաթուղիով կապուած են. — Օսմ. Կայսրութեան մէջ

ո՞ր քաղաքները գետեզերք են. — Որո՞նք լերան ստորոտը. — Դաշտի մէջ. — Լճի եզերք. — Ձեր բնակած տեղն ասոնցմէ ո՞րն է. — Որո՞նք են ձեր կուսակալութեան քաղաքները. — Դուք ո՞ր կուսակալութեանց դրացին էք. — Ասոնցմէ որո՞նք ձեզի առաջուընէ ծանօթ քաղաքներ էին. — Աշխարհագրութեան միջոցաւ որո՞նց ծանօթացաք. — Ո՞ր երկիրները Օսմ. Կայսրութեան մասը կը կազմէին երբեմն. — Ձեր ծննդավայրին կլիմայն ինչպէս է.— Որո՞նք են ձեր կուսակալութեան բերքերը. — Ինչե՞ր կը ներմուծէք եւ դէպ ի ո՞ր քաղաքները. — Ինչե՞ր կ'արտածէք եւ ո՞ր քաղաքներէն. — Որո՞նք են ձեր երկրին հոգեւոր ու կրթական հաստատութիւնները. —Հասարակաց շէնքերը. — Գործարանները. — Որո՞նք են ձեր երկրին քաղաքները. — Ասոնց հետ ինչերով կը հաղորդակցիք։

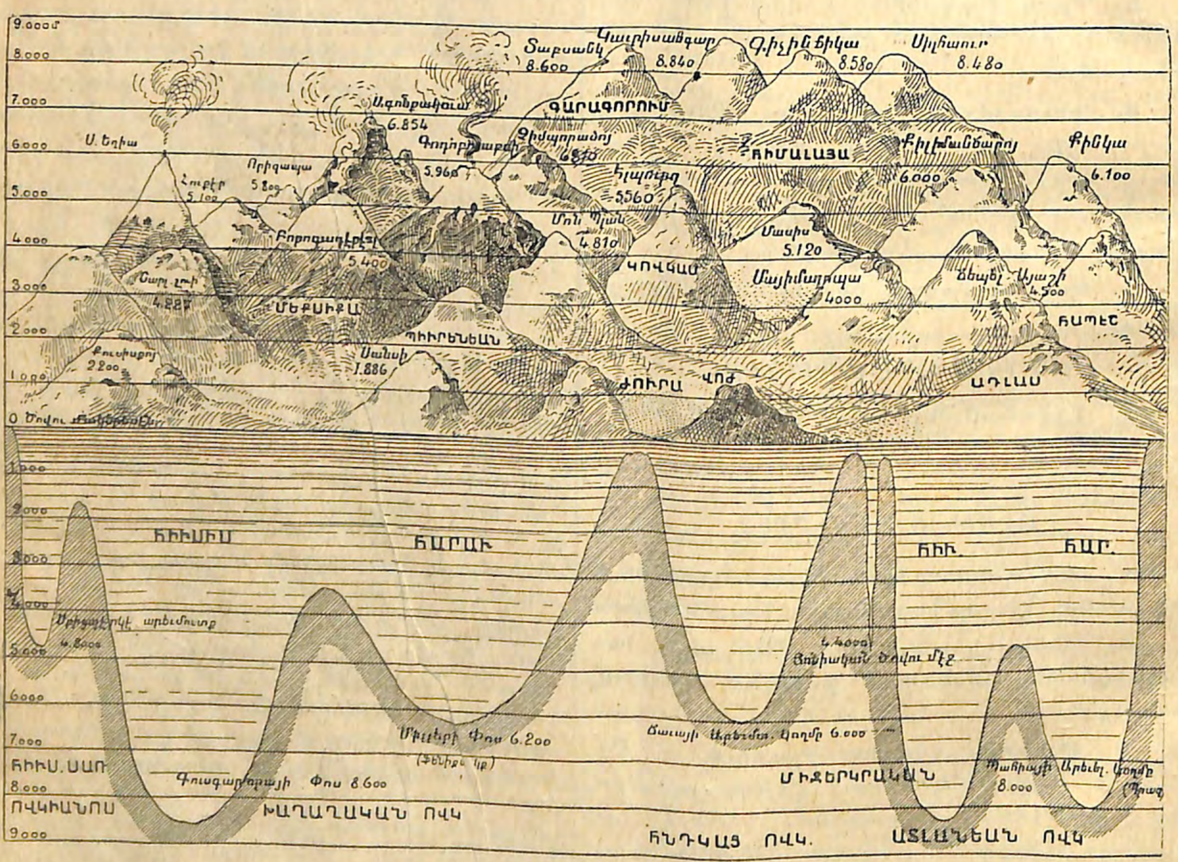

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԽՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԻՐԱՐՈՒ ՀԵՏ ԲԱՂԴԱՏՈՒԱԾ

Դ· ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՆԳ ՄԱՍԵՐ

1. ՈՎԿԻԱՆՈՍՆԵՐ ՈՒ ՑԱՄԱՔՆԵՐ

Ովկիանոսներ. — *Հինգ ովկիանոս կայ.*

Խաղաղական=Մեծ ովկիանոս՝ *Ասիոյ ու Ամերիկայի միջեւ։*

Ատլանտեան *ովկիանոս՝ Եւրոպայի, Ափրիկէի ու Ամերիկայի միջեւ։*

Հնդկաց *ովկիանոս՝ Ափրիկէի ու Ասիոյ միջեւ.*

Հիւսիսային Սառուցեալ ովկիանոս՝ Ասիոյ, Եւրոպայի ու Ամերիկայի Հիւս. կողմը.

Հարաւային սառուցեալ ովկիանոս Ամերիկայի հարաւային կողմը։

Ցամաքներ. — *Հինգ մեծ ցամաք կայ.* 1. Ասիա, 2. Ափրիկէ *ու* 3. Եւրոպա *որ Հին ցամաք կը կոչուին, որովհետեւ հնուց ի վեր ծանօթ են մարդոց։*

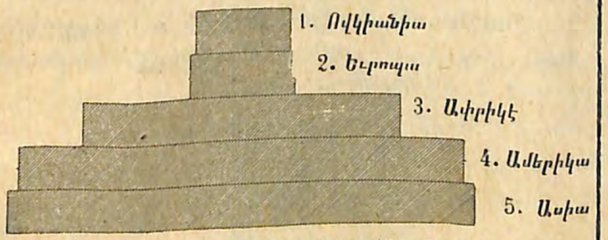

ԱՇԽԱՐՀԻ ՀԻՆԳ ՄԱՍԵՐ ԻՐԱՐՈՒ ՀԵՏ ԲԱՂԴԱՏՈՒԱԾ

4. *Ամերիկա ու* 5. *Ովկիանիա Նոր ցամաք կը կոչուին, որովհետեւ* 400 *տարի է որ գտնուած են։*

2. ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՑԵՂԵՐ

Այս Հինգ ցամաքի բնակիչները կը բաժնուին հինգ գլխաւոր ցեղի. 1. Սպիտակ=Կովկասեան *ցեղ,* 2. *Դեղին ցեղ,* 3. *Սեւ=Խափշիկ ցեղ,* 4. *Պղնձագոյն=Ամերիկեան ցեղ,* 5. *Մալեզեան ցեղ:*

Սպիտակ ցեղ. —*Ասիկայ ունի ճերմակ գոյն, վայելուչ հասակ, գեղեցիկ դէմք և կը բնակի*

ԿՈՎԿԱՍԻՈՅ ԼԵԶԿԻ (ՍՊԻՏԱԿ)

Եւրոպայի ու Ասիոյ Արեւմտեան մասին մէջ, նաեւ Եւրոպացիներէ հաստատուած գաղթականութիւններու մէջ։

Դեղին ցեղ. — *Ասիկայ ունի դեղին գոյն, մեծ ու կլոր գլուխ, լայնկէկ երես ու խոշոր*

ՉԻՆԱՑԻ (ՄՈՆԿՈԼԵԱՆ)

բերան և կը բնակի Ասիոյ Արեւելեան ու Միջին մասերուն մէջ։

Պղնձագոյն ցեղ. — Ասոր մարմինը պղնձի

Մ. ՆԱՀԱՆԳԻ ԲՆԻԿ (ՊՂՆՁԱԳՈՅՆ)

գոյն ունի, աչքերը խորունկ ու գլուխը կունտ։ Այս ցեղը կը բնակի Ամերիկայի մէջ։

Խափշիկ ցեղ. — Այս ցեղին գոյնը բոլորովին սև է. ունի տափակ քիթ, լայն շրթունք,

ՍՈՒԴԱՆՑԻ ՆԵԿՐ (ԽԱՓՇԻԿ)

գանգուր մազեր, երկայն ակռայ։ Սև ցեղը կը բնակի Ափրիկէի մէջ։

Մալեզեան ցեղ. — Խափշիկ ու Դեղին ցեղերու խառնուրդ մըն է Մալեզեան ցեղն ու ցրուած է Ովկիանիա։

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱՑԻ (ՄԱԼԵԶԵԱՆ)

Ընկերական վիճակ. — Մարդիկ միայն իրենց գոյնով ու մարմնի ձեւով չէ որ իրարմէ կը տարբերին, այլ և իրենց լեզուով, կրօնքով, կրթութեամբ ու արհեստով։

Քաղաքակրթեալ կը կոչուին այն ցեղերն որոնք հաստատուն բնակութիւն ու կանոնաւոր կառավարութիւն ունին։

Թափառական են այն ցեղերն որ հաստատուն բնակարան չունին և կ'ապրին որսորդութեամբ կամ խաշնարածութեամբ։

Ասոնք ո՛չ արհեստ և ոչ ալ ուսում ունին։

Նախնական կ'ըսուին այն ցեղերն որ քարայրներու և խրճիթներու մէջ կը բնակին։

Կառավարութեան եղանակներ. — Ժողովուրդը կամ Ազգը մարդոց ամբողջութիւն մըն է որ միեւնոյն պետութեան կամ միեւնոյն երկրին կը պատկանի, ինչպէս՝ Օսմանցիք:

Պետութիւնն երկիր մըն է որ միեւնոյն կառավարութեան կը հպատակի։ Ըստ ձեւի ծանօթ պետութիւններ:

Պետութիւն մը վարչական տեսակէտով կը բաժնուի կուսակալութեանց, ինչպէս՝ Օսմանեան կայսրութիւնը, կամ կոմսութեանց, ինչպէս՝ Մեծն Բրիտանիա։

Կառավարութիւն մը Միապետական է, երբ անոր Վեհապետը՝ կայսր, թագաւոր բացարձակ կ'իշխէ, ինչպէս՝ երբեմն Օսմ. կայսրութիւնը։ Կառավարութիւն մը Սահմանադրական է, երբ Օրէնքը կ'իշխէ վեհապետին վրայ և երկիրը կը կառավարուի Երեսփոխանական ժողովով, ինչպէս՝ հիմայ Օսմ. կայսրութիւնը։

Կառավարութիւն մը Հասարակապետական է, երբ առժամեայ պետ մը կ'ունենայ որ կը կոչուի «Նախագահ» և կը կառավարուի Երեսփոխանական ժողովով, ինչպէս՝ Ֆրանսա։

Կրօններ. — Աշխարհի վրայ չորս գլխաւոր կրօնք կայ.

Քրիստոնէութիւն, Իսլամութիւն, Մովսիսականութիւն ու Հեթանոսութիւն:

Թելադրութիւններ. — Քանի ովկիանոս կայ. — Խաղաղականն ուր կը գտնուի. — Ատլանտեանը. — Հնդկացը. — Հիւս. Սառուցեալը. — Հարաւայինը. — Քանի ցամաք կայ. — Որո՞նք կը կազմեն Հին ցամաքը. — Որո՞նք՝ Նորը. — Քանի մարդկային ցեղ կայ. — Նկարագրեցէք Սպիտակը. — Հապա Դեղինը. — Պղնձագոյնը. — Խափշիկը. — Որո՞նք կը կոչուին Քաղաքակրթեալ ցեղեր. — Թափառականն. — Նախնականն։

Ա. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Հայաստան... ցամաքի մէջ է։ — Ֆրանսա...։ — Հնդկաստան...։ — Եգիպտոս...։ — Մ. Նահանգները...։ — Հայերը կը պատկանին...։ — Օսմանցիները...։ — Անգլիացիները...։ — Ֆրանսացիները...։ — Չինացիները...։ — Ճափոնցիները...։ — Պարսիկները ... Ռուսերը...։ — Ամերիկայի բնիկները...։ — Հայերը քրիստոնեայ են։ — Օսմանցիները .... — Եւրոպացիները...։ — Հնդիկները...։ — Արաբացիները...։ — Ճափոնցիները...։ — Պարսիկները...։ — Օսմանեան կայսրութիւնը ...։ — Ֆրանսա...։ — Թափառական են... ցեղերը։ — Սպիտակ ցեղէն են... ազգերը։ — Դեղին ցեղէն են...։ — Խափշիկ են...։ — Պղնձագոյն են...։ — Մալեզեան են...։

Գ. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Որո՞նք են Աշխարհի հինգ ովկիանոսները. — Ձեզի ծանօթ ծովերն ո՞ր ովկիանոսէն կազմուած են. — Որո՞նք են Հինգ ցամաքները. — Ո՞րն է ամէնէն մեծը. — Փոքրը. — Մենք ո՞ր ցամաքին մէջ կը բնակինք. — Ո՞ւր կը գտնուի Խաղաղական ովկիանոսը. — Ատլանտեանը. — Հնդկացը. — Ասոնցմէ ո՞րն է ամէնէն ընդարձակը. — Փոքրը. — Որո՞նք են Մարդկային ցեղերը. — Ո՞ւր կը բնակի Սպիտակ ցեղը. — Որո՞նք կը պատկանին Սպիտակ ցեղին. — Դեղին ցեղին. — Պղնձագոյնին. — Խափշիկին. — Մալեզեան ցեղին. — Հայերն ո՞ր ցեղէն են. — Թուրքերը. — Յոյները. — Ասորները. — Եւրոպացիները. — Պարսիկները. — Ասորիները. — Հրեաները. — Չերքէզները. — Ձեր բնակած տեղն ո՞ր ցեղերը կան. — Ցեղերն իրարմէ ինչերո՞վ կը տարբերին. — Որո՞նք են Քաղաքակրթեալ ցեղերը. — Թափառականն. — Ձեր կողմերն ո՞ր ցեղերը քաղաքակրթուած են. — Ինչ արհեստով, արուեստով կ'զբաղին. — Որո՞նք են Թափառական. — Ո՞ւր եւ ինչո՞ւ կը թափառին. — Կառավարութիւն մը երբ Սահմանադրական կ'ըլլայ. — Հակառակը. — Ի՞նչ է միապետութիւնը. — Օսմ. կայսրութիւնն առաջ ինչ էր, հիմայ ինչ է. — Աշխարհի կրօնքներն որո՞նք են. — Ձեր կողմերն ասոնցմէ որո՞նք կան։

3· ԲՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

1. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի սահմանը. — Հին Աշխարհի հիւսիսային արեւմտեան կողմը կը տարածուի Եւրոպա :

Անոր սահմաններն են. հիւսիսէն՝ Սառուցեալ ովկիանոս, արեւմուտքէն՝ Ատլանտեան ովկիանոս, հարաւէն՝ Միջերկրական ծով ու Կովկաս լեռներ, արեւելքէն՝ Ուրալ լեռներ ու Կասպից ծով :

Ծովեր. — Եւրոպայի ծովերն են. Սպիտակ ծով, Պալդիկ ծով, Հիւսիսային ծով, Մանշի ծով, Իրլանտայի ծով, Ադրիական, Յոնիական, Արշիպեղագոս, Մարմարա, Սեւ ու Ազախու ծովերը :

Կասպից ծովը թէեւ լիճ մըն է, բայց շատ մեծ ըլլալուն՝ ծով կը կոչուի :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԴԻՐՔՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՑԱՄԱՔԻՆ ՄԷՋ

Ծոցեր. — Եւրոպայի ծոցերն են. Պոթնեան, Ֆիլանտեան, Րիկայի, Կասգոնեան, Լիոնի, Ճենովայի, Վենետիկի ու Սելանիկի ծոցերը :

Նեղուցներ. — Եւրոպայի նեղուցներն են. Սկակերաք ու Գաղեկաթ, Բա-տը-Գալէ, Ճիպրալթարի նեղուց, Ողրանդի ջրանցք, Մեսինայի նեղուց, Տարտանէլի նեղուց, Վոսփորի նեղուց :

Լիճեր. — Եւրոպայի լիճերն են. Լատոկա, Օնեկա, Իլմէն, Բէյբուս, Վեներ, Վեդեր, Շգոտրայի ու Ոխրիտայի (Տես Եւր. Թուրքիա) :

Գետեր. — Եւրոպայի գետերն են. Բեչորա, Տուինա, Տունա, Վիստուլա, Օտեր, Էլպա, Հռենոս, Դայմըզ, Սէն, Լուար, Կարոն, Դակոյ, Կուատալքիւիր, Եպրոյ, Ռոն, Տիբերիս, Բոյ, Տրին, Վարտար, Մարիցա, Դանուբ, Տնիեբեր, Տնիեսդեր, Տոն, Վոլկա և Ուրալ:

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Եւրոպայի սահմանները. — Եւրոպա ո՞ր ծովերը կը տեսնէ. — Սպիտակ ծովն ո՞ւրկէ կազմուած է. — Պալդիկէն. — Ատլանտեանէն. — Միջերկրականէն. — Արքիպեղագոսէն. — Որո՞նք են Եւրոպայի նեղուցներն եւ ո՞ր ծովերը կը միացնեն. — Որո՞նք են Եւրոպայի լիճերն եւ ո՞ւր կը գտնուին. — Ո՞ր գետերը կը թափին Պալթիկ ծով. — Հիւսիսայինը. — Ատլանտեանը. — Միջերկրականը. — Ադրիականը. — Արքիպեղագոսը.

Ա. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները .

Նեւայի եզերքը կայ ... քաղաքը : — Սպիտակ ծովը կը գտնուի ... երկրին եզերքը : — Պալդիկ ծովը ... : — Հիւսիսային ծովը ... : — Մանշի ծովը ... : — Միջերկրականը ... : — Ադրիականը ... : — Արքիպեղագոսը ... : — Սև ծովը ... : — Տունա կ'անցնի ... երկրէն : — Վիստուլա ... : — Օտէր ... : — Էլպա ... :

ՀԱՄՐ ՈՒ ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ՝ ԲՆԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

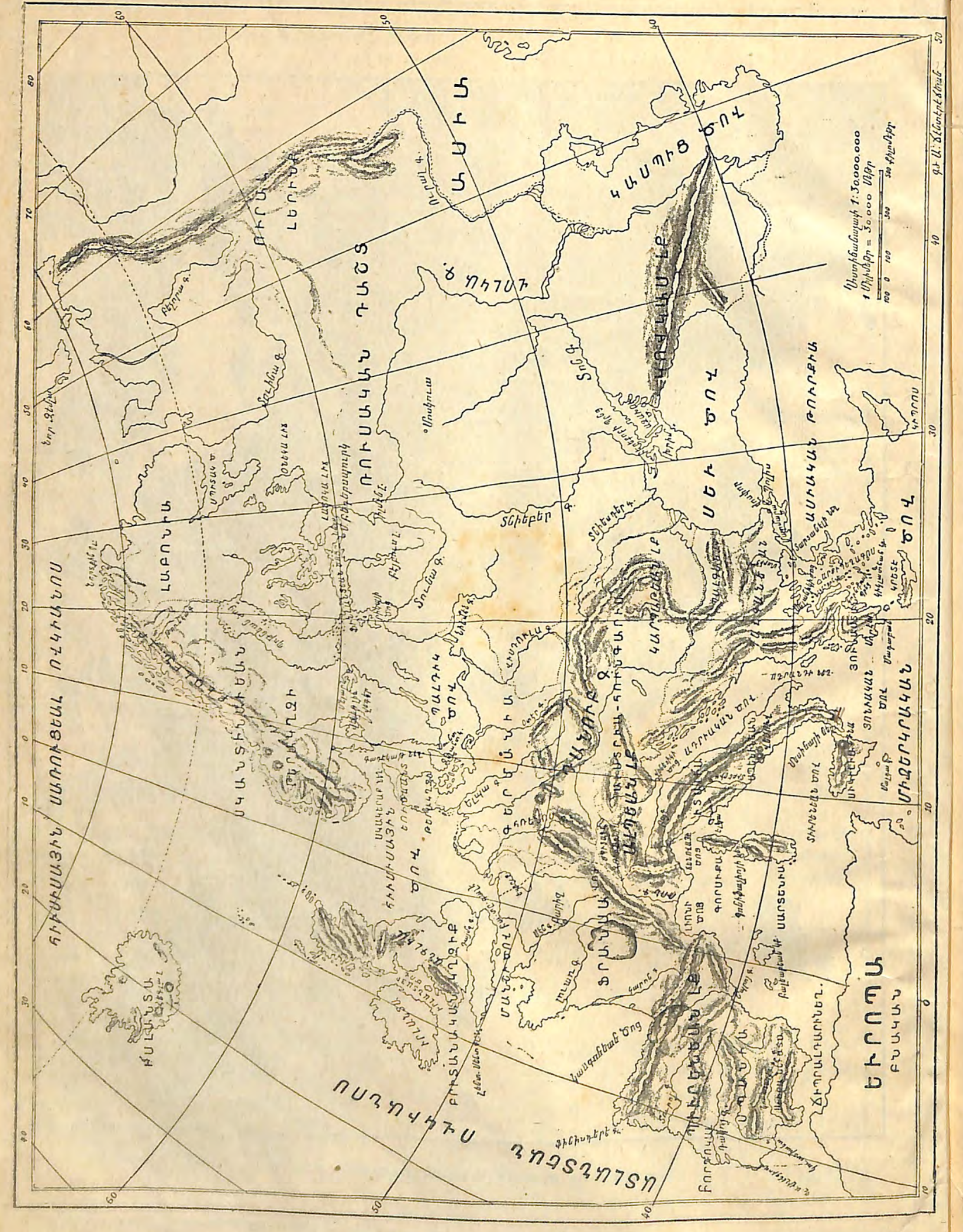

— Հաւննա . . . : — Դայմզ . . . : — Սէն . . . : — Լուար ու Կարոն . . . : — Դակոյ . . . : — Կուադալքիւիր . . . : — Ռոն . . . : — Տիբերիս . . . : — Բոյ . . . : — Տրին . . . : — Մարիցա . . . : Դանուբ . . . : — Տոն . . . : — Վոլկա . . . : — Տնիեբեր . . . : — Սպիտակ ծովը կազմուած է . . . : — Ատլանտեան ովկիանոսէն կազմուած են . . . ծովերը : — Միջերկրականէ կազմուած են . . . ծովերը : — Պալթիկ ծովէն կազմուած են . . . ծոցերը : — Ատլանտեանէն կազմուած է . . . ծոցը : — Միջերկրականէ կազմուած են . . . ծոցերը : — Ադրիականէն կազմուած է . . . ծոցը : — Սելանիկի ծոցը կազմուած է . . . ծովէն : — Սկակերաք ու Գադեկաթ նեղուցները կը գտնուին . . . ծովերուն միջև : — Բաալ-գալէ . . . : — Ճիպրալդարը . . . : — Ոտրանդի ջրանցքը . . . : — Մեսինայի նեղուցը . . . : — Տարտանէլի նեղուցը . . . : — Վոսփորի նեղուցը . . . : — Ռուսիոյ մէջ կը գտնուին . . . լիճերը : — Շուէտի մէջ . . . — Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ . . . : — Բեչորա ու Տուինա կը թափին . . . : — Պալթիկ ծովը կը թափին . . . : — Հիւսիսային ծովը . . . : — Սէն գետը կը թափի . . . : — Ատլանտեանը կը թափին . . . : — Միջերկրականը . . . : — Ադրիական ծովը . . . : — Արքիպեղագոսը . . . : — Սև ծովը . . . : — Տոն կը թափի . . . : — Կասպից ծովը . . . :

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կղզիներ. — Եւրոպայի գլխաւոր կղզիներն են. Նոր-Զեմլա, Իսլանտա, Անգլիա ու Իռլանտա, Պալէարեան, Գորսիգա, Սարտենիա, Սիկիլիա, Մալդա, Կրետէ ու Եւր. Թուրքիոյ կղզիները:

Թերակղզիներ. — Եւրոպայի մէջ մեծ թերակղզիներն են. Սկանտինաւեան=Շուէտ ու Նորուեկիա, Պիւրինեան=Սպանիա ու Բորդուկալ, Ապենինեան=Իտալիա ու Պալգանեան:

Փոքրերն են. Եութլանտ ու Մորէա որ հիմայ կղզի եղած են, և Խրիմ:

Լեռներ. — Եւրոպայի գլխաւոր լեռնագօտիներն են. Սկանտինաւեան=Քէօլէն, Կովկաս, Ուրալ, Պիւրենեան, Ալպեան, Ապենինեան, Կարպատ, Պալգան:

Հրաբուղխներ. — Եւրոպայի հրաբուղխներն են. Հեքլա, Վեզուվ, Էթնա:

Հրուանդաններ. — Եւրոպայի գլխաւոր հրուանդաններն են. Նորտքին, Ս. Վինչենցիոս, Մադաբան:

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Եւրոպայի գլխաւոր կղզիները. — Ո՞ւր կը գտնուին. — Որո՞նք են Եւրոպայի թերակղզիները. — Որո՞նք են Եւրոպայի լեռնագօտիները. — Ո՞ւր կը գտնուին. — Որո՞նք են Եւրոպայի հրաբուղխները. — Հրուանդանները։

Բ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Սպանիոյ ու Ֆրանսայի միջև կը գտնուի . . . լեռնագօտին : — Կովկաս կը գտնուի . . . ծովերուն միջև : — Ալպեան լեռներն . . . երկիրներուն միջև : — Կարպատ . . . : — Պալգան . . . : — Սկանտինաւեան=Քէօլէն . . . : — Ուրալ . . . : — Ապենինեան . . . : — Պիւրինեան . . . : — Եւրոպայի հրաբուղխներն են . . . և կը գտնուին . . . : — Եւրոպայի հրուանդաններն են . . . , կը գտնուին . . . ծայրերը : — Եւրոպայի լեռնագօտիներն են . . . : — Պիւրինեան լեռներէն կը բղխին . . . գետերը : — Ապենինեանէն . . . գետը : — Ալպեան լեռներէն . . . գետերը : — Կարպատ լեռնագօտիէն . . . գետերը : — Պալգան լեռնագօտիէն . . . գետերը : — Սառուցեալ ովկիանոսին մէջ կը գտնուի . . . կղզին : — Ատլանտեանի մէջ կը գտնուին . . . կղզիները : — Միջերկրականի մէջ . . . : — Արքիպեղագոսի մէջ . . . : — Եւրոպայի մեծ թերակղզիներն են . . . : — Փոքրերն են . . . : — . . . Թերակղզին եղած է . . . :

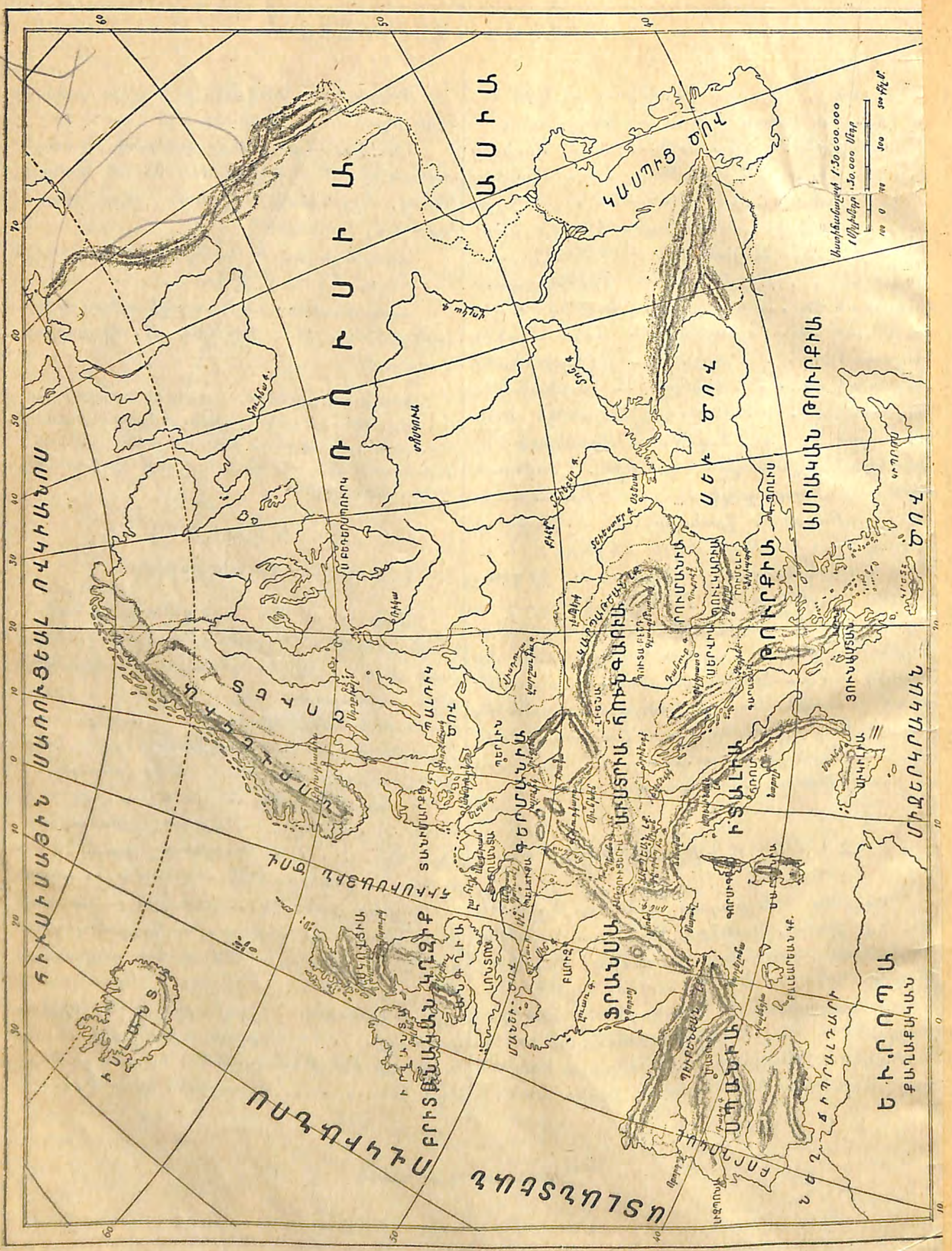

Դ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒՐՈՊԱ

ՏԷՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒ ԻՐԵՆՑ ԳԼԽԱՒՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

1. **Մեծն Բրիտանիա.** *Այս երկիրը կը բաղկանայ 3 մասէ՝* Անգլիա, *Իրլանտա ու Սկովտիա: Մ. քղ.* Լոնտոն՝ *աշխարհի ամէնէն մեծ քաղաքը:*
2. Շուէտ. *Մ. քղ.* Ստոքհոլմ.
3. Նորուեկիա. *Մ. քղ.* Քրիստիանիա.
4. Տանըմարքա. *Մ. քղ.* Գոբենհակ.
5. Ռուսիա. *Մ. քղ.* Ս. Բեդերսպուրկ.
6. Ռումանիա. *Մ. քղ.* Պուքրէշ.
7. Սերվիա. *Մ. քղ.* Պելկրատ.
8. Սեւ լեռ. *Մ. քղ.* Չեթինէ.
9. Յունաստան. *Մ. քղ.* Աթէնք.
10. Օսմ. Կայսրութիւն. *Մ. քղ.* Կ. Պոլիս.
11. Պուլկարիա. *Մ. քղ.* Սոֆիա.
12. Իտալիա. *Մ. քղ.* Հռոմ.
13. Բորդուկալ. *Մ. քղ.* Լիզպոն.
14. Սպանիա. *Մ. քղ.* Մատրիտ.
15. Ֆրանսա. *Մ. քղ.* Բարիզ.
16. Պելճիքա. *Մ. քղ.* Պրուքսէլ.
17. Հոլանտա. *Մ. քղ.* Լահէյ.
18. Գերմանիա. *Մ. քղ.* Պերլին.
19. Աւստրիա. *Մ. քղ.* Վիեննա.
20. Հունգարիա. *Մ. քղ.* Պուտաբեշտ.
21. Զուիցերիա. *Մ. քղ.* Պեռն.

Թելադրութիւններ. — *Որո՞նք են Եւրոպայի Հիւս. երկիրները. — Որո՞նք են Անգլիոյ քաղաքները. — Շուէտի՞. — Նորուեկիո՞յ. — Տանըմարքայի՞. — Ռուսիո՞յ. — Ռումանիո՞յ. — Սերվիո՞յ. — Սեւ լերա՞ն. — Յունաստանի՞. — Իտալիո՞յ. — Բորդուկալի՞. — Սպանիո՞յ. — Ֆրանսայի՞. — Պելճիքայի՞. — Հոլանտայի՞. — Գերմանիո՞յ. — Աւստրիո՞յ. — Հունգարիոյ. — Զուիցերիո՞յ:*

Գ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

... քաղաքները Պալդիկի նաւահանգիստներն են: — . . . Հիւսիսային ծովու: — ... Մանշի: — ... Իրլանտայի ծովուն: — ... Ատլանտեանի: — ... Միջերկրականի: — ... Ադրիականի: — ... Արքիպեղագոսի: ... Մարմարայի: — ... Սեւ ծովու: — ... Կասպից ծովու: — Եւրոպայի հիւս. երկիրներն են ...: — Արեւելեան երկիրն է ...: — Հարաւային երկիրներն են ...: — Կեդրոնական երկիրներն են ...: — Ծով չտեսնող երկիրներն են ...: — Պալդիկ ծովու սահմանակից են ...: — Հիւսիսային ծովու ...: — Մանշի ծովուն ...: — Ատլանտեանի ...: — Միջերկրականի ...: — Արքիպեղագոսի ...: — Ադրիականի ...: — Սեւ ծովու ...: — Եւրոպայի սա՛ քաղաքները ... կը գտնուին ... գետերուն եզերքը:

Եւրոպայի լեռնային երկիրներն են ...:
Եւրոպայի դաշտային երկիրներն են ...:
Եւրոպայի լճէ զուրկ երկիրներն են ...:
Եւրոպայի մեծ թերակղզիներն են ...:
Եւրոպայի երկրորդական թերակղզիներն են...
Եւրոպայի փոքր թերակղզիներն են ...:
Եւրոպայի ամէնէն մեծ գետերն են ...:
Եւրոպայի փոքր գետերն են ...:
Եւրոպայի մեծ կղզիներն են ...:
Եւրոպայի մեծ ծոցերն են ...:
Եւրոպայի փոքր ծոցերն են ...:
Գետերու բերանը շինուած են սա՛ քղ.ները ...:
Ծոցերու եզերքը կառուցած են սա՛ քղ.ները...:
Եւրոպայի ներքին քաղաքներն են ...:

Մեծն Բրիտանիոյ միւս քաղաքներն են ...: — Շուէտի ...: — Նորուեկիոյ ...: — Ռուսիոյ ...: — Ռումանիոյ ...: — Սերվիոյ ...: — Յունաստանի...: — Իտալիոյ ...: — Սպանիոյ ...: — Ֆրանսայի ...: — Գերմանիոյ ...: — Զուիցերիոյ ...: — Պուլկարիոյ ...: — Հունգարիոյ ...: — Բորդուկալի ...: — Շուէտի ...:

Ա. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ռուսիոյ Ս. Բեդերսպուրկ մայրաքաղաքէն Ռուս ուխտաւորներ ծովու ճամբով Երուսաղէմ պիտի երթան: Ռուս ուխտաւորներն այդ ուղեւորութեան առթիւ ո՛ր ծովերը, ծոցերը, կղզիները, նեղուցները, ովկիանոսը, երկիրները, նաւահանգիստները, գետերը, հրուանդանները պիտի տեսնեն մինչեւ որ Երուսաղէմ հասնին: Վերադարձն ալ պիտի կատարեն ցամաքի ճամբով՝ Կ. Պոլիս-Վիեննա-Պերլին-Ս. Բեդերսպուրկ գծով: Ի դարձին ո՛ր ծովերը, ծոցերը, կղզիները, քաղաքները, գետերը պիտի տեսնեն:

5. ԲՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱ

1. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ասիոյ սահման. — Հին աշխարհի արեւել-եան կողմը կը գտնուի Ասիա: Անոր սահմաններն են. հիւսիսէն՝ Սառուցեալ ովկիանոս, արեւելքէն՝ Խաղաղական ովկիանոս, հարաւէն՝ Հնդկաց ով-կիանոս, արեւմուտքէն՝ Միջերկրական, Կարմիր, Կասպից ծովերն եւ Ուրալ լեռները:

Ծովեր. — Ասիա շրջապատած են հետեւեալ ծովերը.

Արեւմտեան կողմը՝ Միջերկրական, Սեւ, Մարմարա, Արքիպեղագոս, Կարմիր ու Կասպից ծովերը. արեւելեան կողմը կը տեսնուին Պերինկայի, Օխոցքի, Դեղին, Ճաբոնի, Չինաց ծովերն որ Խաղաղականի բազուկներն են:

Ծոցեր. — Ասիոյ գլխաւոր ծոցերն են.

Բենկալի, Սիամի, Պենկալայի, Օմանի ու Պարսից ծոցերը:

Նեղուցներ. — Ասիոյ գլխաւոր նեղուցներն են. Վոսփորի ու Տարտանէլի նեղուց, Սուեզի ջրանցք, Պապ-էլ-մանտեպի նեղուց, Հիւր-միւզի նեղուց, Մալագգայի նեղուց, Պերինկայի նեղուց:

Լիճեր. — Ասիոյ գլխաւոր լիճերն են. Արալ Պայքալ ու Պալքաշ:

Գետեր. — Ասիոյ գլխաւոր գետերն են. Օպի, Ենիսէ, Լենա, Ամուր, Հօանկ-Հօ, Եանկ-Չէ-Քեանկ, Գամպոճ, Մեքոնկ, Պրահմափութրա, Գանգէս, Ինդոս, Եփրատ, Տիգրիս, Ճոռոխ, Իրիս, Ալիս, Սագարիա:

Թելադրութիւններ. — Ասիոյ սահմանն ո՞ր ովկիա-նոսներն ու ծովերը կան. — Որո՞նք են Ասիոյ ծովերը. — Որո՞նք են Ասիոյ ծոցերն եւ ո՞ւրկէ ձեւացած են. — Որո՞նք են Ասիոյ ծոցերն եւ ո՞ր ծովերու բազուկներն են. — Որո՞նք են Ասիոյ գլխաւոր լիճերը. — Որո՞նք են Հիւս. զառիթափի գետերը. — Արեւելեանի՞ն. — Հարաւայինի՞ն. — Արեւ-մտեանի՞ն:

Դ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Ասիա կը տեսնէ սա՛ ծովերը...: — Խաղա-ղականէն ձեւացած են սա՛ ծոցերը...: — Սա-ռուցեալէն...: — Հնդկաց ովկիանոսէն...: — Վոսփորի ու Տարտանէլի նեղուցները նշանաւոր են...: — Սուէզի ջրանցքը նշանաւոր է...: — Մալագայի նեղուցը կարեւորութիւն ունի...: — Պորէայի նեղուցը հաղորդակցութեան մէջ կը դնէ...: — Արալ լիճը կը գտնուի...: — Պայ-գալ ու Պալքաշ...: — Ասիոյ հիւսիսային զա-ռիթափը կը հոսին... գետերը: — Արեւելեան զառիթափի գետերն են...: — Հարաւային զա-ռիթափի գետերն են...: — Ամուր կ'անցնի սա՛ երկիրներէն... եւ կը թափի...: — Գամպոճ ու Մենհամ կ'անցնին... եւ կը թափին...: — Բրահ-մաբուդրա, Գանգէս, Ինդոս կ'անցնին... եւ

ԱՍԻՈՅ ԴԻՐՔԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՑԱՄԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄՐ ՈՒ ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ ԲՆԱԿԱՆ ԱՍԻԱ

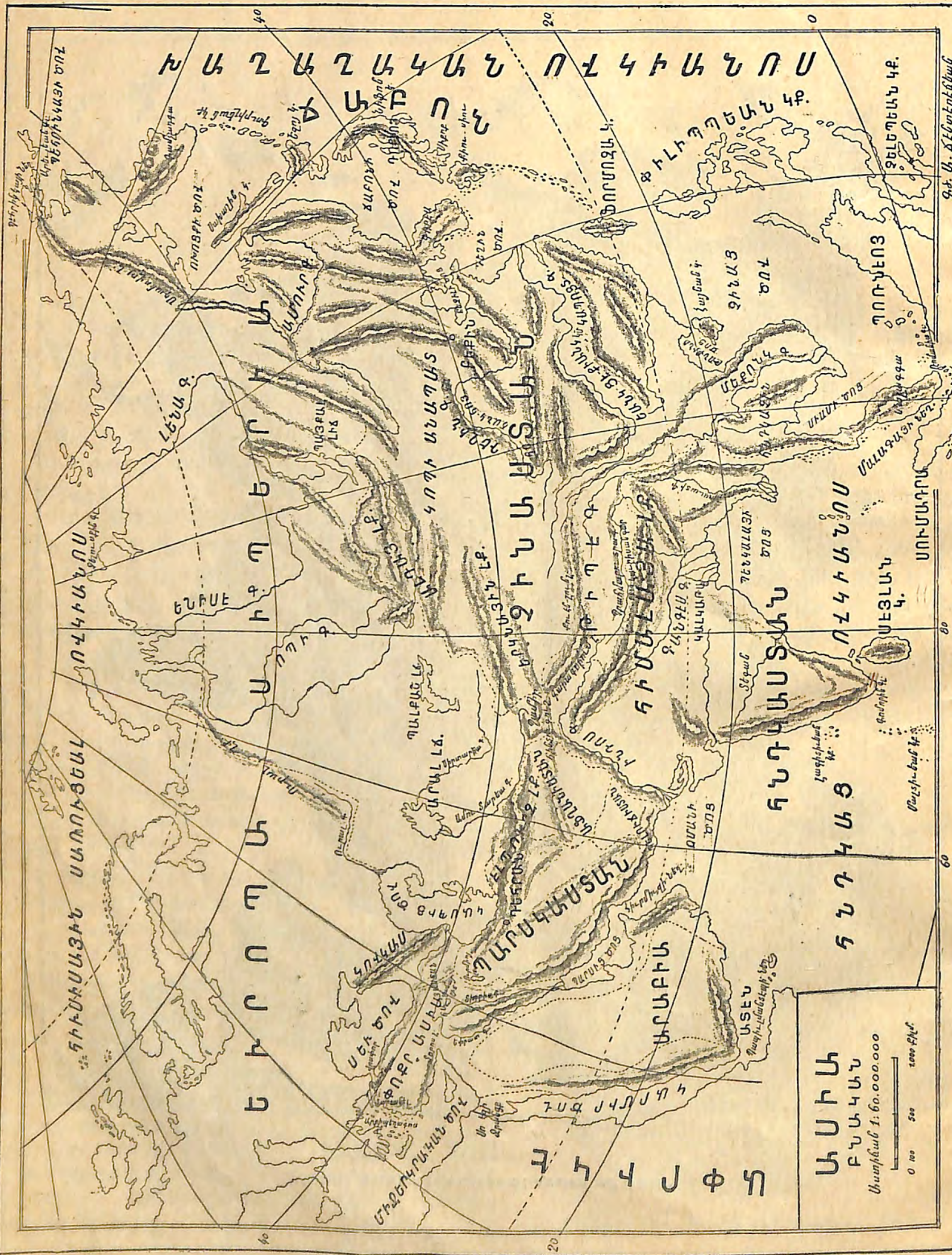

կը թափին . . . : — Եփրատ ու Տիգրիս . . . : — Ծորոխ . . . : — Իրիս, Ալիս, Սագարիա . . . : — Ասիական Թուրքիոյ միւս գետերն են . . . : — Ասիական Թուրքիոյ լիճերն են . . . :

---

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լեռներ. — Ասիոյ գլխաւոր լեռնագօտիներն են. Ուրալ, Կովկաս, Ալդայ, Հիմալայա:.

Կղզիներ. — Ասիոյ գլխաւոր կղզիներն են. Սախալին, Ճաբոնի, Սէյլան, Լաքէտիւեան, Մալտիւեան:

Թերակղզիներ. — Ասիոյ թերակղզիներն են. Գամչաթգա, Գորէա, Հնդկաչին, Մալագգա, Հնդկաստան, Արաբիա, Փոքր Ասիա=Անատոլու:

Հրուանդաններ. — Ասիոյ գլխաւոր հրուանդաններն են. Սիպերիոյ հիւս. ծայրը Ձէլուսքին, հիւս. արեւելեան ծայրը՝ Արեւելեան Գլ., Մալագգայի հարաւային ծայրը՝ Ռումանիա, Հնդկաստանի հարաւային ծայրը՝ Գոմորին:

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Ասիոյ գլխաւոր լեռնագօտիները. — Որո՞նք են գլխաւոր կղզիները. — Թերակղզինե՞րը. — Հրուանդաննե՞րը:

Ե. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Ուրալ լեռնագօտին կը գտնուի . . . միջեւ: — Կովկաս . . . : — Հիմալայա . . . : — Սիպերիոյ մէջ . . . : — Ալդայ լեռնագօտիէն կը բղխին . . . գետերը: — Հիմալայայէն . . . : — Գամչադգա կ'երկարի դէպի . . . : — Գորէա . . . : — Մալագգա . . . : — Հնդկաչին . . . : — Հնդկաստան . . . : — Արաբիա . . . : — Անատոլու կը տարածուի սա ծովերուն . . . միջեւ: — Ասիական Թուրքիոյ լեռնագօտիներն են . . . : — Խաղաղականի մէջ կը գտնուին . . . կղզիները: — Հնդկաց ովկիանոսին մէջ . . . : — Ասիական Թուրքիոյ կղզիներն են . . . : — Ասիական Թուրքիոյ թերակղզիներն են . . . : — Ձելուսքին կ'երկարի . . . : — Արեւելեան գլուխը . . . : — Ռումանիա . . . : — Գոմորին . . . :

---

6. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՍԻԱ

Ասիա կը պարունակէ սա գլխաւոր երկիրները:

1. **Ասիական Ռուսաստան.** — Ասիական Ռուսաստան կը պարունակէ Սիպերիա, Թուրքաստան ու Կովկաս:

2. **Պարսկաստան.** — Մ. քաղաքն է Դեհրան.

3. **Աֆղանստան.** — Մ. քաղաքն է Գապուլ.

4. **Անգղիական երկիրներ.** — 1. Պելուճստան. Գլ. քաղաքն է Քելադ:

2. **Հնդկաստան.** — Մ. քաղաքն է Տելհի:

3. **Անգլ. Հնդկաչին.** — Գլ. քաղաքներն են Մանտալէ, Սինկաբուր:

5. **Սիամ.** — Մ. քաղաք Պանգոք:

6. **Ֆրանս. Հնդկաչին.** — Գլ. քաղաքներն են. Հուէ, Սայկոն:

7. **Չինաստան.** — Մ. քաղաքն է Պէքին:

8. **Ճաբոն.** — Մ. քաղաքն է Դոքիօ:

9. **Արաբիա.** — Կարմիր ծովու Արաբական եզերքը կը պատկանի Օսմ. կայսրութեան. Օմանի ծովուն եզերքը կայ Ադէն որ կը պատկանի Անգլիոյ:

Թելադրութիւններ. — Ասիական Ռուսաստան քանի՞ երկիր կը պարունակէ. — Որո՞նք են Սիպերիոյ քաղաքները. — Թուրքաստանի՞. — Կովկասի՞. — Պարսկաստանի՞. — Աֆղանստանի՞. — Որո՞նք են Անգլիական երկիրները. — Քաղաքնե՞րը. — Ո՞րն է Սիամի Մ. քաղաքը. — Ֆրնս. — Հնդկաչինի՞. — Չինաստանի՞. — Ճաբոնի՞. — Արաբիոյ:

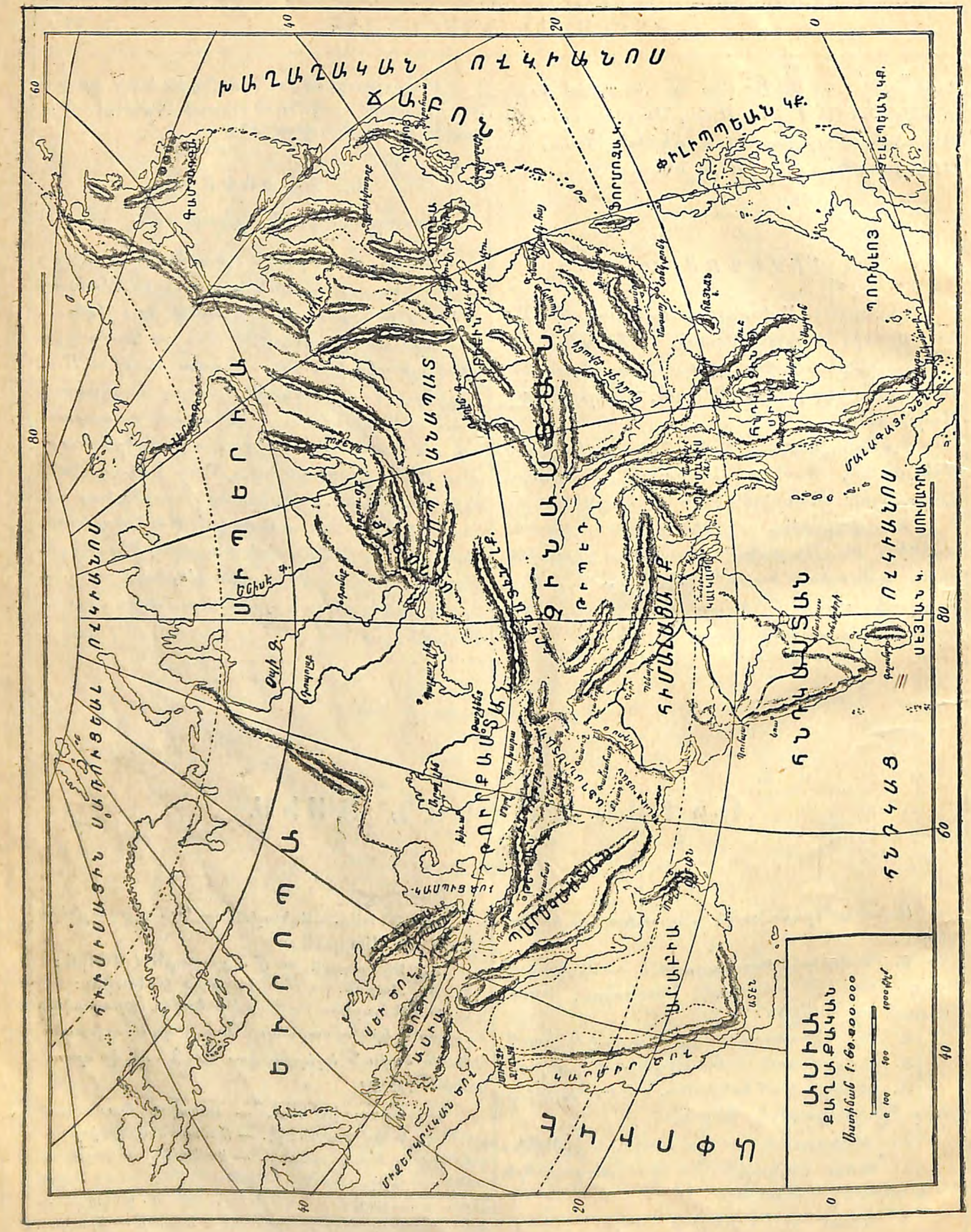

Զ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները․

Ասիոյ ընդարձակ երկիրներն են . . . . ։ — Ասիոյ անապատային երկիրներն են . . . ։ — Ասիոյ տաք երկիրներն են . . . ։ — Ասիոյ լեռնոտ երկիրներն են . . . ։ — Ասիոյ բարեխառն երկիրներն են . . . ։ — Ասիոյ ցուրտ երկիրն է . . . ։ — Ասիոյ ամէնէն մեծ լիճն է . . . ։ — Լեռնադօտին . . . ։ — Խաղաղականի սահմանակից են սա՛ երկիրները . . . ։ — Սառուցեալի՝ սա՛ . . . երկիրը ։ — Հնդկաց ովկիանոսին . . . ։ — Ասիոյ ցամաքային երկիրներն են . . . ։ — այն երկիրն որ կղզիներէ կը բաղկանայ . . . ։ — Սիպերիոյ քաղաքներն են . . . ։ — Թուրքաստանի . . . ։ — Կովկասի Հայաշատ քաղաքներն են . . . ։ — Պարսկաստանի Հայաբնակ քաղաքներն են . . . ։ — Աֆղանստանի միւս քաղաքներն են . . . ։ — Հնդկաստանի . . . ։ — Չինաստանի . . . ։ — Ճաբոնի . . . ։ — Սեւ ծովու եզերքը կան սա՛ նաւահանգիստները . . . ։ — Մարմարայի . . . ։ — Արքիպեղագոսի . . . ։ — Կարմիր ծովուն . . . ։ — Պարսից ծոցին . . . ։ — Հնդկաց ովկիանոսին . . . ։ — Խաղաղականի . . . ։

Է. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ասիոյ շրջանը պիտի կատարենք ծովու եւ ցամաքի ճամբով սա՛ պէս․

Պեհրինկայի նեղուցէն շոգենաւով պիտի մեկնինք եւ պիտի հասնինք Պադում․ յետոյ ցամաքի ճամբով մեր ուղեգիծը պիտի շարունակենք Կովկասէն Աժտերխան եւ անկէ Վլատիվոստոք․ Արդ՝ թէ՛ ծովու ճամբով եւ թէ՛ ցամաքի ճամբով ո՞ր ծովերը, ծոցերը, կղզիները, թերակղզիները, գետերը, երկիրները, քաղաքները, լեռները պիտի տեսնենք․

7. ԲՆԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷ

1. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ափրիկէի սահմանը. — Ափրիկէ կը գտնուի Հին Աշխարհի հիւսիսային արեւմտեան կողմը։ Սահմաններն են. հիւսիսէն՝ Սուէզի ջրանցք, Միջերկրական ծով ու Ճիպրալդարի նեղուց, արեւմուտքէն ու հարաւէն՝ Ատլանտեան ովկիանոս, արեւելքէն՝ Հնդկաց ովկիանոս, Պապ-էլ-Մանտէպ նեղուց ու Կարմիր ծով։

Ծոցեր. — Ափրիկէի ծոցերն են. Սիտրի, Կապէսի, Կուինէիոյ և Ատէնի:

Նեղուցներ. — Ափրիկէի նեղուցներն են. Սուէզի ջրանցք, Պապ-էլ-Մանտէպի նեղուց, Ճիպրալդար:

Լիճեր. — Ափրիկէի գլխաւոր լիճերն են. Չատ, Վիկտորիա--Նիանզա, Դանկանիքա, Նիասա:

Գետեր. — Ափրիկէ ունի երեք զառիթափ.

1. Հիւս. զառիթափի գետն է Նեղոս,

ԱՓՐԻԿԷԻ ԴԻՐՔԸ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԾԱՄԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄՐ ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ ԲՆԱԿԱՆ ԱՖՐԻԿԷ

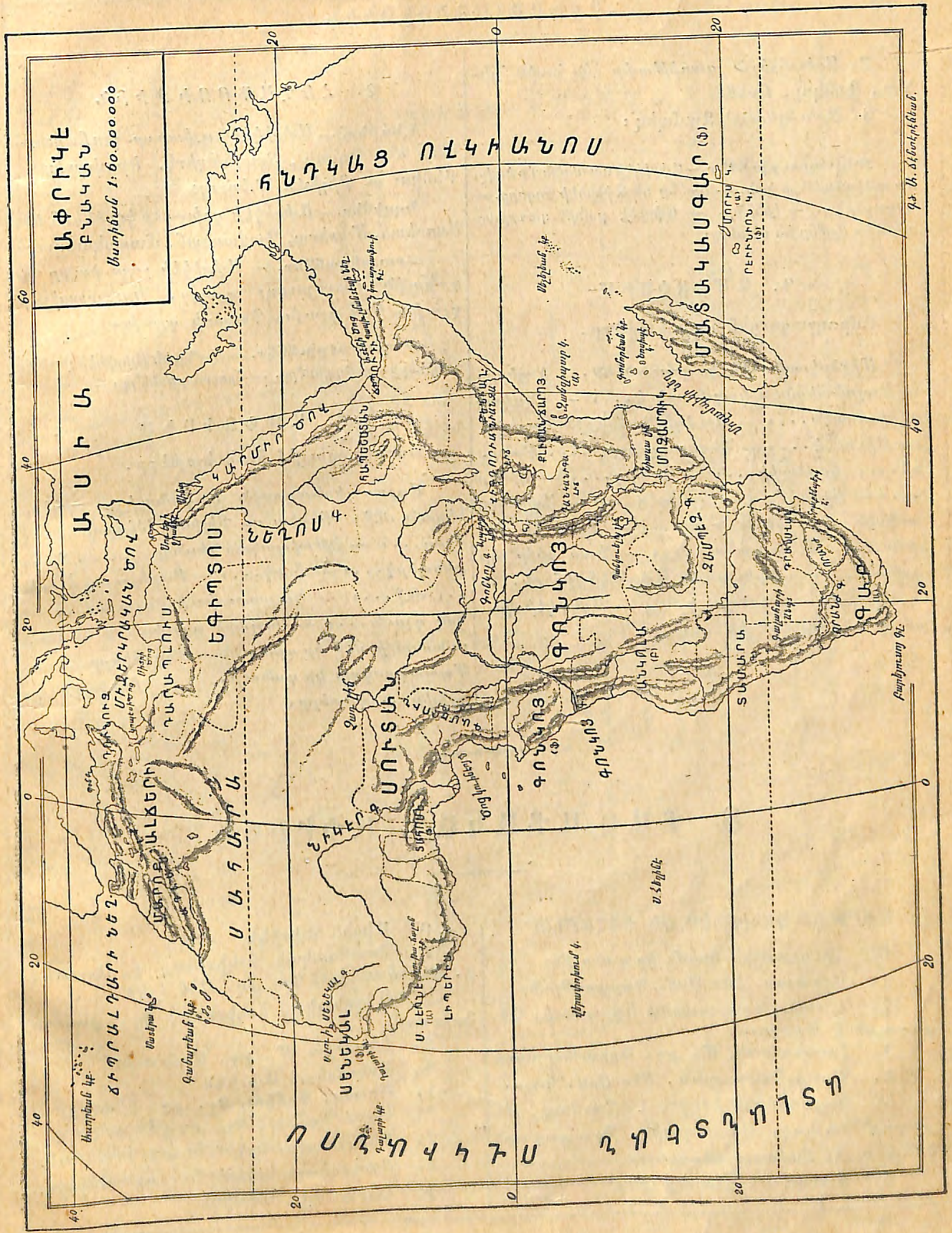

2. *Արեւմտեան գաւիթափը կը հոսին Նիկեր, Գոնկոյ, Օրենճ:*

3. *Արեւելեանը՝* Զամպեզ:

Թելադրութիւններ.—*Ափրիկէի սահմանն ո՛ր ծովը, ո՛ր ովկիանոսները կան. — Որո՞նք են Ափրիկէի ծոցերը. — Նեղուցնե՞րը. — Լիճե՞րը. — Ափրիկէ քանի՞ գաւիթափ ունի. — Որո՞նք են գետերը:*

Գ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Միջերկրականէն կազմուած են... ծոցերը: — Ատլանտեանէն կազմուած է...: — Հնդկաց ովկիանոսէն...: — Սուէզի ջրանցքին կարեւորութիւնն է...: — Նեղոս կը բղխի..., կ'անցնի..., կը թափի...: — Գոնկոյ...: — Նիկեր ...: — Օրենճ...: — Զամպէզ...: — Ափրիկէի ամէնէն մեծ գետերն են...: — Ափրիկէի մեծ լիճն է... և կը գտնուի...: — Չատ լիճը կը գտնուի...: — Արեւելեան Ափրիկէի լիճերն...: — Ափրիկէի լայն ծոցն է...: — Ափրիկէի կարեւոր նեղուցներն են...:

---

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լեռներ. — *Ափրիկէի գլխաւոր լեռնագօտիներն են.* Ատլաս, *Տրաքենպերկ, Եթովպական, Քենիա ու Քիլիմա Ն'ճարոյ:*

Կղզիներ. — *Ափրիկէի գլխաւոր կղզիներն են. Ազորեան, Մատէրա, Գանարեան,* Մատակասգար:

Հրուանդաններ. — *Ափրիկէի չորս ծայրը կը գտնուին Բարեյուսոյ գլուխ, Կուարտաֆուի գլուխ, Պոն գլուխ, Դաչարի գլուխ:*

Թելադրութիւններ. — *Որո՞նք են Ափրիկէի լեռնագօտիները. — Կղզինե՞րը. — Հրուանդաննե՞րը:*

Բ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Ատլաս լեռնագօտին կը գտնուի... երկիրներուն մէջ: Քենիա ու Քիլիմա Ն'ճարոյ . . . վրայ...: — Եթովպական լեռներ...: — Տրաքենպերկ...: — Քոնկ...: — Բարեյուսոյ գլուխ ... մէջ...: — Կուարտաֆուի գլուխ...: — Պոն գլուխ...: — Դաչարի գլուխ...: — Ատլանտեանի մէջ կը գտնուին... կղզիները...: — Մատակասգար կը գտնուի...: — Քոնկոյէն կը բղխին... գետերը:

8. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՓՐԻԿԷ

ԱՓՐԻԿԷԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՈՒ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Ա. Հիւսիսային *կողմը կը գտնուին*

1. Եգիպտոս. *Տեր Օսմ. Կայսրութիւն.*

2. *Նուպիա կը պատկանի Եգիպտոսի. Գլ. քաղաքն է Խարդում:*

3. Հապէշստան, *Մ. քղ.* Ադիս-Ապապա.

4. *Ղարպ-Դարապլուս, Տեր Օսմ. Կայս.*

5. Ֆրանսական երկիր, 1. *Թունուզ, Մ. քաղաք՝ Թունուզ.* 2. *Ճեզայիր, Գլ. քաղաքն է* Ալճեր, 3. *Սահարա անապատ:*

6. Մարոք, *Մ. քաղաք* Ֆէս:

Բ. Միջին Ափրիկէ

1. Ֆրանսական երկիրներ, 1. *Սուտան,* 2. *Սենեկամպիա, Գլ. քղ. Սեն Լուի.*

2. Անգղիական երկիրներ, *Գլ. քաղաք Ֆրիդաուն:*

3. *Լիպերիա, Մ. քղ. Մոնրաւիա:*

Գ. Արեւմտեան Ափրիկէ

1. *Ֆրանս. Գոնկոյ, Գլ. քղ. Լիպրվիլ:*

2. *Ազատ Գոնկոյ, Գլ. քղ. Լէոբոլտվիլ:*

3. *Գերմանական երկիր, Գլ. քղ. Գամերուն:*

4. *Բորդուկալի երկիր, Գլ. քղ. Անկոլա:*

Դ. Հարաւային Ափրիկէ

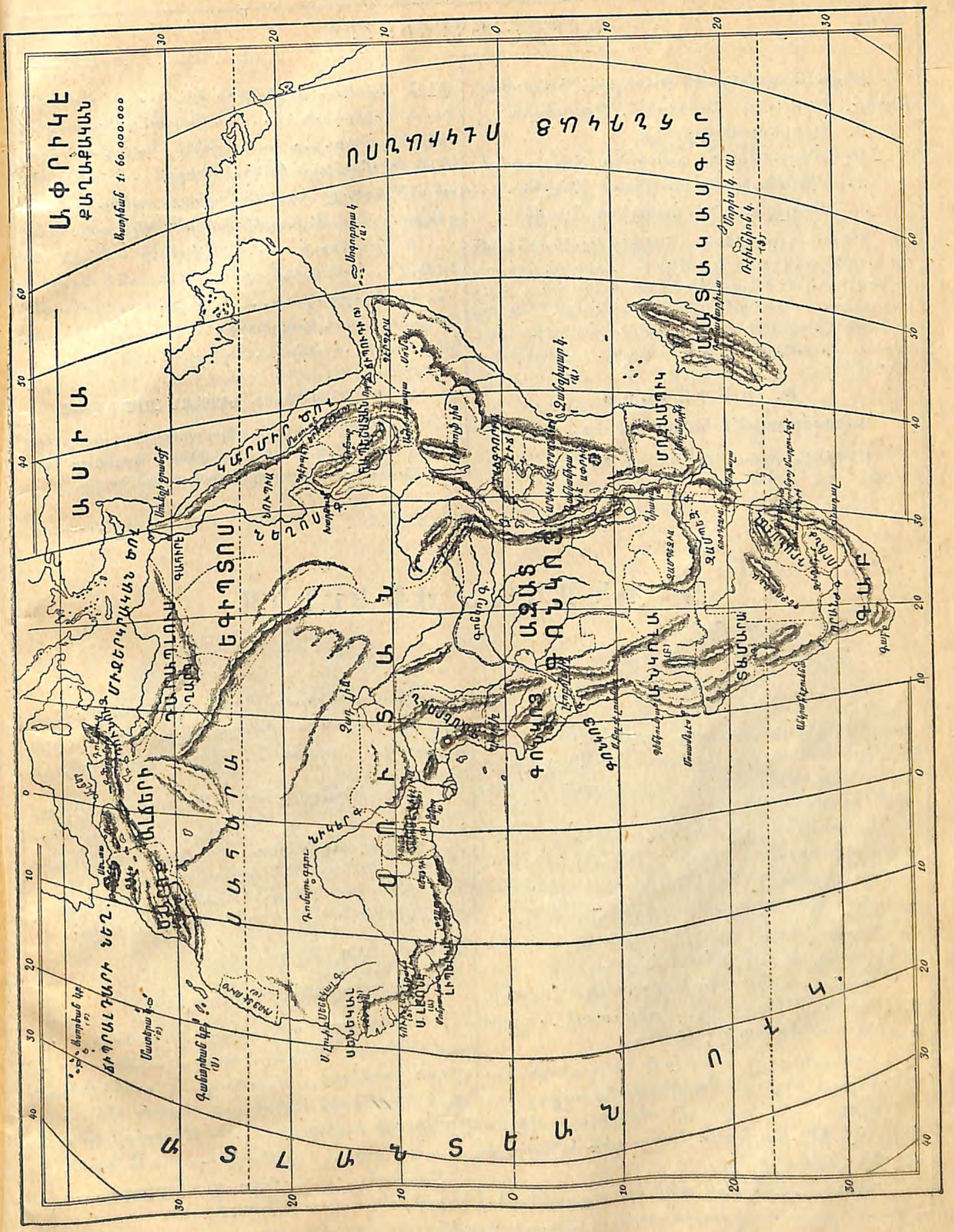

Անգղ. երկիրներն են Բարեյոյս, Դրանսվալ, Որենճ, Պեչուանա, Հոռտենիա, Զամպեզիա:

Ե. Արեւելեան Ափրիկէ

1. Մոզամպիք կը պատկանի Բորդուկալի:
2. Զանկեպար կը պատկանի Անգլիոյ:
3. Արեւելեան Գերմանական Ափրիկէ:

Թելադրութիւններ. —Ափրիկէի հիւսիսային կողմն ո՞ր երկիրները կը գտնուին.—Ո՞րն է Նուպիոյ գլ. քաղաքը. — Հապէշստանի՞.—Որո՞նք են Ֆրանս. երկիրներն ու իրենց քաղաքները. — Որո՞նք են Մարոքի քաղաքները. — Որո՞նք են Միջին Ափրիկէի երկիրները. — Արեւմտեանի՞ն. —Հար. Ափրիկէ ո՞ր երկիրները կը պարունակէ. — Արեւելեան Ափրիկէ՞ն:

Թ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք նետեւեալները.

Ափրիկէի Բրիտ. երկիրներն են...: — Ափրիկէի Ֆրանս. երկիրներն են...: — Ափրիկէի Գերմ. երկիրներն են...:—Ափրիկէի Բորդուկալի երկիրներն են...: — Ափրիկէի նաւահանգիստներն են Միջերկրականի եզերքը...: — Ատլանտեանի եզերքը...: — Հնդկաց ովկիանոսի եզերքը...: — Աշխարհի ամէնէն մեծ անապատն ... և կը գտնուի...: — Ափրիկէի ամէնէն մեծ ծոցն է...: — Ափրիկէի ամէնէն մեծ կղզին է ... որ կը պատկանի...: — Հասարակածի տակ կը գտնուին... երկիրները: —Հասարակածի տակ կը գտնուի... լիճը,... գետը,... ծոցը...:

Ե. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ափրիկէի շրջանը կատարելու ըլլանք Սուէզի ջրանցքէն սկսեալ՝ ո՛ր ծովերը, ծոցերը, կղզիները, հրուանդանները, գետերը, լեռները, երկիրները պիտի տեսնենք:

Գ. ԲՆԱԿԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

1. ՋՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկայի սահմանը. — Ամերիկա երկու մասի բաժնուած է — Հիւսիսային Ամերիկա ու Հարաւային Ամերիկա որոնք միացած են Բանամա պարանոցով:

Սահմաններն են. հիւսիսէն հիւս. Սառուցեալ ովկիանոս, արեւելքէն՝ Ատլանտեան ովկիանոս, հարաւէն՝ Հար. Սառուցեալ ովկիանոս, արեւմուտքէն՝ Խաղաղական ովկիանոս:

Ծովեր. — Ամերիկայի ծովերն են. Պաֆենի, Անդիլեանց ու Պեհրինկայի ծովերը:

Ծոցեր. — Ամերիկայի ծոցերն են. Հուտսնի, Ս. Լորանի, Մեքսիկայի, Հոնտուրասի, Գալիֆոռնիոյ ու Բանամայի ծոցերը:

Նեղուցներ. — Ամերիկայի նեղուցներն են. Պեհրինկայի նեղուց, Մակելլանի նեղուց:

Լիճեր. — Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ են Աղի, Վերին, Միչիկան, Հարաւային Ամերիկայի մէջ Դիդիգագա լիճերը:

Գետեր. — Ամերիկա ունի երեք զառիթափ. Հիւսիսային զառիթափի գետերն են Մաքենզի:

Արեւելեան զառիթափը կը հոսին Միսիսիպի, Միսուրի, Դոֆանդին, Ռիոյ-տէ-Լաբլադա, Ամազոն:

Արեւմտեանը կը հոսին Գոլորատոյ, Գոլումպիա:

Թելադրութիւններ. —Ամերիկա քանի մասի՞ բաժնուած է. Որո՞նք են սահմանները.— Որո՞նք են ծովերը.— Ծոցերը՞. — Նեղուցները՞. — Լիճերը՞. — Հիւս. զառիթափի գետերը՞. — Արեւելեանի՞ն. — Արեւմտեանի՞ն:

ԺԳ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք նետեւեալները.

Ատլանտեան ովկիանոսը կը գտնուի . . . ցամաքներուն միջև: — Խաղաղականը...: — Հիւս. Սառուցեալ ովկիանոսը... ցամաքներուն հիւս. կողմը: — Ամերիկայի ծովերն են...: — Ամերիկայի ծոցերն են...: — Միսիսիպի կը բղխի ..., կ'անցնի..., կը թափի...: — Ամազոն...: — Մաքենզի...: — Ռիոյ-տէ-Լաբլադա...: — Դոֆանդին...: — Միսուրի:

2. ՀՈՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Լեռներ. — Ամերիկայի գլխաւոր լեռնագօտիներն են. Ապառաժ, Գորտիլեան, Անտեան:

Հրաբուղխներ. — Ամերիկայի հրաբուղխներն են. Ս. Եղիա, Աքոնկակուա, Արեքիբա, Գոդոբաքսի:

Հրուանդաններ. — Ամերիկայի գլխաւոր հրուանդաններն են. Ֆերուէլ, Հոռն գլուխ:

Կղզիներ. — Ամերիկայի գլխաւոր կղզիներն են. Կրոէնլանտիա, Նոր-երկիր, Մեծ ու Փոքր Անդիլեանք, Հրոյ-երկիր, Վանգուվր, Թագուհի Շարլոդ, Ալեուդեան:

Թերակղզիներ. — Հիւս. Ամերիկայի մէջ կը գտնուին Լապրատոր, Ալասքա, Ֆլորիտա, Գալեֆոռնիա, Եուքադան թերակղզիները:

Թելադրութիւններ. — Որո՞նք են Ամերիկայի գլխաւոր լեռնագօտիները. — Հրաբուղխները՞. — Հրուանդանները՞. — Կղզիները՞. — Թերակղզիները՞:

ԺԱ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէ՛ք նետեւեալները.

Ապառաժ լեռնագօտին կ'երկարի... դէպի ... և... եզերքը... — Անտեանը...: — Գորտիլեանը...: — Ս. Եղիա կը գտնուի...: — Աքոնկակուա...: — Արեքիբա...: — Գոդոբաքսի...: — Նոր-Երկիր կը գտնուի ..: — Վանգուվր...: — Թագուհի Շարլոդ ... ցամաքին մօտ: — Ալէութեանք ցրուած են... ցամաքներուն միջև: — Լապրատոր կ'երկննայ դէպի... Ովկիանոս: — Ֆլորիտա...: — Գալեֆոռնիա...: — Եուքադան...: — Ապառաժ լեռներէն կը բղխին... գետերը: — Անտեան լեռներէն... գետերը:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՅԱՄԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՀԱՄՐ ՈՒ ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ ԲՆԱԿԱՆ ՀԻՒՍ. ԱՄԵՐԻԿԱ

ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ ՈՒ ՀԱՄՐ ՀԱՐ. ԱՄԵՐԻԿԱ

10. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

1. Բրիտանական Ամերիկա = Գանատա. Մ. քղ. Ոդաւա:
2. Մ. Նահանգներ. Մ. քղ. Ուաշինկդըն:
3. Մեքսիկա. Մ. քղ. Մեքսիկա:
4. Կեդրոնական Ամերիկայի *տէրութիւններն են.*

Ա. Կուադեմալա. Մ. քղ. Կուադեմալա:
Բ. Սան-Սալվատոր. Մ. քղ. Սան-Սալվատոր:
Գ. Հոնտուրաս. Մ. ք. Դուսմայակուա:
Դ. Գոսդա-Րիգա. Մ. քղ. Սան-Եոզէ:
Ե. Նիգարակուա. Մ. քղ. Մանակուա:
Զ. Բանամա. Մ. քղ. Բանամա:
Է. Գուպա *կղզի.* Մ. քղ. Հաւանա:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԵՐԿԻՐՆԵՐ

1. Գոլոմպիա. Մ. քղ. Պոկոդա:
2. Վենեցուելա. Մ. քղ. Գարագաս:
3. Կուանա. *Ֆրանսական, Անգլիական ու Հոլանտական:*
4. Պրեզիլ. Մ. քղ. Րիեօ-Ժանէրօ:
5. Էքուադոր. Մ. քղ. Քուիդօ:
6. Բերու. Մ. քղ. Լիմա:
7. Պոլիւիա. Մ. քղ. Սուքրէ:
8. Բարակուա. Մ. քղ. Ասոմբսիոն:
9. Ուրուկէ. Մ. քղ. Մոնդեւիտէօ:
10. Չիլի. Մ. քղ. Սանդիակօ:
11. Արժենդինա=Լաբլադա. Մ. քղ. Պուէնոս-Այրէս:
12. Բադակոնիա. *կէսը Չիլի երկրին, կէսն ալ Արժենդինայի:*

Թելադրութիւններ. *—Որո՞նք են Հիւս. Ամերիկայի երկիրները. — Որո՞նք են Գանատայի քաղաքները. — Մ. Նահանգներունը՞. — Մեքսիկայի՞ն. — Որո՞նք են կեդր. Ամերիկայի երկիրները. — Քաղաքները. — Որո՞նք են Հար. Ամերիկայի երկիրները. — Ո՞րն է Գոլոմպիոյ մայրքղը. — Վենեցուելայի՞ն. — Քանի՞ մասի բաժնուած է Կուանա — Ո՞րն է Պրեզիլի Մ. քաղաքը. — Ո՞րն է Էքուադորի Մ. քաղաքը. — Բերուի՞. — Պոլիւիո՞յ. — Բարակուայի՞. — Ուրուկէի՞. — Չիլի՞. — Լաբլադայի՞. — Բադակոնիա քանի՞ մասի բաժնուած է։*

ԺԲ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Քրիստափոր Գոլոմպոս գտաւ..., ... ին: — Ամերիկայի բնակիչներն են...: — Ատլանտեանի ամէնէն նշանաւոր գետն է...: — Մեքսիկայի ծոցին...: — Ամերիկայի Ատլանտեանի եզերքը նաւահանգիստներն են...: — Խաղաղականի եզերքը...: — Ուաշինկդըն մայրաքաղաքն է...: — Րիօ-Ժանէրօյ...: — Նիւ-Եորք Ամերիկայի ամէնէն բազմամարդ...: — Մ. Նահանգներու միւս քաղաքներն են...: — Ամերիկայի Հայաբնակ քաղաքներն են...: — Պրեզիլիոյ միւս քաղաքներն են...: — Գանատայի ...: — Կուինիայ քաղաքներն են...: — Չիլիի նաւահանգիստ...: — Ամերիկայի մեծ լեռնագօտին է...: — Ամերիկայի ամէնէն մեծ լիճն է...: — Ամէնէն մեծ կղզին է...: — Ամէնէն մեծ ծոցն է ...: — Ամերիկայի ծովեզերեայ երկիրներն են...: — Ամերիկայի ցամաքային երկիրներն են...: — Ամերիկայի Անգլ. երկիրներն են...: — Ֆրանս. երկիրներն են...:

Գ. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ամերիկայի Հայ գաղթականութեան ամէնէն մեծ հատուածը Խարբերդցի է. արդ՝ Խարբերդցի Հայն եթէ Մ.-Իւլ-Ազիզ-Սվաս-Սամսոն ցամաքային գծով, Սամսոն Կ. Պոլիս-Մարսէլիա-Լիվրբուլ ծովային գծով Սան-Ֆրանչիսկոյ գաղթէ, ո՞ր քաղաքները, կուսակալութիւնները, գետերը, լեռները, ծովերը, կղզիները, ծոցերը, հրուանդանները, նեղուցները, ո՛ր երկիրներն ու ցամաքները կը տեսնէ ճամբային։

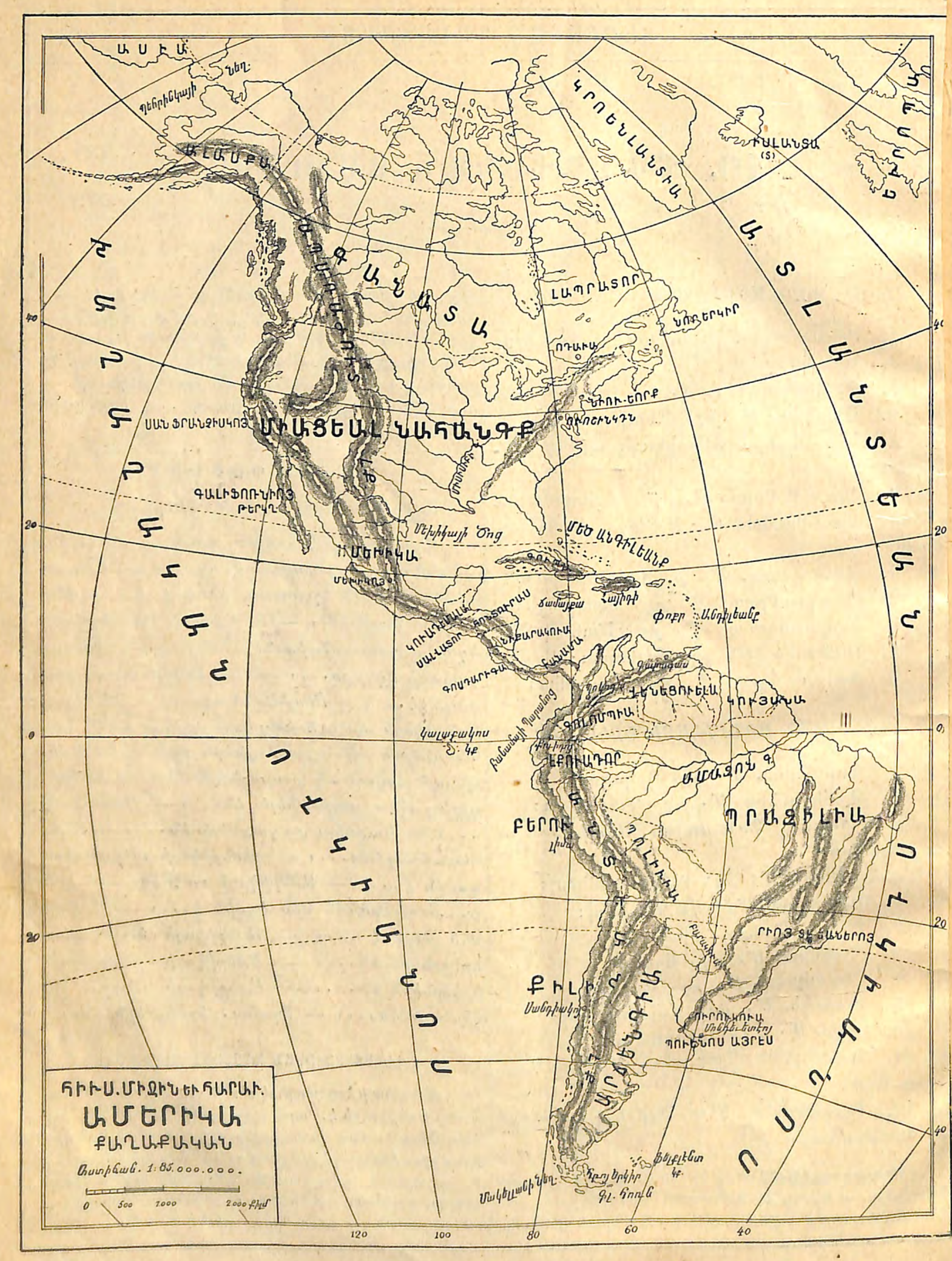

11. ՈՎԿԻԱՆԻԱ

Ովկիանիոյ հինգ մասերը. — *Խաղաղական ովկիանոսին մէջ, Հին ու Նոր ցամաքներուն միջև սփռուած կղզիները կը կոչուին Ովկիանիա։*

Ովկիանիա *կը բաժնուի հինգ մասի.*

1. Աւստրալիա, 2. *Մալեզիա*, 3. *Մելանեզիա*, 4. *Միքրոնեզիա*, 5. *Բոլինեզիա*։

Աւստրալիա *կը պատկանի Անգլիոյ։ Գլ. քաղաքներն են Մելպուռն ու Սիտնէ։*

Մալեզիա. *սոր գլխաւոր կղզիներն են.* 1. *Սումադրա*, 2. *Ճաւա. Գլ. քղ.* Պադաւիա, 3. *Պոռնէոյ* (*Անգլ. Հոլ.*), 4. *Մոլուքեան* (*Հոլ.*), 5. *Փիլիպպեան* (*Մ. Նհ.*)։

Մելանեզիա. *սոր գլխաւոր կղզիներն են.* 1. *Դասմանիա*, 2. *Նոր-Գալետոնիա*։

Բոլինեզիա. *սոր գլխաւոր կղզիներն են.* 1. *Սանտուիչ*, 2. *Նոր-Զելանտա*։

Թելադրութիւններ. — *Ո՞ր կղզիները կը կոչուին Ովկիանիա. — Որո՞նք են Ովկիանիոյ մասերը. — Որո՞նք են Մալեզիոյ կղզիները. — Մելանեզի՞ոյ. — Միքրոնեզիո՞յ. — Բոլինեզիոյ։*

ԺԳ. ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Ամբողջացուցէք հետեւեալները.

Անգլիոյ կալուածներն են...։ — Հոլանտայի կալուածներն են...։ — Ֆրանսայի կալուածներն են...։ — Գերմանական կալուածներն են...։ — ... քաղաքը Հայաբնակ է։

ՀԱՄՐ ՈՒ ԲԱՐՁՐԱՔԱՆԴԱԿ ԲՆԱԿԱՆ ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ

12. ԱՇԽԱՐՀԻ ԿԼԻՄԱՅՆԵՐ

Ջերմութիւն եւ անձրեւ. — Երկիրն իր ջերմութիւնը կ'ստանայ Արեգակէն: Հասարակածային երկրամասին մէջ արեւուն ճառագայթները գրեթէ գագաթէն կ'իյնան և կը բերեն հրուտ լոյս և կը բորբոքեցնեն օդն ու հողը: Հակառակը՝ Բեւեռային երկրամասի մէջ արեւուն ճառագայթները խոտորնակի կը սահին, կ'իջնեն Երկրին մակերեսին վրայ, որով իրենց տաքութիւնը չատ անզօր է:

Այսպէս Ջերմութիւնը Հասարակածէն մինչև բեւեռները հետզհետէ կը նուազի: Սակայն և այնպէս Հասարակածէն նոյն հեռաւորութիւն ունեցող երկու տեղեր նոյն բարեխառնութիւնը չունին: Բարեխառնութիւնը կը նուազի, որչափ բարձրանանք: Հովերն որ կրնան ըլլալ ցուրտ կամ տաք, չոր կամ անձրեւաբեր՝ մեծապէս կ'ազդեն կլիմային վրայ: Արեգդէմ ու ծործոր, հովերէ պաշտպանուած կամ հովերու ենթարկուած տեղերու, բարձր ու ցած տեղերու կլիմայն տարբեր է:

Ամէն տեղ նոյն քանակութեամբ անձրև չի տեղար: Կան երկիրներ ուր անձրեւներն այնքան տեղատարափ են որ մեծ գետեր կը կազմեն, ինչպէս՝ Ամազոն, Գոնկոյ, Գանգէս: Հակառակը կան ուրիշ երկրամասեր ուր դուն ուրեք կ'անձրեւէ. այս երկիրները կը կոչուին Անապատ: Ամէնէն մեծ անապատն է Սահարա և կը գտնուի Ափրիկէի մէջ:

Կլիմայներու մարզը. — Հասարակածի երկու կողմերը կը գտնուի շատ տաք կլիմայի մարզը = Այրեցեալ գօտին: Հոն արեւուն մէջ տաքութիւնը 60–70 աստիճան է: Բուսականութիւնը բարձրագեղ է ու անտառներն այնչափ խիտ են որ անցնելու համար տապարով ճամբայ կը բանան: Թէև օգտակար բոյսեր չատ կան հոն, բայց վայրի գազաններ, օձեր, միջատներ այնքան առատ են և կլիմայն այնչափ տաք է որ օտեղացիներ չեն կրնար բնակիլ:

Սառուցեալ գօտին հակառակն է Այրեցեալ գօտւոյն և կը գտնուի Ամերիկայի, Ասիոյ, Եւրոպայի հիւսիսային կողմը: Հոն ջերմաչափը 0էն վար կ'իջնէ մինչև 60 աստիճան: Հողը սառած է և ծառեր չեն կրնար աճիլ: Ձմեռը բոլոր ջրերը, ծովերը կը սառին և կենդանիները կ'ապաստանին իրենց որջը. հազուագիւտ բնակիչներն ալ կծկտած կը մնան իրենց ձիւնապատ հիւղակներու մէջ:

Այրեցեալ գօտւոյն ու Սառուցեալ գօտւոյն միջև կը տարածուի Բարեխառն գօտին: Հոն օդային բարեխառնութիւնն ո՛չ այնչափ սաստիկ ցուրտ, ո՛չ այնչափ տաք է: Կլիմայն առողջ է, տանելի մարդոց համար: Երկիրը կը վարձատրէ հողագործին աշխատանքը. ճարտարարուեստն ու առեւտուրը կրնան զարգանալ: Բարեխառն գօտւոյն մէջ են Եւրոպա, Ասիայի ու Հիւս. Ամերիկայի մեծ մասը, և Հար. Ամերիկայի, Ափրիկէի ու Ովկիանիոյ հարաւային երկրամասերը:

Թելադրութիւններ. — Արեւէն ի՞նչ կ'ստանար.— Բեւեռային երկրամասին մէջ արեւուն ճառագայթներն ինչպէ՞ս կ'իջնեն. — Հասարակածային երկրամասի՞ն մէջ. — Ինչե՞ր կ'ազդեն կլիմային վրայ. — Կլիմայներն ինչերո՞վ կը տարբերին. — Ո՞ւր շատ անձրեւ կը տեղայ. —Ո՞ւր քիչ անգամ. — Ո՞րն է ամէնէն մեծ անապատը. — Ո ւր կը գտնուի Այրեցեալ գօտին. — Կրնա՞ք նկարագրել Այրեցեալ գօտին. — Ո՞ւր կը գտնուի Սառուցեալ գօտին. — Ինչպէ՞ս կը տարբերի Այրեցեալ գօտիէն. — Ո՞ւր կը գտնուի Բարեխառն գօտին. — Կրնա՞ք նկարագրել Բարեխառն գօտին. — Որո՞նք Բարեխառն գօտւոյ մէջ կը գտնուին:

13. ԵՐԿՐԱԳՆԴԻՆ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թելադրութիւններ. — 1. Աշխարհացոյցին վրայ նայելով՝ ըսէք թէ ո՞ր երկիրները կ'արտադրեն Արմտիք. — Ա՞ղ. — Անագապղի՞նձ. — Արմա՞ւ: 2. Ո՞ւր կը գտնուին

Անտառներ. — Ադամա՞նդ. — Արծա՞թ: 3. Ո՞ր երկիրները կ'արտադրեն Բրինձ. — Որո՞նք Բամբակ: 4. Ո՞րը գետնապխտակ. — Գրա՞ստ. — Գազա՞յ. — Գինի՞: 5. Ո՞ւր կը գտնուի երկա՞թ. — Թէ՞յ. — Խէ՞ժ. — Խահուէ՞. — Զգախէ՞ժ. — Լուսածի՞ն. — Մուշտա՞կ. — Հանքածո՞ւխ. — Մետա՞քս. — Ծխախո՞տ. — Շագարեղէ՞գ. — Համե՞մ. — Պղի՞նձ. — Ոչխա՞ր. — Ջայլա՞մ. — Ոսկի՞. — Ցորե՞ն. — Մորխ ձկան ի՞ւղ. — Բարի՞ւղ. — Կէտ ձո՞ւկ. — Խնկեղէ՞ն:

ԸՆԴՀ. ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ԽՏԱՑԵԱԼ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Ո՞ր կուսակալութեան մէջ կը գտնուին սա՛ քաղաքները.

Ակն, Աղեքսանդրիա, Ամասիա, Այտըն, Անտիոք, Ատաբազար, Արաբկեր, Աֆիոն Գարա-հիսար, Գահիրէ, Գայսերի, Գասդեմունի, Գարդալ, Գաւալա, Գոնիա, Եանիա, Եոզկատ, Երիզա, Երուսաղէմ, Եւդոկիա, Զէյթուն, Էնկիւրիւ, Էտիրնէ, Թոգատ, Իզմիտ, Իզմիր, Խարբերդ, Կէլիպոլու, Կիրասոն, Կիւմիւլճինա, Կիւմիւշխանէ, Հալէպ, Մալաղիա, Մանիսա, Մարաշ, Մուշ, Մուսուլ, Նիյտէ, Շ. Գարահիսար, Շգոտրա, Զորում, Պաղտատ, Պասրա, Պրուսա, Սկիւպ, Սկիւտար, Վան, Տրամա:

Ո՞ւր կը գտնուին սա՛ գետերը.

Գըզըլ-ըրմագ, Եէշիլ-ըրմագ, Եփրատ, Ճիհան, Ճորոխ, Մարիցա, Սագարիա, Սիհան, Վարտար, Տիգրիս, Տրին:

Սա՛ լիճերը. Անտիոքի, Թուզկէօլ, Մեռեալ, Վան, Շգոտրա, Ոխրիտա:

Սա՛ ծովերը. Արքիպեղագոս, Մարմարա, Միջերկրական, Սեւ:

Սա՛ լեռները. Անտիլիբանան, Անտիտօրօս, Բիւրակնեան, Գօլադ, Էրճիաս, Լիբանան, Կորդուաց, Մասիս, Ոլիմպոս, Պալգան, Տինարեան:

Սա՛ կղզիները. Թասոս, Լիմնոս, Կիպրոս, Կրետէ, Հռոդոս, Միտիլի, Սամոս, Քիոս:

Սա՛ ծովերը. Ադրիական, Ազախու, Արքիպեղագոս, Իրլանտայի, Կասպից, Հիւսիսային, Պալդիկ, Սեւ, Սպիտակ:

Սա՛ ծոցերը. Լիոնի, Կասգոնեան, Ճենովայի, Պոդնեան, Ֆինլանտայի:

Սա՛ նեղուցները. Բապ-Գալէ, Գադեգադ, Ճիպրալդարի, Սկակերաք, Տարտանէլ, Վոսփոր:

Սա՛ կղզիները. Արքիպեղագոս, Գորսիգա, Իսլանտա, Իրլանտա, Կրետէ, Նոր-Զեմլա, Պալեարեան, Սարտենիա, Սիկիլիա:

Սա՛ թերակղզիները. Ապենինեան, Իբերական, Խրիմ, Պալգանեան, Սկանտինաւեան:

Սա՛ լեռները. Ալպեան, Ապենինեան, Կարպատեան, Կովկաս, Ուրալ, Պալգան, Պիւրենեան:

Սա՛ գետերը. Դանուբ, Դակոյ, Ելպա, Եպրոյ, Լուար, Կարոն, Կուատալքիւիր, Հռենոս, Ուրալ, Ռոն, Սէն, Վիսդուլա, Վոլկա, Տնիեբեր, Տոն, Տուինա, Օտէր:

Հետեւեալներուն մէջ որոշեցէք թէ ո՞րը գետ, ծով, լեռ, երկիր, լեռնագօտի, կղզի, ծոց, քաղաք, նեղուց, թերակղզի, լեռնադաշտ, պարանոց, ջրանցք, հրուանդան են եւ ո՞ր երկրին մէջ կը գտնուին.

Ալդայ, Ատէն, Արաբիա, Արալ, Աֆղանստան, Ադրիական, Աթէնք, Աթոս, Ամստերտամ, Անվերսա, Ապենինեան, Ալպեան, Բարիս, Բեդերսպուրկ (Ս.), Բլեւնա, Բրակա, Բրեշտինա, Բերլին, Գամպոճ, Գանգէս, Գորէա, Գադեկատ, Գաւալա, Գարլսրուհէ, Գոբենհակ, Գորսիգա, Դակոյ, Դայմզ, Դանուբ, Դաւրէժ, Դեհրան, Դեղին, Դրիեսդէ, Եանկ-Չէ-Քեանկ, Եոզահամա, Եէմէն, Ենիսէ, Եփրատ, Եանիա, Ելպա, Եպրոյ, Ետինպուրկ, Էտիրնէ, Թեքիրտաղ, Իսլանտա, Իրլանտա, Ինդոս, Լահէ, Լատոկա, Լիզպոն, Լոնտոն, Լուքսեմպուրկ, Խրիմ, Խաղաղական, Կարոն, Կարպատեան, Կիւմիւլճինա, Կլասկոյ, Կ. Պոլիս, Կովկաս, Կուատիանա, Կրետէ, Կալկադա, Կասպից, Կարմիր, Կովկաս, Հիճազ, Հիմալայա, Հինտուգուշ, Համպուրկ, Հաւր, Հերլա, Հունգարիա, Հռոմ, Ճարոն, Մալագգա, Մեքքէ, Մետինէ, Մանասդր, Մոսկուա, Միլան, Նաբոլի, Նանդ, Նեւա, Նոր Զեմլա, Նանքին, Շգոտրա, Ուրալ, Ուրմիա, Ոխոցքի, Ոմանի, Ոպի, Զաղալճա, Զեթինէ, Զեռնակորա, Զինաստան, Զինաց, Պայգալ, Պալգաշ, Պապ-իւլմանտէպ, Պարսից, Պարսկաստան, Պելուճստան, Պեհրենկայի, Պենարէս, Պոմպայ, Պուխարա, Պալգան, Պալդիկ, Պարչելոնա, Պելկրատ, Պեռն, Պերլին, Պիւրենեան, Պոսնասերայ, Պորտոյ, Պուքրեշտ, Պուրկաս, Ռոն, Ռոտոսդոյ, Սարտենիա, Սելանիկ, Սէն, Սկակերաք, Ստոքհոլմ, Սիկիլիա, Սարտենիա, Սկանտինաւիա, Սոֆիա, Սախալին, Սիամ, Սինկաբուր, Սիպերիա, Տելհի, Տիգրիս, Տրին, Փիլիպպեան:

Ալճեր, Ալճերի, Ալպերդ, Անկոլա, Ատիս-Ապապա, Ադապասգա, Ալասգա, Ամազոն, Անդիլեանց, Անտեան, Ապառաժ, Ասորեան, Ատլանտեան, Արճենդինիա, Բանամա, Բարակուա, Բորդորիգոյ, Բադակոնիա, Բարեյոյս, Գանարեան, Գերդաւն, Գոնկոյ, Գանատա, Գարագաս, Գոլոմպիա, Գոլորատոյ, Գոսդարիգա, Գուպա, Դանկանիգա, Դիդիգագա, Դունուզ, Դրանսվալ, Եգիպտոս, Եքուադոր, Եուգադոն, Եուգոն, Ջամպէզ, Ջանկեպար, Թագուհի-Շարլոդ, Լաբլադա, Լապրատոր, Կուադեմալա, Կրոենլանտիա, Կուարդաֆուի, Կուենիոյ, Կուանա, Հաւանա, Հոնտուրաս, Հուրոն, Հոռն, Մատակասգար, Մակելան, Մարոք, Մոնրովիա, Մաքնզի, Մեծ Արջ, Մեխիկա, Միսիսիբի, Միսուրի, Մոնդեւիտիոյ, Մոնրէալ, Նիգարակուա, Նիւ-Եորք, Նոր-Որլեան, Նադալ, Նեղոս, Նիասսա, Նիկէր, Նուպիա, Ուրուկէ, Որենճ, Զադ, Զիգակոյ, Զիլի, Պոլիւիա, Պոկոդա, Պուենոս-Այրէս, Պրեզիլ, Ռիոյ տէ Եանեյրոյ, Սահարա, Սուէզ, Սանդիակոյ, Սալվատոր, Սան-Եոզէ, Սանֆրանչիսգոյ, Վանգուվր, Վերագրուզ, Վիգդորիա, Վալբարիզոյ, Վենեցուելա, Քենիա, Քիլեման'ձարոյ, Ֆէս:

Աւստրալիա, Բոլենիզիա, Գարոլինիա, Դասմանիա, Ճաւա, Մալեզիա, Մելանեզիա, Միկրոնեզիա, Մարշալ, Մելպուրն, [illegible], Նոր-Գալետոնիա, Նոր-Զելանտա, [illegible], Սումադրա:

Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм.ССР
им. А. Мясникяна

ԵՐԿՐԱԳՆԴԻՍ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԼԻՄԱՅՆԵՐՈՒ ՄԱՐԶ

000 3234

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0003234

Ա. ԵԱՅԸՃԵԱՆ

Դասագիրքերու [illegible]. — [illegible] Լաւագոյն սպասարկութիւն. — Հրապարակի ամէնէն [illegible] հեղինակներու.

ԳՐԱՏՈՒՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ա. եւ Բ. ՏԱՐԻ

1. Մայրենի Լեզու, Քերական Ընթերցարան, Ա. Տարի, Դ. Տպագր. Մ. Պոնեացի, 1910, էջ 84 3
2. Մայրենի Լեզու, Ընթերցարան, Բ. Տարի, Գ. Տպագրութիւն, Մ. Պոնեացի, 1910, էջ 192 5
3. Մայրենի Լեզու, Ընթերցարան, Գ. Տարի, Բ. Տպագրութիւն, Մ. Պոնեացի, 1910, էջ 198 6
4. Թանգարան Տարրական, Բ. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1910, էջ 110 4
5. Քերականութիւն Նախապատրաստական, Բ. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1910, էջ 80 3
6. Քերականութիւն, Ա. Գիրք, Ե. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1909, էջ 136 3
7. Կրօնի Ուսում, Տարրական, Գ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1909, էջ 119 4½
8. Աշխարհագրութիւն Տարրական, Գ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1909, էջ 90 6½
9. Հայոց Պատմութիւն, Տարրական, Ա. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1910, էջ 160 6
10. Թուաբանութիւն Ա. եւ Բ. Տարի, Ե. Տպագրութիւն, Գ. Գաւաֆեան, 1908, էջ 160 4½
11. Ոսկեմատենիկ, Ա. Տարի, Ա. Տպագրութիւն, Ա. Արապեան, 1911, էջ 96 3

ՄԻՋԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ա. եւ Բ. ՏԱՐԻ

12. Թանգարան Միջին, Բ. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1908, էջ 213 7
13. Քերականութիւն, Բ. Գիրք, Դ. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1909, էջ 206 4
14. Կրօնի Ուսում. Միջին, Բ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1909, էջ 192 6
15. Աշխարհագրութիւն Միջին, Բ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1910, էջ 160 10
16. Հայոց Պատմութիւն, Միջին Ա., Բ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1909, էջ 216 8
17. » » » Բ., Ա. » », 1910, էջ 288 10
18. Թուաբանութիւն, Գ. եւ Դ. Տարի, Դ. Տպագր. Գ. Գաւաֆեան, 1910, էջ 269 7½
19. Դուն Գիտի Ըլլաս, Միջին, Ա. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1906, էջ 196 6

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ Ե. եւ Զ. ՏԱՐԻ

20. Թանգարան Բարձրագոյն, Բ. Տպագրութիւն, Զ. եւ Հ. Ասատուր, 1910, էջ 358 10
21. Կրօնի Ուսում » Ա. » Դ. Խաչկոնց, 1905, էջ 269 12½
22. Աշխարհագրութիւն Բարձրագոյն, Բ. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1904, էջ 220 15
23. Թուաբանութիւն, Ե. եւ Զ. Տարի, Գ. » Գ. Գաւաֆեան, 1909, էջ 416 12
24. Դուն Գիտի Ըլլաս (Մանչոց), Ա. Տպագրութիւն, Դ. Խաչկոնց, 1907, էջ 231 8
25. » » » (Աղջկանց), Ա. » » 1907, էջ 241 8

ԳՐԱՏՈՒՆ

Թրքահայոց մեծագոյն մթերանոցը Դասական, Գրական, Վիպական, Բանաստեղծական, Գիտական ու Մանկագիտական ամէն գիրքերու։

Ա. ԵԱՅԸՃԵԱՆ

Գին 6½ Ղրշ.

2013